

bantur, Constantinus videlicet, Aurelius Conanus, A Vortiporius, Cuneglassus et Maglocunus. Quos omnes ob scelera et rempublicam male administratam, ipse in transmarina Britannia extra periculum constitutus acerbe exagitat (a). « Porro unum ex iis, inquit Galeus (b), ad sanam mentem auctor noster revocasse comperitur : nam in quodam chronico Cambrico legi de Constantino quem Gildas increpuit : *Conversio Constantini ad Dominum.* »

III. Ut fide ac sanctimonia præstans, ita summæ eruditionis vir, a fratribus religiosis rogatus qui ad eum e Britannii venerant, post decem annos ex quo inde recessit, scripsit epistolarem libellum. Verba sunt monachi Ruyensis, qui Gildæ Vitam contexit (c). Sic autem ejusmodi opus inscribitur : *De excidio Britannii liber querulus*, tres in partes divisus : I. *Historia*, II. *Epistola*, III. *Increpatio in clericum*. In *Historia* multa paucis concludit. Exinde fusius procedit cum ad reges, tum ad sacerdotes ejus temporis increpandos. Hoc autem opusculum post annum 543 scripsisse Gildam ex eo colligitur quod narrat de Constantino Damnoniæ tyranno (d); qui dum puerorum regionum totidemque nutritorum latera inter sacrosancta altaria ense hasit pro dentibus lace- ravit : idem enim anno 543 contigisse tradit Mathæus West-Monasteriensis. Si vero Usserium audias (e), scriptum edidit Gildas anno 564, diemque supremam clausit anno 570. Aliter tamen Mabillonius, qui Gildam jam octogenarium anno 565 e vivis excessisse opinatur (f). Mabillonium assectantur *Historiæ literariæ Gallicæ auctores* (g). Porro Gildæ ejusque opellæ meminere præ cæteris Beda (h) et Alcuinus, qui Gildam *Brettonum sapientissimum* vocat (i). Cæterum, ut observat Smithus (j), « liber Gildæ De Excidio Britannii satis hodie notus. Gildas auctor fere ignoratur, nimia scilicet distinctione. Hinc tot cognomina, Albanus, Sapiens, Badonicus, Historicus; cum revera unus est idemque Gildas » :

(a) Gild. part. II, Epist.

(b) Gal. ad xv Script. Hist. Brit. præfat., p. 9.

(c) Anon. Vit. Gild., num. 49.

(d) Gild. part. II, Epist., § 2.

(e) Usser. Britann. eccl. antiq., pag. 532, edit. 2 Londin. 1687.

(f) Mabill. l. c., p. 138, not. a.

(g) Hist. littér. de la Franc. tom. III, p. 280.

(h) Bed. Hist. eccl., lib. I, cap. 22.

(i) Alcuin. epist. 28 Opp., p. 1535.

ex quo tres conflicti feruntur. Qua de re pluribus Bollandus (k), Mabillonius (l) et Fabricius (m), ut Caveum (n) aliosque omittamus.

IV. Prodiit prium Gildæ libellus Londini anno 1525, cura Polydori Virgillii; cujus tamen exemplar, inquit Lelandus (o), mancum, luxatum ac mutilum exstat; usque adeo ut si jam vitæ restitueretur, vis fetum agnosceret parens. Gravem hujus editi Virgiliani censuram attexit Joannes Josselinus ad suam Gildæ editionem anno 1568 Londini pariter vulgata. Priorem Polydori exhibent utraque Orthodoxographia Basiliensia, et Bibliotheca Patrum Parisiensis, Coloniensis et Lugdunensis. Josselini posteriorem secutus est Commelinus in Collectione Britannicorum scriptorum. « Hæc tamen duæ editiones, inquit Galens (p), sive Polydori Virgillii, sive Joannis Josselini, adeo inter se discordabant, ut omnem fidem auctori suo detraherent, et Gildam in Gilda adhuc quereres. Quare consultissimum habui eum denuo eudere, scripto codice usus quem priorum editorum neuter inspexerat, quique purus esset a scæda et absurda interpolatione quæ alia exemplaria infamarat. Nec uni soli in emaculando Gilda inmissus sum libro : aliunde etiam ad hanc rem suppetias accersivi. » Hæc ille : qui partem et opusculi Gildæ, sive *Historiani*, ad vetustum ms. codicem Cantabrigensem; reliquas vero duas, *Epistolam* scilicet et *Increpationem in clericum*, ad codicem Cottonianum exegit. Hanc igitur editionem quam igaarunt *Historiæ literariæ Gallicæ auctores* modo laudati (q), omnium sane optimam et accuratissimam, anno 1691 Oxoniæ in lucem emissam studio Thomæ Galei in limine operis sic inscripti : *Historiæ Britannicæ, Saxonicæ, Anglo-Danicæ Scriptores xv, ex vetustis codd. mss. editi*, typis excudendam tradidimus; nonnullis huc et illic observationibus auctam, quas cl. editoris notis separatim iatexta eruditorum arbitrio dimittimus.

(j) Smith. ad Bed. Hist. eccl. lib. I, cap. 22.

(k) Bolland. l. c., pagg. 953 seqq.

(l) Mabill. l. c., pagg. 129 seq.

(m) Fabric. Bibl. med. Latin. tom. III, pagg. 174 seqq.

(n) Cav. Hist. litt., tom. I, p. 539.

(o) Leland. in Assert. Arth., pag. 52.

(p) Gal. præfat. ad xv Script. Hist. Brit., p. 4.

(q) Hist. litt. de la France, l. c., p. 283.

GILDÆ SAPIENTIS DE EXCIDIO BRITANNIÆ LIBER QUERULUS.

PRÆFATIO AUCTORIS.

In hoc libro a quidquid deslendo potius quam de- D clamando (vili licet stylo, tamen benigno) sacro pro-

secutus, ne quis me affectu cunctos spernentis, omnibusve melioris (quippe qui commune bonoru

* Editi, hac epistola.

auspiciis malorumque cum ætulo lacrymosis querelis defleam), sed condolentis patrie incommoditatibus miserisque ejus, ac remediis condelectantis, editurum putet, quia vero ^a non tam fortissimorum militum cunctiare trucis belli pericula mihi statutum est, quam desidiorum. Silui (fateor) cum immenso dolore mentis ^b et animi compunctione cordisque contritione, et attonito sensu sæpius hæc omnia in

^a Deest edit. vox *viro*, et merito quidem, ut videtur: aut forte legendum *vere*.

^b Ed., *cordis dolore*. Reliqua desiderantur usque ad *ut mihi*.

^c Ed., *una cum viliis me meritis inhibentibus, ne qualemcunque admonitionem scriberem*. In impressis sequuntur ista: « Legebam nihilominus, admirandum legislatorem ob unius verbi dubitationem, terram desiderabilem non introiisse; filios sacerdotis alienum advovendo altari ignem, cito exitu poriisse; populum verborum Dei prævaricatorum sexcentorum militum (duobus exceptis veracibus), et quidem Deo charissimum (quippe cui iter levissime stratum profundi glarea maris Rubri, cibis coelestis panis, potus novus ex rupe viator, acies invicta manuum sola intensa erectio fuerit) bestiis, ferro, igni per Arabæ deserta sparsim cecidisse; post ingressum ignotæ ac si Jordanis portæ urbisque adversa mœnia, solis tubarum clangoribus jussu Dei subruta; palliolium aurique parum de anathemate præsumptum multos stravisse; Gabaonitarum irritum sædus, calliditate licet extortum, nonnullis intulisse exitium; ob peccata hominum, querulas sanctorum prophetarum voces, et maxime Jeremiæ ruinam civitatis suæ quadruplici plangentis alphabeto. Videbamque etiam nostro tempore, ut ille dederat, *solum sedisse urbem viduam, antea populis plenam, gentium dominam, principem provinciarum sub tributo suisse factam* [id est Ecclesiam] (*Thren. i. 1*); *obscuratum aurum, colorumque optimum mutatum* (*Thren. iv. 1*) [quod est verbi Dei splendorem]; *Filios Sion* (id est sanctæ matris Ecclesiæ) *in clypeis et amictis auro primo, amplexatos suisse stercora* (*Ibid. 2*). Et quod illi intolerabiliter ut pote præcipuo, mihi quoque licet abjecto, utcumque ad cumulum doloris erecebat, dum ita eisdem statu prospero viventes egregios luxerat, ut diceret: *Candidiores Nazaræi ejus nive, rubicundiores ebore antiquo, sapphiro pulchriores* (*Ibid. 7*). Ista ego et multa alia velut speculum quoddam vitæ nostræ in Scripturis veteribus intuens, convertebar etiam ad novas, et ibi legebam clarius, quæ mihi forsitan antea obscura fuerant, cessante umbra ac veritate firmius illucescente. Legebam, inquam, Dominum dixisse: *Non veni nisi ad oves perditas domus Israel* (*Matth. xv. 24*); et e contrario: *Filii autem regni ejicientur in tenebras exteriores: ibi erit fletus et stridor dentium* (*Matth. vii. 12*); et iterum: *Non est bonum tollere panem filiorum et mittere canibus* (*Matth. xv. 26*); itemque: *Væ vobis, scribæ et Pharisei hypocritæ* (*Matth. xxiii. 13 et seq.*). Audiebam: *Mulli ab oriente et occidente veniunt, et recumbent cum Abraham, Isaac et Jacob in regno cælorum* (*Matth. viii. 11*); et e diverso: *Et tunc dicam eis: Discedite a me, operarii iniquitatis* (*Matth. vii. 23*). Legebam: *Beata steriles, et ubera quæ non lactaverunt* (*Luc. xxiii. 29*); et e contrario: *Quæ parata erant, intraverunt cum eo ad nuptias. Postea venerunt et reliquæ virgines, dicentes: Domine, Domine, aperi nobis* (*Matth. xxv. 10-12*). Quibus responsum fuerat: *Non novi vos*. Audiebam sane: *Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit; qui autem non crediderit, condemnabitur* (*Marc. xvi. 16*). Legebam Apostoli voce (*Rom. xi. 17*), oleastri ramum bonæ olivæ insertum fuisse: sed a societate radicis pinguedinis ejusdem, si non timuisset, sed alta saperet, excidendum. Sciebam misericordiam Do-

minum) spatio bilustri temporis, vel eo amplius prætereuntis: imperitia, sicut et nunc, una cum charissimis ^c mei amicis imperantibus, ut qualemcunque gentis Britannicæ historiolum sive admonitionem scriberem. In zelo igitur domus Domini, sacræ legis seu cogitationum rationibus, vel fratrum religiosis precibus coactus, nunc persolvo debitum,

et judicium timebam. Laudabam gratiam, sed redditionem unicuique secundum opera sua verebar. Oves unius ovilis dissimiles cernens, merito beatissimum dicebam Petrum ob Christi integram confessionem, at Ju tan infelicissimum propter cupiditatis amorem; Stephanum gloriosum ob martyrii palmam, sed Nicolaum miserum propter immunda hæreses notam. Legebam certe: *Erant illis omnia communia* (*Act. iv. 32*); sed et quod dictum est: *Quare convenit vobis tentare Spiritum Dei* (*Act. v. 3*)? Videbam e regione quantum securitatis hominibus nostri temporis, ac si non esset quod timeretur, increverat. Hæc igitur et multo plura, quæ brevitatis causa omittenda decrevimus, cum qualicumque cordis compunctione attonita mente sæpius volvens: Si, inquam, peculiari ex omnibus nationibus populo, semini regali gentique sanctæ [ad quam dixerat, *Primogenitus meus Israel* (*Exod. iv. 22*)] ejusque sacerdotibus, prophetis, regibus per tot sæcula, Apostolo ministro, membrisque illius primitivæ Ecclesiæ Dominus non pepercit, cum a recto tramite deviarint; quid tali hujus atramento ætatis facturus est, cui præter illa nefanda inmaniaque peccata quæ communiter cum omnibus mundi sceleratis agit, accidit etiam illud veluti ingenitum quid et indelebile insipientiæ pondus, et levitatis ineluctabile? Quid (mihimet aio)? Tibine miser veluti conspueo ac summo doctore tatis cura committitur, ut obstes icibus tam violenti torrentis, et contra hunc inolitorum scelerum fluxum per tot annorum spatia interrupte lateque protractum, *serpes depositum tibi creditum*? Et: Taceas; alioquin hoc est dixisse pedi, Speculare; et manui, Fateri. Habet Britannia rectores, habet speculatores. Quid tu negando matire disponis? Habet, inquam, habet si non ultra, non citra numerum. Sed quia inclinati tanto pondere sunt pressi, idcirco spatium respirandi non habent. Præoccupabant igitur se mutuo talibus objectionibus, vel multo his mordacioribus, veluti condebitoribus sensus mei. Hi non parvo, ut dixi, tempore [cum legerim *tempus esse tacendi et loquendi* (*Eccle. iii. 7*)] et in quadam ac si angusta timoris porticu luctabantur. Obtinuit vicitque tandem aliquando creditor: Si non es, inquis, talis audacia ut inter veridicas rationalis sequendæ a nuntiis derivationis creaturas, ut non pertimescas libertatis aureæ decenti nota inuri; affectum saltem intelligibilis asinæ eatenus elinguis non refugio Spiritu Dei afflata, nolentis se vehiculum fore tiarati magi devoturi populum Dei, quæ in angusto maceræ vinearum resolutum ejus attrivit pedem, ob id licet verbera hostiliter senserit, cuique angelum coelestem ense vacuum vagiua habentem, atque contrarium (quem ille cruda stoliditate cæcatus non viderat) digito quodammodo, quæquam ingrato ac furibundo, et innoxia ejus latera contra jus fasque cædenti, demonstravit. In zelo igitur, etc. — Haud equidem existimari, ab alia quam ab ipsius Gildæ manu scripta fuisse quæ hucusque relata sunt. Retractaverit nimirum auctor opusculum suum, ut accidere solet, et quæ nunc supposita sive interpolata putantur adjecerit; ac proinde hujusmodi codicem auctum et a Cantabrigiensi diversum nacti Polydorus, Virgilius et Josseïnus, genuina hæc additamenta bona fide evulgarint.

^d Deesse videtur verbum finitum, *consuere*, aut quid simile.

multo tempore antea exactum, vile quidem stylo ^a, A sed fidele (ut puto) et amicale quibusque egregiis Christianis; grave vero et importabile apostatis insipientibus. Quorum priores (ni fallor) cum lacrymis forte quæ ex Dei charitate profluunt, alii cum tristitia (seilicet quæ de indignatione et pusillanimitate deprehensæ conscientiæ extorquetur) illud excipient. Igitur ^b, Deo volente, pauca, 1. De situ, 2. De contumacia, 3. De subjectione, 4. De rebellionem, 5. De secunda subjectione ac duro ^c famulatu, 6. De religione, 7. De persecutione, 8. De sanctis martyribus,

^a Deest hæc vox edit.

^b Edit., *Sed ante promissum.*

^c Edit., *Item de subjectione ac diro.*

^d Edit., *vastatricibus.*

^e Hæc desunt edit.

^f Edit., *Itemque vastatione.*

9. De diversis hæresibus, 10. De tyrannis, 11. De duabus gentibus victricibus ^d, de prima vastatione ^e, 12. De defensione, 13. De secunda vastatione ^f, 14. De secunda ultione, 15. De tertia vastatione, 16. De fame, 17. De epistolis ^g, 18. De victoria, 19. De sceleribus, 20. De nuntiatis subito hostibus, 21. De famosa peste, 22. De consilio, 23. De sæviore multo primis hoste, 24. De urbium subversione, 25. De reliquiis, 26. De postrema pace, ^h quæ postrema victoria temporibus nostris Dei nutu donata est, dicere curabo ⁱ.

^g Edit., *epistolis ad Agitium.* — At vero in Bibl. PP. Paris. ann. 1644 tom. V, pag. 361, omittuntur voces ad Agitium, ut profert ms. codex Cantabr.

^h Al.: *Patriæ, victoria, quæ.* — Bibl. PP. Paris. l. c. *pace quæ temp. n.*

ⁱ Edit., *conamur.*

PARS PRIMA.

HISTORIA ^a GILDÆ.

CAPUT PRIMUM. *De situ Britannæ.* — Britannia insula in extremo ferme orbis limite circum ¹ occidentemque versus, divina, ut dicitur, statera terræ totius ponderatrice librata; ab Africo boreali propensus tensa axi, octingentorum in longo millium, ducentorum in lato spatium (exceptis diversorum prolixioribus promontorium [promonteriorum] tractibus, quæ arcuatis Oceani sinibus ambiuntur) tenens: cujus diffusionem ^b, et ut dicam, intransmeabili undique circulo, absque meridianæ freto plagæ quo ad Galliam Belgicam navigatur, vallata duum ^c ostiis nobilium Thamesis ac Sabrinæ luminum veluti brachiis, per quæ eidem olim transmarinæ deliciæ ratibus vehabantur, aliorumque minorum meliorata: bis denis, bisque quaternis ^d civitatibus ac nonnullis castellis ^e, murorum ^f, turrium serratarum, portarum, domo-

rumque ^g quorum ^h culmina minaci proceritate ⁱ porrecta in edito ^l forli compage pangebantur ^k molitionibus ^l non improbabiliè instructis decorata: campis ^m late pansis, collibusque amæno situ locatis præpollenti culturæ aptis, montibusque ⁿ alternandis animalium pastibus magne ^o convenientibus (diversorum ^p colorum flores humanis gressibus pulsati, non indecentem quondam ^q seu picturam eisdem imprimebant ^r), electa veluti sponsa monilibus diversis ornata: fontibus lucidis, crebris undis niveas veluti glareas pelletibus, pernitiidisque rivis leni murmure serpentibus, quorumque ^s in ripis accubantibus suavis saporis pignus prætententibus, et lacubus frigidum aquæ torrentem vivæ exundantibus irrigua.

CAP. II. *De contumacia.* — Hæc erecta cervice et

^a Edit., *Epistola.* — Bibl. PP. Paris. l. c. hujusmodi refert epigraphen: *Gildas Sapiens De Excidio et conquestu Britannæ, sive acris Corruptio in totius Britannicæ nobilitatis ordinem et plebem.*

^b Edit., *diffusione.*

^c Edit., *duorum.*

^d *Quaternis fulget*, Fragm., apud Joan. a Bosco.

^e *Castellis decoratur.* Ita Fragm. supradictum.

^f *Murorum quoque ac turrium, serratarum portarum.* Ita Fragm. — Bibl. PP. Paris., *serratarum omittit.*

^g Deest que Jossel.; *domorum etiam*, Fragm.

^h Edit., *quarum.*

ⁱ Ita Jossel. et Fragm. In ms. vero Cantab. corrupte legitur *proleleritate.*

^l *In editum*, Fragm.

^k *Cernuntur*, Fragm.

^l *Munitionibus*, Jossel. Locus autem integer hoc modo legitur in Fragm., *non improbabiliè est adornata instructis munitionibus.*

^m *Campis quoque fulget*, Fragm.

ⁿ Deest que Jossel.; *montibus etiam*, Fragm.

^o *Optime*, Fragm. — Bibl. PP. Paris., *maxime.*

^p *Quorum diversorum*, Jossel. Parenthesi inclusa sic leguntur in Fragm., *qui diversorum colorum floribus grati redduntur humanis visibus.* Quæ vero sequuntur usque ad finem capituli hoc modo: *veluti*

electa sponsa diversis ornata monilibus. Fontibus lucidis crebriusque gaudet: ex quibus rivuli leni murmure serpentes, suave pignus saporis tribunt riatoribus fessis. Duorum etiam ostiis nobilium fluminum, Tamesis videlicet ac Sabrinæ, veluti brachiis meliorata, per quæ eidem Britannicæ olim transmarinæ deliciæ ratibus vehabantur; aliorumque fluminum minorum infusione irrigatur.

^q Edit. deest vox quondam. — Bibl. PP. Paris., *non indecentem seu picturam eisdem imprimebant.* Recte.

^r Al., *imprimebat.*

^s Edit., *ipsorumque.* — Mox Bibl. PP. Paris., *suavis saporibus.* Fortè saporis legendum, ut superius in Fragm.

^t Ita edit. Oxon. ex ms. codice Cantabr. ut equidem puto. Al. *circum.* Nisi mendum suspiceris sive in codice sive in edito Anglico, proba consenda fuerit lectio *circium.* Est enim *circius*, ut ex lexicographis crudimur, ventus violentissimus, qui spirat inter occidentem æstivum et septentrionem: sic dictus a *circus*, ob turbinem ejus ac vertiginem, qua omnia turbat ac circumvertit. Post hæc animadverti ms. codicis lectionem *Circium* probam esse retinendamque. Infra enim auctor cap. 11 meminit *Scotorum* a Ciacione, *Pictorum ab Aquilone.* Minor editorum Oxonensem hunc locum præterisse.

mente, ex quo inhabitata est, nunc Deo, interdum A et civibus, nonnunquam etiam transmarinis regibus, et subjectis interdum ^a Ingrata consurgit. Quid enim deformius, quidque iniquius potest humanis ausibus vel esse vel intromitti negotium, quam Deo timorem, bonis civibus charitatem, in altiore dignitate compositis ^b absque fidei detrimento debitum denegare honorem, et frangere divino sensui humanoque fidem, et abjecto cœli et terræ metu, propriis adinventio-nibus aliquem ex libidinibus ^c regi? Igitur non omit-tens priscos illos communesque cum omnibus genti-bus errores, quibus ante adventum Christi in carne omne humanum genus obligabatur astrictum, nec enumerans patriæ portenta ipsa diabolica, pene nu-mero vincentia Ægyptiæ ^d (quorum nonnulla, Ji-neamentis adhuc deformibus intra vel extra deserta B moenia solito more rigentia, torvis vultibus intue-mur), neque nominatim inclamitans montes ipsos aut colles vel fluvios olim exitiales, nunc vero huma-nis usibus utiles, quibus divinus honor a cæco tunc populo cumulabatur; et tacens vetustos immanium tyrannorum annos qui in aliis longe positis regioni-bus vulgati sunt (ita ut Porphyrius rabidus canis orientalis adversus Ecclesiam ^e, dementiæ suæ ac vanitatis stylo hoc etiam annexerit: *Britannia est* ^f, inquit, *fertilis provincia tyrannorum*), illa tamen proferre conabor in medium quæ temporibus impe-ratorum Romanorum et passa est, et aliis intulit civi-bus longe positis ^g mala; quantum tamen potuero, non tam ex scripturis patriæ scriptorumve monumen-tis (quippe quæ, vel si qua fuerint, aut ignibus ho-stium exusta, aut civium exsilii ^h classe longius de-portata, non compareant) quam transmarina rela-tione; quæ crebris irrupta intercapedinibus, non sat-is claret.

CAP. III. De subjectione. — Etenim reges Romani ⁱ eum orbis imperium obtinuissent, subjugatisque fini-timis quibusque regionibus vel insulis Orientem ver-sus, prima Parthorum pace Iudorumque confinium (qua peracta, in omni pene terra tum cessavere

^a Deest edit. vox *interdum*.

^b Edit., *positis*.

^c Edit., *et lib.* — Hæc vero lectio editorum for-tasse alteri ms. codicis præferenda. Mox ubi legitur, *Igitur non omittens*, sive in ms. sive in editis, de-lenda videtur particula negans ex contextu. Sic enim deinceps, *nec enumerans.... nec nominatim inclami-tans.... et tacens.... illa tamen proferre conabor, etc.* D ut proinde pateat superius rescribendum esse *Igitur omittens*.

^d Edit., *Ægyptiæ vincentia*.

^e Edit., *rabidus orientalis adversus Ecclesiam ca-nis*.

^f Editi omittunt *est*.

^g Edit., *et long. pos.*

^h Edit., *exsulum*, quod magis placet.

ⁱ Edit., *Romanorum*.

^j Edit., *cohiberi vel potuit*.

^k Deest conjunctio edit., et statim *machinis præ-ferunt*.

^l *Ut agebant*, Josselin. : male. — Bibl. PP. Paris., *ut aiebant*.

^m Hic incipit cap. 4 in ms. Cantabr.

ⁿ *Ad., vulpeculas... subdolos.* — Bibl. PP. Paris., *ut*

potioris famæ vicibus firmassent, non acies flammæ quodammodo rigidi tenoris ^l ad Occidentem cæruleo Oceani torrente vel cohiberi potuit ^j, vel ex-stingui: sed transfretans insulæ parendi leges nullo obsistente advexit, imbellemque populum sed infide-lem, non tam ferro et igni ^k machinisque, ut alias gentes, quam solis minis vel judiciorum concussioni-bus, in superficie tamen vultus, presso in alium cordis dolore, sui obedientiam proferentem edictis subjugavit.

CAP. IV. De rebellione. — Quibus statim Romani, ob inopiam cespitis, ut aiunt ^l, repedantibus et nihil de rebellionem suspiciantibus, rectores sibi relictos ad enuntianda plenius vel confirmanda Romani regni molimina læna trucidavit dolosa. Quibus ita gestis ^m cum talia senatui nuntiarentur, et propero exercitu vulpecu-lis (ut fingebat) subdolis ⁿ ulcisci festinaret: non mili-taris in mari classis parata fortiter dimicare pro pa-tria, neque quadratum agmen, nec dextrum cornu aliisve belli apparatus in littore ^o, sed terga pro scutis fugantibus dabantur ^p, et colla gladiis (gelidæ per ossa tremore corrente) manusque vincientiæ ma-licebriter protenduntur: ita ut in proverbium et de-risum longe lateque efferatur, quod non Britannii sunt ^q in bello fortes, nec in pace fideles.

CAP. V. De secunda subjectione et duro famulatu. — Itaque multis Romani ^r perfidorum cæsis, nonnullis ad servitum (ne terra penitus in solitudinem rediret) mancupalibus reservatis, patria vini oleique D experte ^r, Italiam petunt, suorumque quosdam præ-positos relinquentes, indigenarum dorsis mastigias, cervicibus jugum, solo nomen Romanæ servitutis hæerere facturos, ac non tam militari manu quam flagellis ^s callidam gentem maceratuos; et si res sic postulavisset, ense (ut dicitur) vagina vacuum lateri ejus populi ^t accommodatuos; ita ut non Britannia, sed Romana ^u insula censeretur, et quidquid habere potuisset æris, argenti vel auri, imagine Cæsari (F. Cæsaris) notaretur

prospero exercitu vulpeculas subdolas, omissis ut fingebat. Cæterum magis placet lectio ms. propero.

^o Edit., *neque d. c. aliisve.... conseruntur.* — Bibl. PP. Paris. habet *conspiciuntur*, sed male omittit *nec sive neque*.

^p Edit., *scuto... dantur*. Et paulo post pro *efferatur* habent *efferetur*. — Bibl. PP. Paris., *efferatur*; et paulo ante *ita* pro *ita* ut. Lectionem vero editorum *dantur* meliorem esse altera ms. dabantur, suadet sequens verbum *protenduntur*.

^q Edit., *Romani multia*.

^r Edit., *experte relicta*. Et mox, *suorum... reli-nquentes præpositos*.

^s Edit., *flagris*. — Bibl. PP. Paris. paulo ante, *solo nomine Romanæ servitutis honorem facturos*. Et mox, *callidam gentem mercatuos.... ita ut non Britannia, sed Romana censeretur*. Pessime omnia.

^t Deest edit. vox *populi*.

^u Edit., *Romania*.

^v In Bibl. PP. Paris. l. c. pag. 363 margini addita: *lectio terroris conspicitur*.

^w Bibl. PP. Paris. absolute: *Britanni non sunt* - fortasse rectius.

CAP. VI. *De religione.* — Interea glaciali frigore A regenti insulae, et veluti longiore terrarum secessu soli visibili non proximæ, verus ille sol, non de firmamento temporali ^b, sed de summa etiam cœlorum arce tempora cuncta excedente, universo orbi præfulgidum ^c sui coruscum ostendens; tempore (ut scimus) summo Tiberii Cæsaris (quo absque ullo impedimento ejus propagabatur religio, comminata, senatu nolente, a principe morte delatoribus militum ejusdem) radios suos primum indulget, id est sua præcepta Christus.

CAP. VII. *De persecutione.* — Quæ licet ab incolis tepide suscepta sunt, apud quosdam tamen integre, et alios minus, usque ad persecutionem Diocletiani tyranni novennem: in qua subversæ per totum mundum sunt ecclesiæ, et eunctæ sacræ Scripturæ quæ B inveniri potuerunt, in plateis exustæ, et electi sacerdotes gregis Domini cum innocentibus ovibus trucidati: ita ut ne vestigiū quidem (si fieri potuisset) in nonnullis provinciis ^e Christianæ religionis appareret. Permansere ^d tunc quantæ fugæ, quantæ strages, quantæ diversarum mortium pœnæ, quantæ religionis ^e apostalarum ruinæ, quantæ gloriosissimorum martyrum coronæ, quanti persecutorum rabidi furores, quantæ econtrario sanctorum patientiæ fūere, ecclesiastica historia narrat: ita ut agmine denso certatim, relictis post tergum mundialibus tænebris, ad amœna cœlorum regna, quasi ad propriam sedem, tōta festinaret Ecclesia.

CAP. VIII. *De sanctis martyribus.* — Magnificavit C igitur misericordiam suam Deus nobiscum ^f, volens omnes homines salvos fieri (I Tim. II, 4), et vocans non minus peccatores quam eos qui putant se esse justos ^g (Matth. IX, 13; Marc. II, 17; Luc. V, 32), qui gratuito munere supradicto, ut cognoscimus ^h, persecutionis tempore, ne ⁱ crassa atræ noctis caligine Britannia obfuscaretur, clarissimas lampades sanctorum martyrum nobis accendit, quorum nunc corporum sepulturæ et passionum loca, si non lugubri divortione J barbarorum, quamplurima ob scelera nostra civibus adimerentur, non minimum intuentium mentibus ardorem divinæ charitatis incuterent. Sanctum Albanum Verolamiensem, Aaron et Julium

Legionum urbis cives, et cæteros ^k utriusque sexus diversis in locis summa magnanimitate in acie Christi perstantes dico. Quorum prior postquam charitatis gratia confessorem alium ^l persecutoribus insectatum, et jam jamque comprehendendum [imitans et in hoc Christum *animam pro ovibus ponentem* (Joan. X, 15)], domo primam, ac mutatis dein mutuo vestibus, occuluit, et discrimini ^m se fratris in supradicti vestimentis libenter persequendum dedit: ita Deo placeas ⁿ inter sacram confessionem cruoremque coram impis, Romana tum stigmata cum horribili phantasmate ^o præferentibus signorum P miraculis mirabiliter adornatus est, ut oratione ferventi, illi Israeliticæ arenti viæ minusque tritæ (stante diu arca, prope glareas testamenti in medio Jordanis canali) simile iter ignotum, trans nobilis fluvii q alveum, cum mille viris sicco ingrediens pede (suspensis utrinque modo præruptorum fluvialibus montium gurgitibus), aperiret, et priorem carnificem tanta prodigia videntem in agnum ex lupo mutaret, et una secum triumphalem martyrii palmam sistere ^r vehementius, et excipere fortius faceret. Cæteri vero sic diversis cruciatibus torti sunt, et inaudita membrorum discerptione lacerati sunt ^s, ut absque cunctamine gloriosè in egregiis Hierusalem veluti portis martyrii sui tropæa defigerent. Nam qui superfuerant, silvis ac desertis abditisque speluncis se occultavere, expectantes a justo rectore omnium Deo carnificibus severi quandoque judicia, sibi vero animarum tutamina. ^t Igitur bilastro supradicti turbini necdum ad integrum adimpleto ^u, emarcescentibusque nece suorum auctorum nefariis edictis v, lactis luminibus omnes Christi tirones, quasi post hiemalem ac prolixam noctem, temperiem lucemque serenam auræ cælestis excipiant; renovant ecclesias ad solum usque destructas; basilicas sanctorum martyrum fundant, construunt, perficiunt; ac velut victricia signa propalant; dies festos celebrant; sacramenta ^x mundo corde oreque conficiunt; omnes exsultant filii, gremio ac si matris Ecclesiæ confoti.

CAP. IX. *De diversis hæresibus.* — Mansit namque hæc scripti capituli membrorumque y consonantia suavis, donec Ariana perfidia, atrox seu ^z anguis, transmarina nobis evomens venena, fratres in unum

^a Hic incipit caput v in ms. cod.

^b Edit. omittunt sol, habentque firmamento solum temp.

^c Edit., provinciarum locis.

^d Deest apud Pohidor. Virgil. vox permansere.—Sic et Bibl. PP. Paris. et forte quidem absque ullo dispendio: paucis enim interjectis occurrit verbum fuere.

^e Edit. deest. vox religionis. Et mox gloriosorum.

— Bibl. PP. Paris., gloriosæ.

^f Edit., Nobiscum Deus.—Id est, Emmanuel, quod est interpretatum Nobiscum Deus. Matth. I, 23.

^g Edit., qui se putant justos.

^h Edit., conficimus.

ⁱ Edit., ne penitus.

^j Edit., divortio.

^k Edit., cæterosque.

^l Deest edit. vox alium.

^m Edit., et se discrimini in fratris supradicti. Plinius.

D ⁿ Deest placens edit.—Habet tamen Bibl. PP. Paris.

^o Edit., phantasia.

^p Edit., placens signorum, excepta Bibl. PP. Paris., ubi supra suo loco recte habet.

^q Edit., trans Thamesis.

^r Edit., sitire. Magis placet.

^s Deest edit. vox sunt.

^t Hic incipit cap. vii in ms. Cantabr.

^u Edit., expleto.

^v Edit., decretis.

^x Edit., sacra.

^y Deest quis edit.

^z Bibl. PP. Paris., præfulgidum sui lumen ostendens Christus, suos radios, id est sua præcepta indulget tempore, ut scimus, summo Tiberii Cæsaris, quo absque ullo impedimento, ejus propagatur religio, indicta, senatu nolente, a principe morte delatoribus militum ejusdem. Inversa omnia.

^z Malim equidem ceu.

habitantes exitiabile ^a faceret sejungi; ac sic quasi via facta trans Oceanum omnes omnino bestiarum feræ mortiferum cujuslibet hæreseos virus horrido ore vibrantes, lethalia dentium vulnera patriæ novi semper aliquid audire volenti, et nihil certe stabiliter obtinenti, insigebant.

CAP. X^b. *De tyrannis.* — Itemque tandem tyrannorum virgultis crescentibus, et in immanem silvanam jam jamque erumpentibus, insula nomen Romanum, nec tamen mores ^c legemque tenens, quin potius abiciens, germen suæ plantationis amarissimæ ad Gallias, magna comitante satellitum caterva, insuper etiam imperatoris ^d insignibus, quæ nec decenter usquam gessit nec legitime ^e, sed ritu tyrannico et tumultuante iniuriatum milite Maximum mittit. Qui, callida primum arte potius quam virtute, finitimos quosque pagos vel provincias contra Romanum statum, per ^f retia perjurii mendacique sui facinoroso regno annectens, et unam alarum ad Hispanias, alteram ad Italiam extendens, et thronum iniquissimi imperii apud Treveros statuens, tanta insaniam in dominos debacchatus est, ut duos imperatores legitimos, unum Roma, alium religiosissima vita pelleret. Nec mora: tam fertilibus ^g vallatus audaciis, apud Aquileiam urbem capite nefando cæditur, qui decorata totius orbis capita regni quodammodo cervicibus ^h dejecerat.

CAP. XI. *De duabus gentibus victricibus, et de prima vastatione.* — Exin Britannia omni armato milite nullitaribusque ⁱ copiis, rectoribus linguatur ^j immanibus, ingenti juventute spoliata (quæ comitata vestigiis supradicti tyranni domum nusquam ultra rediit), et omnis belli usus ignara penitus ^k, duabus primum gentibus transmarinis vehementer sævis, Scotorum a circione, Pictorum ab aquilone calcabillis multos stupet gemitus per annos ^l.

CAP. XII. *De defestatione.* — Gens igitur Britonum, Scotorum Pictorumque non ferens, ob quorum ^m infestationem ac dirissimam oppressionem, legatos Romanam cum epistolis mittit, militarem manum ad se vindicandam lacrymosis postulationibus poscens, et subjectionem sui Romano imperio continue tota animi virtute, si hostis longius arceretur, vovens. Cui mox

^a Edit., exitiabiliter.

^b viii in ms.

^c Edit., morem.

^d Edit., imperatoris.

^e Edit., non leg.

^f Deest per edit.

^g Edit., ferilibus.

^h Deest cervicibus edit. Ubi etiam regno pro regni.

ⁱ Deest que edit.

^j Edit., licet.

^k Edit., usu penitus ignara.

^l Deest per edit.

^m Hæc desunt edit. usque ad *ferens*. In ms. autem hoc est caput ix.

ⁿ Edit., ob quarum, habito nimirum respectu ad superiora, a duabus primum gentibus: quæ quidem præpositio a deest sive in ms. Cantabr. sive in edito Oxon., ubi ex contextu forte legendum ob eorum.

^o Edit., a turba.

^p Edit., Illa domum cum triumpho magno et gaudio repedante. — At Bibl. PP. Paris., Legione autem do-

destinatur legio præteriti mali in rememor, sufficienter armis instructa. Quæ ratibus trans Oceanum in patriam advecta, et cominus cum gravibus hostibus congressa, magnamque ex eis multitudinem sternens, et omnes e finibus depulit, et subjectos cives tam atroci dilaceratione ex imminente captivitate liberavit. Quos jussit construere inter duo maria trans insulam murum, ut esset arcendis hostibus turba ^o instructus terrori, civibusque tutamini. Qui vulgo irrationabili absque rectore factus, non tam lapidibus quam cespitibus, non profuit.

CAP. XIII. *De secunda vastatione.* — Illa legione cum triumpho magno et gaudio domum repente ^p, illi priores inimici, ac quasi ^q ambrones lupi profunda fame tabidi, siccis faucibus in ovile transilientes, non comparent pastore, alis remorum remigumque brachiis, ac velis vento sinuatis ^r vecti, terminos rumpunt, cæduntque omnia, et quæque omnia maturam ceu segetem metunt, calcant, transeunt.

CAP. XIV^a. *Iterum de eadem vastatione.* — Itemquo mittuntur queruli legati, scissis (ut dicitur) vestibus, opertisque sablone capitibus, impetrantes a Romanis auxilia, ac veluti timidi pulli patrum fidelissimis ^t alis succumbentes, ne penitus misera patria deleteretur, nomenque Romanum ^u quod verbis tantum apud eos auribus resultabat, vel exterarum gentium opprobrio obrosam vilesceret. At illi, quantum humanæ naturæ possibile est, commoti tantæ historia tragædiæ, volatus ceu aquilarum, equitum in terra, nautarum in mari, cursus accelerantes, inopinatos primum, tandem terribiles inimicorum unguis cervicibus insigunt mucronum ^v, casibusque foliorum tempore certo ad simulandam istam ^x peragunt stragem; ac fit, si montanus torrens crebris tempestatum rivulis auctus, sonorosque meatu alveos exundans, ac sulcato dorso fronteque acra, erectis, ut aiunt, ad nebulas undis (luminum quibus pupillis persæpe licet palpebrarum convolutibus ^y innovati, adjunctis sibi minutissimarum rotarum tautonibus veluti fuscantur ^z) mirabiliter spumans; ast uno *objectas* sibi *evincit gurgite moles*: ita æmulum agmina auxiliatores ^{aa} egregii (si qua tamen evadere potuerant) propere trans maria fugaverunt, quia anniversarias avide prædas nullo

num... repente.

^q Edit., ac si. Mox, ovile, præpositione in ommissa.

^r Edit., ac si. Mox, ovile, præpositione in ommissa.

^t Edit., juvatis. — Bibl. PP. Paris., velis ventorum plenius.

^u In ms. x. Initio hujus cap. pro *Itemque* legitur *Iterumque* in Bibl. PP. Paris., quod magis placet. Mox vero ibid. *sablone* scribitur, emendatius quam in edit. Oxon. *sablone*.

^v Edit., fidissimis. — Bibl. PP. Paris. legit *matrum* loco *patrum* *fid.* edit. Oxon., fortasse melius.

^w Edit., Romanarum.

^x Edit., cervicibus insigunt mucronum unguis.

^y Edit., assimulandam *isdem*. Et mox, ac si pro *ac* fit, si.

^z Edit., convolutibus.

^{aa} Edit., adjunctissimarum rotarum rivulis fusc. — Bibl. PP. Paris. post voces *alveos exundans*, omnia omittit quæ sequuntur, usque ad uno *objectas*.

^{bb} Edit. (excepta Paris.), auxiliares. Et mox, *propere*.

consistente trans maria exaggerabant. Igitur ^a Romanam patriam reversi, denuntiantes nequaquam se tam laboriosis expeditionibus posse frequentius vexari, et ob imbelles erraticosque latrunculos, Romana stigmata, tantum talemque exercitum, terra ac mari fatigari: sed ut insula ^b potius, consuescendo armis ac viriliter dimicando, terram, substantiolam, conjuges, liberos et (quod his majus est) libertatem vitamque totis viribus vindicaret, et gentibus nequaquam se fortioribus (nisi segnitia et torpore dissolverentur ^c) ut inermes vinclis vincendas nullo modo, sed instructas peltis, ensibus, hastis, et ad caedem promptas protenderet manus, suadentes (quia et hoc putabant aliquid derelinquendo populo commodi accrescere) murum, non ut alterum, sumptu publico privatoque adjunctis secum miserabilibus indigenis solito structurae more, tramite a mari usque ad mare inter urbes quae ibidem forte ob metum hostium collocatae fuerant, directo librante, fortia formidoloso populo monita tradunt, exemplaria instituendorum armorum relinquunt, in littore quoque Okeani ad meridianam plagam, qua ^d naves eorum habebantur, et inde barbariae ^e feræ bestiae timebantur, turres per intervalla ad prospectum maris collocant, valedicunt ^f tanquam ultra non reversuri.

CAP. XV. *De tertia vastatione.* — Itaque illis ad sua remeantibus, emergunt certatim de curicis ^h, quibus sunt trans Tithicam vallem vecti ⁱ (quasi in alto Titane incalescenteque caumate de altissimis foraminum cavernulis fuscis vermicolorum cunei ^j) tetri Scotorum Pictorumque greges, moribus ex parte dissidentes, et una eademque sanguinis fundendi aviditate concordēs, furciferosque magis vultus pilis, quam corporum pudenda pudendisque proxima vestibus tegentes: cognitaque condebitorum reversione et reditus denegatione, solito confidentius ^k omnem aquilonalem extremamque terrae partem pro indigenis muro tenuis capessunt. Statuitur ad hæc in edito arcis acies ad pugnam, inhabilis ad fugam, trementibus præcordiis inepta, quæ diebus ac noctibus stupido sedili marcebat. Interea non cessant uncinata

nodorum ^l tela quibus miserissimi cives de muris tracti solo allidebantur. Hoc scilicet eis in maturæ mortis supplicium, qui tali funere rapiebantur; fratrum quo pignorum ^m suorum miserandas imminentes pœnas cito exitu devitabant. Quid plura loquar ⁿ? Relictis civitatibus muroque celso, iterum quibus ^o fugæ: iterum dispersiones solito desperabiliores. Item ab hoste insectationes: item strages accelerantur crudeliores: et sicut agni a lanionibus, ita defendendi cives ab inimicis discernuntur, ut commemoratio eorum ferarum assimilaretur agrestium.

CAP. XVI. *De fame.* — Nam laniant seipsos mutuo, nec pro exigui victus brevi sustentaculo miserissimum civium latrocinando ^p; et augebantur extraneæ ^q clades domesticis motibus: quo et hujusmodi ^r iam crebris direptionibus vacuaretur omnis regio totius cibi baculo, excepto venatoriæ artis solatio.

CAP. XVII. *De epistolis.* — Igitur rursum miseræ reliquæ mittentes epistolas ^s ad Agitum Romanæ potestatis virum (hoc modo loquentes) inquit ^t: *Agitio ter consuli gemitus Britannorum.* Et post pauca ^u loquentes: *Repellant nos barbari ad mare, repellit nos ^v mare ad barbaros: inter hæc oriuntur ^w duo genera funerum, aut jugulamur, aut marginur.* Nec pro eis quidquam adjutorii habent. Interea fames dira ac famosissima vagis ac nutabundis hæret, quæ multos eorum cruentis compellit ^x prædonibus sine dilatione victas dare manus, ut paucillum ad refocillandam animam cibi caperent: alios verc nusquam ^y; quia potius de ipsis montibus, speluncis ac saltibus, dumis consertis continue rebellabant.

CAP. XVIII. *De victoria.* — Et tum primum inimicis per multos annos in terra ^{aa} agentibus, strages dabant, non confidentes ^{bb} in homine, sed in Deo, secundum illud exemplum ^{cc} Philonis: *Necesse est adesse divinum ubi humanum cessat auxilium.* Quievit parumper inimicorum audacia, nec tamen nostrorum malitia. Recesserant hostes a civibus, nec cives a suis sceleribus.

CAP. XIX. *De scalaribus.* — Moris namque continuus erat genti (sicut et nunc est), ut infirma esset ad retundenda hostium tela et fortis et invicta ^{dd} ad civica

^a Hic incipit cap. xi in ms. Cantabr.

^b Deest edit. vox *insula*. — Bibl. PP. Paris., sed ut *potius sola*. Et paulo ante, *Romana signa pro R. stigmata*: fortasse rectius.

^c Edit., *dissolveretur*; ubi et omittitur sequens particula *ut*.

^d Edit., quo. Paulo ante Bibl. PP. Paris., *directo edificant*.

^e Edit., *quia et inde barbaricæ*.

^f Edit., *et valedicunt*. Deest conjunctio etiam in Bibl. PP. Paris.

^g Ms., XII.

^h Edit., *curucis*. Bibl. PP. Paris., *carruchis*.

ⁱ Edit., *Styticam.... vecti*. — Bibl. PP. Paris. *Scyticam.... vecti*.

^j Edit., *caverniculis... cunei*.

^k Edit., *confidentiores*.

^l Edit., *nudorum*.

^m Edit., *quo fratrum pignorumque*

ⁿ Deest edit. vox *loquar*.

^o Edit., *illis*.

^p Edit., *Nam et ipsos mutuo nec perexigui victus sustentaculo miserissimum civium latrocinando*

temperabant.

^q Edit., *externæ*.

^r Edit., *quod hujusm.*

^s Edit., *mittentes epistolas reliquæ*. — Bibl. PP. Paris., *Igitur rursum miseræ mittentes epistolas reliquæ ad Aetium Rom.* Ms. codex Cantabr. corrupte, *Agitio*: neque enim in Fastis consularibus comperitur usquam hujus nominis consul. Rescribendum igitur *Aetio*. Fuit autem is Aetius Iur., sive *ter consul*, ut ait Gildas, qui ann. 446 consulatum gessit cum Q. Aurelio Symmacho. Vide Baronium ad ann. 446, § 2, ubi hunc Gildæ locum exscribit.

^t Deest edit. vox *inquit*.

^u Edit., *querentes*.

^v Utrobique deest *nos edit*.

^w Deest edit. vox *oriuntur*.

^x Edit., *computit*.

^y Edit., *nunquam*.

^{aa} Edit., *prædas in*.

^{bb} Edit., *fidentes*.

^{cc} Deest edit. vox *exemplum*.

^{dd} Edit., *fortis esset, reliquis omisissis*.

bella, et ad onera peccatorum sustentanda ^a : infirma est ^b (ut inquam) ad exsequenda pacis ac veritatis insignia, fortis ^c ad scelera et mendacia. ^d Revertuntur ergo impudentes grassatores ad hibernas domos ^e, post non multum temporis reversuri. Picti in extrema parte insulæ tunc primum et deinceps requieverunt, prædas et contritiones nonnunquam facientes. In talibus itaque induciis desolato populo sæva cicatrix obducitur, alia virulentior tactus ^f pullulante. Quiescente autem vastatione ^g, tantis abundantiarum copiis insula affluebat, ut nulla haberi ^h tales retro ætas meminisset, cum quibus omnimodis et luxuria crescit. Crevit etenim germine præpollenti, ita ut eodem tempore diceretur : *Omnino talis auditur fornicatio, qualis nec inter gentes (I Cor. v, 1)*. Non solum vero hoc vitium, sed fuerunt ⁱ omnia quæ humanæ naturæ accedere ^j solent, et præcipue (quod et nunc quoque in ea totius boni evertit statum) odium veritatis fuit cum assertoribus suis ^k, amor mendacii cum suis fabricatoribus, susceptio mali pro bono, veneratio nequitæ pro benignitate, cupido tenebrarum pro sole, exceptio *Satanæ* pro angelo lucis (*II Cor. xi, 14*). Ungebantur reges et ^l non per Deum, sed qui cæteris crudeliores exstarent; et paulo post ab unctoribus non pro veri examinatione frucidabantur, aliis electis trucioribus. Si quis vero eorum mitior, et veritate aliquatenus propior videretur, in hunc Britannicæ quasi ^m subversorem omnium odia telaque sine respectu torquebantur ⁿ, et omnia quæ displicuerant Deo, placuerantque ^o, æquali saltim lance pendebantur, si non gratiora fuissent displicentia: ita ut merito patriæ illud exemplum ^p propheticum, quod veterano ^q illi populo denuntiatum est, potuerit aptari : *Filii, inquit, sine lege dereliquistis Dominum, et ad iram ^r provocastis sanctum Israel. Quid adhuc percunctemini ^s apponentes iniquitatem? Omne caput languidum et omne cor mærens : a planta pedis usque ad verticem, non est in eo sanitas (Isa. i, 4-6)*. Sicque agebantur ^t cuncta quæ saluti contraria fuerint, ac si nihil largiretur mundo medicinæ a vero omnium medico ^u. Et non solum hac ^v sæculares viri, sed et ipse grex Domini ejusque pastores, qui

A exemplo esse omni plebi debuerint, ebriitate quam plurimi, quasi vino madidi torpebant resoluti, et animositatum tumore, jurgiorum contentione, invidia capacibus ¹ unguis, indiscreto boni inaliqve judicio carpebantur; ita ut perspicue, sicut et nunc est, *effundi videretur contemptio super principes, et seduci vanis eorum et errore ^x, in invio et non in via (Psal. cvi, 40)*.

CAP. XX. *De nuntiatis subito hostibus.* — ^y Interea volente Deo purgare familiam suam, et tanta malorum labe infectam auditu tantum tribulationis emendare, non ignoti rumoris penniger ceu volatus arrectas omnium penetrat aures, jam jamque adventus veterum hostiumvolentium penitus totam ^z delere et inhabitare solito more a fine usque ad terminum B regionem. Nequaquam tamen ob hoc proficiunt, sed comparati jumentis insipientibus, strictis (ut dicitur) morsibus rationis frenum obscurant, per latam diversorum vitiorum, mortique ^{aa} proclive ducentem (relicto salutari, licet arcto, itinere), discurrebant viam.

CAP. XXI. *De famosa peste.* — Dum ergo (ut Salomon ait) *servus durus non emendatur verbis; flagellatur stultus, et non sentit (Prov. xxix, 19)*: pestifera namque lues feraliter insipienti populo incubuit ^{bb}, quæ in brevi tempore ^{cc} tantam ejus multitudinem, remoto mucrone, sternit, quantam ne possent vivi humare. Sed ne hac quidem emendatur ^{dd}, ut illud Isaicæ prophetæ in eo quoque populo ^{ee} impletum dicentis : *Et vocavit Deus populum ^{ff} ad planctum, et ad catvitium, et ad cingulum succi : ecce cæperunt ^{ss} vitulos occidere et jugulare arietes; ecce manducare et bibere et dicere : Manducemus et bibamus, cras enim mortemur (Isa. xxii, 12, 13)*. Appropinquabat siquidem tempus quo ejus iniquitates, ut Amorrhæorum, complerentur.

CAP. XXII. *De consilio.* — Initur namque consilium: quid optimum, quidve saluberrimum ad repellendas tam crebras et tam ferales ^{hh} supradictarum gentium irruptiones prælasque, decerni potius ⁱⁱ deberet.

CAP. XXIII. *De sæviore multo primis hoste.* — Tum omnes consiliarii unâ ^{jj} cum superbo tyranno Gur-

^a Edit., peccatorum onera sustinenda.
^b Edit. omitunt.
^c Edit., et fortis.
^d Hic incipit cap. xiv in ms. Cant.
^e Hiberni domum, post non longum. Joss. et Beda lib. i, cap. 11.
^f Edit., obducitur famis... tacite... Rectius fortasse.
^g Edit., vastitate.
^h Edit., habere.
ⁱ Edit., et fuerunt.
^j Edit., accidere.
^k Desunt edit. fuit et suis. Statim vero, amorque.
^l Deest et edit.
^m Edit., quasi Britannicæ.
ⁿ Edit., contorquebantur.
^o Edit., displicuerint. Deoque placuerint.
^p Deest exemplum edit.
^q Edit., veteri.
^r Edit., Deum... iracundiam.
^s Edit., percutiemini. Bene.
^t Edit., agebant.

D ^u Edit., mundo medicina a vero omnium medico largiretur.

^v Edit., hæc.

^x Desunt edit. et seduci vanis eorum et errore. — Bibl. PP. Paris., super principes, qui eos facerent errare in invio, et non in via.

^y Hic incipit caput xv in ms. Cant.

^z Deest totam edit.

^{aa} Edit., ad mortem.

^{bb} Edit., incumbit.

^{cc} Deest tempore edit.

^{dd} Edit., emendatur.

^{ee} Deest populo edit.

^{ff} Deest populum edit.

^{ss} Deest cæperunt edit.

^{hh} Edit., repellendas tam ferales et tam crebras,

ⁱⁱ Deest potius edit.

^{jj} Edit., uno.

¹ An rapacibus?

thrigerno Britannorum duce ^a cæcantur, et ^b adinvenientes tale præsidium, imo excidium patriæ, ut ferocissimi illi nefandi nominis Saxones, Deo hominibusque invisi, quasi in caulas lupi, in insulam ad retrudendas ^c aquilonales gentes intromitterentur. Quo utique nihil ei usquam perniciosius, nihil amarior factum est. O altissimam sensus caliginem, o desperabilem crudamque mentis hebetudinem! Quos propensius morte, cum abessent, tremebant, sponte (ut ita dicam) sub unius tecti culmine invitabant: *Stulti sunt* ^d principes (ut dictum est) *Thasneos* ^e, *dantes Pharaonis consilium insipienti* ^f (*Isa. xix, 11*). Tum erumpens grex catulorum de cubili læxæ barbariæ tribus (ut lingua ejus exprimitur) Cyulis, nostra lingua ^g longis navibus, secundis velis, secundo ^h omni auguriisque; quibus vaticinabatur certo apud eum præsidio, quod ter centum annis terram ⁱ cui proras librarat ^j, insideret: centum vero quinquaginta, hoc est demidio ^k temporis sæpius quoque ^l vastaret. Evectus primo in orientali parte insulæ, jubente tyranno, terribiles infixit ungues, quasi pro patria pugnaturus, sed eam certius impugnaturus. Cui supradicta genitrix (primo comperiens agmini ^m fuisse prosperatum) item mittit satellitum canumque prolixiorum catastam ⁿ, quæ ratibus advecta adunatur cum manipularibus spuris. Inde germen iniquitatis, radix amaritudinis, virulenta plantatio nostris condigna meritis, in nostro cespite, ferocibus palmitibus pampinisque pullulabat ^o. Igitur intronmissi in insulam barbari, veluti militibus, et magna (ut mentiebantur) pro bonis discrimina hospitibus ^p subituris, impetrant sibi annonas dari. Quæ multo tempore impertitæ clausurunt (ut dicitur) canis famem. Item queruntur ^q non affluenter sibi epimenia contribui, occasiones de industria colorantes; et nisi ^r profusior eis munificencia cumlaretur, testantur se cuncta insulæ rupto fœdere depopulatos. Nec mora, minas effectibus prosequuntur.

CAP. XXIV. *De urbium subversione.* — Confovebatur namque ultionis justæ præcedentium scelerum causa, de mari usque ad mare ignis orientalis ^r sacrilegorum manu exaggeratus, et finitimas quasque civitates

agrosque populans, qui ^s non quiescit accensus, donec cuncta pene exurens insulæ superficiem rubra occidentalem trucique Oceanum lingua delamberet. In hoc ergo impetu Assyrio, olim ut in Judæam ^t comparando, completi quoque in nobis secundam historiam, ut dicitur ^u: *Incenderunt igni sanctuarium tuum, in terra polluerunt tabernaculum nominis tui* (*Psal. lxxiii, 7*). Et iterum dicit ^v: *Deus, venerunt gentes in hæreditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum* (*Psal. lxxviii, 1*), etc. Ita ut cunctæ columnæ ^x crebris arictibus, omnesque coloni cum præpositis ecclesiæ, cum sacerdotibus ac populo, mucronibus undique micantibus ac flammis crepitanibus, simul solo sternerentur, et miserabili visu, in medio platearum, una turrium edito cardine evulsarum ^y, murorumque celsorum saxa, sacra altaria, cadaverum frustra, crustis ac gelantibus ^z purpurei cruoris tecta, velut in quodam horrendo torculari mixta viderentur, et nulla esset omnimodis præter horribiles ^{aa} domorum ruinas, bestiarum volucrumque ventres in medio sepultura, salva sanctorum animarum reverentia; si tamen multæ inventæ sint quæ arduis cœli per id ^{bb} temporis a sanctis angelis vehebantur ^{cc}. Ita enim degeneraverat vinea illa olim bona in amaritudinem versa ^{dd}, uti raro secundum prophetam videretur *post tergum vindemiatorum* (*Mich. vii, 1*) aut messorum racemus vel ipsa.

CAP. XXV. *De reliquiis.* — Itaque nonnulli miserarum reliquiarum in montibus deprehensi acervatim jugulabantur: alii fame confecti accedentes, manus hostibus dabant in ævum servituri ^{ee}: si tamen non continuo trucidarentur; quod altissimæ gratiæ stabat in loco ^{ff}: alii transmarinas petebant regiones cum ululatu magno, seu celeusmatis ^g vice, hoc modo sub velorum sinibus cantantes: *Dedisti nos tanquam oves escarum, et in gentibus dispersisti nos, Deus* ^{gg} (*Psal. xliii, 12*); alii a ^{hh} montanis collibus, minacibus præruptis vallati et densissimis saltibus marinisque rupibus, vitam suspecta semper mente credentes, in patria licet trepidi perstabant. ⁱⁱ Tempore igitur interveniente, aliquanto cum recessissent domum crudelissimi prædones, roboratæ a Domino ^{jj} reliquæ

^a Hæc, *Gurthrigerno Britannorum duce*, desunt edit.

^b Conjunctio et deest edit.

^c Edit., *retundendas*.

^d Deest sunt edit.

^e Edit., *Taneos*.

^f Edit., *insipiens*.

^g Deest lingua edit.

^h Deest secundo edit.

ⁱ Edit., *patriam*

^j Edit., *librabat*.

^k Edit., *dimidio*.

^l Deest quoque edit.

^m Edit., *comperiens primo agmini*.

ⁿ Edit., *pullulat*.

^o Edit., *Discrimina pro bonis hospitibus*.

^p Edit. (excepta Bibl. PP. Paris.), *queruntur*.

^q Edit., *ni*.

^r Edit., *orientali*.

^s Deest qui edit.

^t Edit., *Judam*. — Addit factio pro comparando;

Bibl. PP. Paris.

^u Edit., *quod propheta deplorans ait*.

^v Deest edit.

^x Edit., *colonia*.

^y Edit., *ædito... avulsarum*. — Bibl. PP. Paris., *una turrium cardine avulso*.

^z Edit., *sigillantibus*. — Bibl. PP. Paris., *crustis purp.*, intermediis omissis.

^{aa} Deest horribiles edit.

^{bb} Præpositionem: omittunt edit. — Paulo ante Bibl. PP. Paris., *quæ ad ardua cœli*: clarius.

^{cc} Edit., *veherentur*.

^{dd} Deest versa edit.

^{ee} Edit. (excepta Bibl. PP. Paris.), *servaturi*.

^{ff} Deest præpositio edit.

^{gg} Deest Deus edit.

^{hh} Præpositionem omittunt edit., et mox vallatiq habent pro vallati.

ⁱⁱ Hic incipit caput xviii in ms. Cant.

^{jj} Edit., *a Deo*.

^k Bibl. PP. Paris., *catervam*.

^l Rescribendum *ceu celeusmatis* cum Bibl. PP. Paris.

(quibus confugiunt undique diversis in locis ^a miserimi cives, tam avide quam apes alvearii procella imminente), simul deprecantes eum toto corde, et (ut dicitur) *innumeris onerantes æthera votis*, ne ad internecionem ita usquequaque ^b delerentur, duce Ambrosio Aureliano viro modesto (qui solus fuit comes fidelis, fortis, veraxque ^c forte Romanæ gentis, qui ^d tantæ tempestatis collisione, occisis in eadem parentibus purpura nimirum indutis ^e, superfuerat, cujus nunc temporibus nostris soboles magnopere avita bonitate degeneravit) vires capessunt, victores provocantes ad prælium, queis victoria, Deo annuente ^f, ex voto cessit.

CAP. XXVI. *De postrema pace : quæ postrema victoria temporibus nostris Dei nutu donata est.* — Et ex eo tempore nunc cives, nunc hostes vincebant, ut in ista gente experiretur Dominus solito more præsentem Israelæ utrum diligat eum Dominus ^g, an non : usque ad annum obsessionis Badonjci montis, qui prope Sabrinum ostium habetur ^h, novissimæque ferme de furciferis non minime stragis, quique quadragesimus quartus (ut novi) oritur ⁱ annus, mense jam primo ^j emenso, qui jam ^k et mææ nativitatis est. Sed ne nunc quidem, ut antea, civitates inhabitantur ^l, sed desertæ dirutæque hactenus squalent, cessantibus licet externis bellis, sed non tamen ^m civilibus. Hæsit enī tam desperati insulæ exeldii, insperatique mentio auxilii memoriæ eorum, qui utriusque miraculi testes exstitere ; et ob hoc reges, pu-

^a Edit., *De diversis locis.*

^b Edit., *internecionem usque.*

^c Hæc, *fuit comes fidelis, fortis veraxque*, desunt ed.

^d Deest qui edit.

^e Edit., *Dominio ann.*

^f Deest *Dominus* edit. Et recte quidem. Ut quid enim experiretur Dominus, utrum ipsemet diligeret Israelæ? At Dominus experiebatur, utrum Israel diligeret eum (Dominum scilicet).

^g Hæc, *qui prope Sabrinum ostium habetur*, desunt edit.

^h Edit., *orditur.*

ⁱ Edit., *uno.*

^j Deest *jam* edit.

^k Edit., *civitates patriæ inh.*

^l Deest *tamen* edit.

^m Edit., *privati.*

ⁿ Edit., *suum quique.*

blici privatique ^m, sacerdotes ecclesiastici suum ⁿ ordinem servarunt. At illis decedentibus, cum successisset ætas tempestatis illius nescia, et præsentis tantum serenitatis experta, ita cuncta veritatis ac justitiæ moderamina concussa ac subversa sunt, ut eorum ^o, non dicam vestigium, sed ne monumentum quidem in supradictis propemodum ordinibus appareat, exceptis paucis, et valde paucis, qui ob amissionem tantæ multitudinis, quæ quotidie prona fuit ^p ad tartara, tam brevis numeri ^q habentur, ut eos quodammodo venerabilis mater Ecclesia ut ^r in suo sinu recumbentes non videat, quos solos veros ^s habet. Quorum ne quis me egregiam vitam hominibus ^t admirabilem, Deoque amabilem carpere putet (quibus nostra infirmitas sacris ^u orationibus, ut non penitus collabatur, quasi columnis quibusdam ac fulcris saluberrimis sustentatur), dixi ^v si qua Iberius de his, imo lugubrius, cumulo malorum compulsus, qui serviunt non solum ventri, sed diabolo potius quam Christo, *qui est benedictus super omnia Deus in sæcula* ^x (*Rom. ix, 5*), non tam disceptavero quam deflevero. Quippe quid ^y celabunt cives quod non solum norunt ^z, sed exprobraunt in circuitu ^{aa} nationes?

Historiam Gildæ Cormac sic perlege scriptam

Doctoris digitis, sensu cultuque redactam.

Hæc tenues superat, multos carpitque superbos ^z.

C ^o Edit., *earum.* Recte, *veritatis nempe ac justitiæ.*

^p Edit., *ruit.* Melius.

^q Edit. (excepta Bibl. PP. Paris.), *numerus.*

^r Deest *ut* edit.

^s Edit., *veros filios.*

^t Edit., *omnibus.*

^u Edit., *in sacris.*

^v Deest *dixi* edit.

^x Edit., *in sæcula Deus.*

^y *Enimvero*, *Fragm.*

^z Edit. (excepta Bibl. PP. Paris.), *nostrorum.*

^{aa} *Circuitu*, ms. : male.

¹ Bibl. PP. Paris., *indutus* : quod magis placet.

² Hic desinit codex Cant. ms. Quæ vero sequuntur, exacta sunt ad codicem Cottonianum.

PARS SECUNDA.

EPISTOLA GILDÆ.

CAPUT PRIMUM. *Increpatio in Constantinum.* — ¹ Durantes; voventes, et continuo propemodum montientes; belligerantes, sed civilia et injusta bella agentes; per patriam ^c quidem fures magnopere insectantes, et eos qui secum ad mensam sedent, latrones ^d non solum amantes, sed et munerantes ^e; eleemosynas largiter dantes, sed e regione immen-

^a *Enimvero habet Britannia reges*, *Fragm.*

^b *Scorta*, *Joss. Scorta et adulteras*, *Fragm.*

^c *Al. regionem.*

^d *Eos autem qui ad mensam sedent latrones*,

Fragm. Deest vero latrones Joss. — Sic et Bibl. PP. Paris.

^e *Etiam mun.*, *Fragm.*

sum montem scelerum exaggerantes; in sede arbitrari ^a sedentes, sed raro recti iudicii regulam quaerentes; innoxios humilesque despicientes; sanguinarios, superbos, parricidas, commanipulares ^b et adulteros Dei inimicos, si sors (ut dicitur) tulerit, (qui ^c cum ipso nomine certatim ^d delendi erant) ad sidera prout possunt, efferentes; victos plures in carceribus habentes, quos dolo sui potius quam merito proterunt ^e, catenis onerantes: inter altaria iurando ^f demorantes, et hæc eadem ac si lululenta paulo post saxa ^g despicientes. Cujus tam nefandi piaculi non ignarus est immunda læxæ Damnoniæ ^h tyrannicus ætulus Constantinus.

2. Hoc anno post horribile juramenti sacramentum, quo se devinxit nequaquam dolos civibus (Deo primum jureque jurando, sanctorum demum choris ^B et genitrice comitantibus fretis) facturum, in duarum venerandis matrum sinibus, Ecclesiæ carnalisque sub sancti abbatis amphibalo, latera regionum tennerrima puerorum, vel præcordia crudeliter duum totidemque nutritorum (quorum brachia nequaquam armis, quæ nullus pene hominum fortius hoc eis tempore tractabat, sed Deo altarique protenta, in die iudicii ad tuæ civitatis portas, Christe, veneranda patientiæ ac fidei suæ vexilla suspendent) inter ipsa, ut dixi, sacrosancta altaria nefando ense hastaque pro dentibus laceravit, ita ut sacrificii cœlestis sedem purpurea ac si coagulati cruoris pallia attingerent. Et hoc ne post laudanda quidem merita egit. Nam multis ante annis crebris alternatisque fetoribus adulteriorum victus, legitima uxore contra Christi Magis- ^C trique gentium interdictum repulsa dicentium: *Quod Deus conjunxit, homo non separet* (Matth. xix, 6; Marc. x, 9); et: *Viri, diligite uxores vestras* (Colos. iii, 19). Amarissimum enim quoddam de vite Sodomorum in cordis sui infructuosa bono semini gleba, surculamen incredulitatis et insipientiæ plantaverat, quod vulgatis domesticisque impietatibus velut qui basdam venenatis imbribus irrigatum, et ad Dei offensam avidius se erigens parricidii sacrilegique crimen produxit in medium. Sed nec adhuc priorum re- ^D tibus malorum expeditus, priscis recentia auget malis.

3. Age jam quasi præsentem arguo, quem adhuc superesse non nescio. Quid stupes animæ carnifex propriæ? Quid tibi flammam inferni voluntarie accendis nunquam defecturas? Quid inimicorum vice propriis te confodis sponte ensibus, hastis? Anne ipsa quidem virulenta scelerum ac si pocula pectus tuam satiare quiverunt? Respice, quaeso, et veni ad Christum, siquidem laboras et immenso pondere curvaris; et ipse te, ut dixit (Matth. xi, 28), requiescere faciet. Veni ad eum qui non vult peccatoris mortem, sed ut convertatur et vivat (Ezech. xxxiii, 11). Dis-

^A solve secundum prophetam vincula colli tui, fili Sion (Isa. lii, 2). Redi, rogo, e longinquis licet peccatorum recessibus ad piissimum patrem, qui despicienti porcorum sordidos cibos ac pertimescenti diræ famis mortem et revertenti sibi, lætus occidere consuevit vitulum filio saginatum, et proferre primam erranti stolam et regium annulum (Luc. xv, 15); et tunc spei cœlestis ac si saporem prægustans, senties quam suavis est Dominus (Psal. xxxiii, 9). Nam si hæc contempseris, scias te inextricabilibus tenebrosisque ignium torrentibus jam jamque rotandum urendumque.

CAP. II. *Increpatio in Aurelium.* — 4. Quid tu quoque, ut propheta ait (Psal. xvi, 12), catule leonine, Aureli Conane ^b, agis? Nonne eodem quo supradictus, si non exitiabiliore, parricidiorum, fornicationum adulteriorumque cœno, velut quibusdam marinis irruentibus tibi voraris feraliter undis? Nonne pacem patriæ mortiferum ceu serpentem odiens, civiliaque bella et crebras injuste prædas sitiens, animæ tuæ cœlestem portam pacis ac refrigerii præcludis? Relictus, quaeso, jam solus ac si arbor in medio campo arescens, recordare patrum fratrumque tuorum phantasiam, juvenilem immaturamque mortem. Num centennis tu ob religiosa merita, vel cœvus Mathusalæ exceptus pene omni prole servaberis? Nequaquam. Sed nisi citius, ut Psalmista ait (Psal. vii, 15), conversus fueris ad Dominum, *ensem in te vibrabit in brevi suum Rex ille qui per prophetam: Ego, inquit, occidam, et ego vivere faciam; percutiam, et ego sanabo; et non est qui de manu mea possit eruere* (Deut. xxxii, 39). Quamobrem excutere de fetido pulvere tuo (Isa. lii, 2), et convertere ad eum toto corde qui creavit te ut, cum exarserit in brevi ira ejus, *beatus sis sperans in eum* (Psal. ii, 12); sin alias, æternæ te manebunt pœnæ conterendum sæva continue et nequaquam absumentum tartari sauce.

CAP. III. *Increpatio in Vortiporium.* — Quid tu quoque pardo similis moribus, et nequitiis discolor, canescente jam capite, in throno dolis pleno, et ab imis vertice tenus diversis parricidiis et adulteriis constuprato, boni regis, nequam filii, ut Ezechiæ Manasses, Demetarum tyrannæ Vortipori stupide riges? Quid te tam violenti peccatorum gurgites, quos ut vinum optimum sorbes, imo tu ab eis voraris, appropinquante sensuum vitæ limite non satiant? Quid quasi culminis malorum omnium stupro propria tua amota conjuge, ejusdemque honesta morte impudentis filix quodam ineluctabili pondere miseram animam oneras? Ne consumas, quaeso, dierum quod reliquum est in Dei offensam: quia *nunc tempus acceptabile et dies salutis* (II Cor. vi, 2) vultibus pœnitentium lucet, in quo bene operari potes, ne fiat fuga tua hieme vel sabbato (Matth. xxiv, 20). Li-

^a Arbitrium, Fragm.

^b Decet in Fragm. commanipulares et.

^c Hos qui, Fragm.

^d Decet certatim in Fragm.

^e Dolose potius quam merito poterunt (forte proterunt), Fragm.

^f Intrando, Fragm.

^g Saxa paulo post, Fragm.

^h Edit. (excepta Bibl. PP. Paris.), Canine.

ⁱ Bibl. PP. Paris., Dannoniæ.

rente, secundum Psalmistam, a malo et fac bonum : A
inquire pacem bonam et sequere eam (Psal. xxxiii,
15-18) ; quia oculi Domini super te bona agentem,
et aures ejus erunt in preces tuas, et non perdet de
terra viventium memoriam tuam. Clamabis et exau-
diat te ; et ex omnibus tribulationibus tuis eruet te.
Certe siquidem contritum et humiliatum (Psal. l, 19)
timore ejus nusquam Christus spernit. Alioquin ver-
mis tortionis tuæ non morietur, et ignis ustionis tuæ
non exstinguetur (Isa. lxvi, 24 ; Marc. ix, 43).

CAP. VI. *Inrepatio in Cuneglassum.* — Ut quid in
nequitie tuæ voveris vetusta fæce, et tu ab adole-
scentiæ annis urse multorum sessor aurigaque currus
receptaculi ursi, Dei contemptor fortisque ejus de-
pressor, *Cuneglasse*, Romana lingua lanio fulve?
Quare tantum certamen tam hominibus quam Deo
præstas, hominibus civibus scilicet armis exitiali-
bus ^a, Deo infinitis sceleribus? Quid præter innume-
rabiles casus, propria uxore pulsa, furciferam ger-
manam ejus perpetuam Deo viduitatis castimoniam
promittentem (ut poeta ait), summam cœu teneritu-
dinem cœlicolarum (totâ animi veneratione vel po-
tius hebetudine) nympharum, contra interdictum
Apostoli (Gal. v, 21) denegantis posse adulteros re-
gni cœlestis esse municipes, suscipis? Quid genitus
atque suspiria sanctorum, propter te corporaliter
merentium ^b, vice immanis lænæ dentium ossa tua
quandoque fractura crebris instigas injuriis? *Desine*,
quæso, ut propheta ait, *ab ira, et derelinque exitia-*
tem ac tenetipsum maceraturum (quem cœlo ac
terræ, hoc est, Deo gregique ejus spiras) *furorem* ^c
(Psal. xxxvi, 8) : fac eos potius mutatis pro te orare
moribus, quibus suppetit supra mundum alligandi
cum in mundo reos alligaverint, et solvendi cum
pœnitentes solverint potestas. *Noli*, ut ait Apostolus,
superbe sapere, vel sperare in incerto divitiarum, sed
in Deo qui præstat tibi multa abunde (I Tim. vi, 17),
ut per emendationem morum thesaurizes tibi *fundam-*
entum bonum in futurum, et habeas veram vitam,
perennem profectò, non deciduam. Alioquin *scies, et*
videbis etiam quam malum et amarum est reliquisse te
Dominum Deum tuum, et non esse timorem ejus apud
te (Jer. ii, 19) ; et in futuro, tetro ignium globo
æternorum te exuri, nec tamen ullo modo mori.
Siquidem tam sceleratorum sint perpetim ^e immor-
tales igni animæ, quam sanctorum lætitiæ.

CAP. VII. *Inrepatio in Maglocunum.* — 1. Quid tu
etiam insularis draco, multorum tyrannorum depul-
sor tam regno quam etiam vita, supradictorum no-
vissime in ^d stylo, prime in malo, major multis po-
tentia simulque malitia, largior in dando, profusior
in peccato, robuste armis, sed animæ fortior exci-
piis, *Maglocune*, in tam vetusto scelerum atramento,
veluti madidus (Jer. xxiii, 9) vino de Sodomitana
vite expresso stolidè volutaris? Quare tantas pecca-

minum regie cervici sponte, ut ita dicam, inelucta-
biles celsorum cœu montium innectis moles? Quid te
non ei regum omnium regi, quem cunctis pene
Britanniæ ducibus tam regno fecit, quam status linea-
mento editiorem, exhibes cæteris moribus meliorem,
sed versa vice deteriore? quorum indubitatam
æquanimiter conviciorum auscultato parumper asti-
pulationem, omissis domesticis levioribusque (si
tamen aliqua sunt levia) propalata ¹ solum longe
lateque per auras admessa testaturam. Nonne in
primis adolescentiæ tuæ annis avunculum regem
cum fortissimis propemodum militibus, quorum vul-
tus non catulorum leonis in acie magnopere disparces
videbantur, acerrime ense, hasta, igni oppressisti?
parum cogitans propheticum dictum : *Viri*, inquit,
sanguinum et doli non dimidiabunt dies suos (Psal.
liv, 24). Quid pro hoc solo retributionis a justo ju-
dice sperares, etsi non talia sequerentur quæ scuta
sunt, itidem dicente per prophetam : *Væ tibi qui*
prædaris, nonne et ipse prædaberis? et qui occidis,
nonne et ipse occideris? et cum desine is prædari, tum
caedes (Isa. xxxiii, 1). Nonne postquam tibi ex voto
violenti regni phantasia cessit cupiditate inlectus ²
ad viam revertendi rectam, diebusque ac noctibus id
temporis, conscientia forte peccaminum nemordente,
de deifico timore monachorumque decretis, sub
dente primum multa ruminans, deinde popularis
auræ cognitione ³ proferens, monachum sine ullo
infidelitatis, ut aiebas, respectu, coram omnipotente
Deo, angelicis vultibus humanisque (ruptis, ut puta-
batur, capacissimis illis quibus præcipitanter involvi
solent pingues tauri moduli tui retibus : omnis regni,
auri argentique, et quod majus est, propriæ volunta-
tis distensionibus ruptis) perpetuo vovisti, et rete ac
si stridulo canum lapsu aerem valide secantem, sæ-
vosque rapidi harpagones accipitris sinuosis flexibus
vitantem, ad sanctorum tibi magnopere fidas spelun-
cas refrigeriaque salubriter rapuisti ex corvo colum-
bam? O quanta Ecclesiæ matri lætitia (si non te
cunctorum mortalium hostis de sinu quodammodo
ejus lugubriter abstraxisset) foret! O quam profusus
spei cœlestis fomes desperatorum cordibus, te in bo-
nis permanente, inardesceret! O qualia quantaque
animam tuam regni Christi præmia in die judicii
manerent, si non lupo callidus ille agnum ex lupo
factum te, ab ovili dominico non vehementer in-
vitem, facturus lupum ex agno sibi similem rapuisset!
O quantam exultationem pio omnino Patri Deo
sanctorum tua salus servanda præstaret, si non te
cunctorum perditorum infaustus pater, veluti magna-
rum aquila alarum unguiumque dæmon, infelici filio-
rum suorum agmini contra jus fasque rapuisset! Ne
multa, tantum gaudii ac suavitatis tum cœlo terræ-
que tua ad bonam frugem conversio, quantum nunc
mæroris ac luctus ministravit ad horribilem, more

^a Edit., *specialibus*.

^b Edit. (excepta Bibl. PP. Paris.), *versantium*.

^c Edit., *perpeti*.

^d Deest præpositio *in*, edit.

^e Edit., *injectus*.

¹ Ita rescripsimus, Bibl. PP. Paris. editiõnem in hæ-
rentes, altera lectione Oxon. *palata* rejecta.

² Bibl. PP., Paris., *cognitioni*. Et mox, *fractis ut*
putab.

molossi (Prov. xxvi, 11; II Petr. ii, 22) ægri, vomitum nefanda reversio. Qua peracta, exhibentur *membra arma iniquitatis peccato* (Rom. vi, 13) ac diabolo, quæ oportuerat salvo sensu avide exhiberi *arma justitiæ Deo*.

2. Arrecto aurium auscultantur captu, non Dei laudes canora Christi tironum voce suaviter modulante, pneumaque ecclesiasticæ melodix, sed propriæ (quæ nihil sunt) furciferorum referto mendaciis simulque spumanti slegmate, proximos quosque truci daturo præconum ore, ritu bacchantium, concrepante; ita ut vas, Dei quondam ministerio præparatum, vertatur in Zabuli organum, quodque honore cœlesti putabatur dignum, merito rejiciatur in tartari barathrum. Nec tamen tantis malorum offendiculis tuus hebetatus insipientiæ cumulo sensus, velut quodam obice tardatur, sed fervidos, ac si pullus amœna quæque imperagrata putans, per extensos scelerum campos irrevocabili furore raptatur, augendo priscis nova piaculis. Spernantur namque primæ, post monachi votum irritum, illicitæ licet, tamen propriæ conjugis præsumptivæ nuptiæ; alia viri viventis, non externi, sed fratris filii adamata. Ob quod dura cervix illa multis jam peccaminum fascibus onerata, bino parricidiali ausu, occidendo supradictum uxoremque tuam aliquandio a te habitam, velut summo sacrilegii tui culmine, de imis ad inferiora curvatur. Dehinc illam cujus dudum colludicio ac suggestionem tantæ sunt peccatorum subitiæ molæ publico et (ut fallaces parasitorum linguæ tuorum conclamant, summis tamen labiis, non ex intimo cordis) legitimo, ut pote viduatam, thoro; ut nostræ vero, sceleratissimo adscivisti connubio. Cujus igitur sancti viscera tali stimolata historia non statim in fletus singultusque prorumpant? Quis sacerdos cujus cor rectum Deo patet, non statim hæc audiens magno cum ululatu illud propheticum dicat: *Quis dabit capiti meo aquam, et oculis meis fontem lacrymarum, et plorabo in die et nocte interfectos populi mei* (Jer. ix)? Heu! si quidem parum auribus captasti propheticam objurgationem ita dicentem: *Væ vobis, viri impii: dereliquistis legem Dei altissimi; et si nati fueritis, in maledictionem erit pars vestra. Omnia quæ de terra sunt, in terram ibunt: sic impii a maledictione in maledictionem* (Eccli. xli, 11-13) (subauditur, *ibunt*) si non revertantur ad Dominum, exaudita saltem tali admonitione: *Fili, peccasti, ne adjicias ultra; sed et de pristinis tuis deprecare* (Eccli. xxi, 1). Et iterum: *Non tardas converti ad Dominum, neque differas de die in diem. Subito enim venit ira ejus* (Eccli. v, 8, 9); quia, ut Scriptura ait: *Rege audiente verbum iniquum, omnes qui sub illo sunt, scelesti sunt* (Prov. xxix, 12). Nimirum rex, ut propheta dixit, *justus suscitatur regionem* (Ibid., 4). Sed monita tibi profecto non desunt, cum habueris præceptorum pene totius Britannix magistrum elegantem.

3. Caveto igitur ne tibi, quod a Salomone notatur. accidat. *Quasi qui excitat dormientem de gravi*

A somno, sic qui enurra stulto sapientiam. In fine enim narrationis dicit: Quid primum dixeras (Eccli. xxii, 8, 9)? Lava a malitia cor tuum (sicut dictum est), Hierusalem, ut salvus sis (Jer. iv, 14). Ne contempnas, quæso, ineffabilem misericordiam Dei, hoc modo per prophetam a peccatis impios provocantis: Repente loquar ad gentem et ad regnum, ut evellam, et dissipem, et destruiam, et disperdam (Jer. xviii, 7). Peccatorem hoc vehementer ad pœnitentiam hortatur: Et si pœnitentiam egerit gens illa a peccato suo, pœnitentiam et ego agam super malo quod locutus sum ut facerem ei (Ibid., 8). Et iterum: Quis dabit eis tale cor, ut audiant me et custodiant præcepta mea, et bene sit eis omnibus diebus vitæ suæ (Deut. v, 29)? Itemque in cantico Deuteronomii: Populus, inquit, absque consilio et prudentia. Utinam saperent et intelligerent, ac novissima providerent. Quomodo persequatur mille, et duo fugent decem millia (Deut. xxxii, 28-30)? Et iterum in Evangelio Dominus: Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego vos requiescere faciam. Tollite jugum meum super vos, et discite a me, quia mitis sum et humilis corde: et invenietis requiem animabus vestris (Matth. xi, 28, 29). Num si hæc surdis auribus audias, prophetas contempnas, Christum despicias, nosque (licet vilissimæ qualitatis simus) nullius momenti ducas propheticum illud sincera animi pietate servantes [necunquam si non ego implevero fortitudinem in spiritu et virtute Domini, ut enuntiem domui Jacob et domui Israel scelera eorum (Isa. lvi, 1)] ne simus canes muti non valentes latrare (Isa. lvi, 10). Et illud Salomonis ita dicentis: Qui dicit impium justum esse, maledictus erit populis et odibilis gentibus: nam qui arguunt, meliora sperabunt (Prov. xxiv, 24, 25). Et iterum: Non reverearis populum in casum suum, nec retineas verbum in tempore salutis (Eccli. iv, 27). Itemque: Erue eos qui ducuntur ad mortem; et redimere eos qui interficiuntur, ne parcas (Prov. xxiv, 11); quia non proderunt, ut idem propheta ait, divitiæ in die iræ: justitia a morte liberat (Prov. xi, 4). Si justus quidem vix salvus sit, impius et peccator ubi parebit (I Petr. iv, 18; Prov. xi, 31)? Ille profecto te tenebrosus tartari torrens ferali rotatu undisque ac si acerrimis involvet semper cruciaturus et nunquam consumpturus; cui tunc erit sera inutilisque pœnæ oculata cognitio ac mali pœnitudo, a quo in hoc tempore accepto et die salutis ad rectum vitæ iter differtur conversio (II Cor. vi, 2).

4. Hic sane vel antea concludenda erat (uti ne amplius os nostrum loqueretur opera hominum) tam flebilis hæc querulæque malorum ævi hujus historia. Sed ne formidolosos nos aut lassos putent, quominus illud Isaianum infatigabiliter caveamus, *Væ, inquit, qui dicit bonum malum et malum bonum, ponentes tenebras in lucem et lucem in tenebras, amarum in dulce et dulce in amarum* (Isa. v, 20): qui videntes non vident, et audientes non audiunt (Matth. xiii, 13); quorum cor crassa obtegatur quadam vitiorum nube: libet quid quantumque minarum [his supra-

* Hæc, ut nostræ vero, desunt in edit.

* Sic Bibl. PP. Paris. Deest ibunt in edit. Oxon.

dictis¹ lascivientibus satellitam Pharaonis (quibus A
ejus peritorum mari provocatur exercitus strenue Ru-
bro) eorumque similibus quinque² [equis] minarum
prophetica inclamitent strictim edicere oracula,
quibus veluti pulchro tegmine opusculi nostri moli-
men (ita ut ne certatim irruituris invidorum imbris
exstat penetrabile) fidiissime contegatur. Respon-
deant itaque pro nobis sancti vates nunc ut ante (qui
os quodammodo Dei organumque Spiritus sancti
mortalibus prohibentes mala, bonis faventes existi-
tere) contumacibus superbisque hujus ætatis princi-
pibus, ne dicant nos propria adinventione et loquaci
tantum temeritate tales minas eis tantosque terrores
incutere. Nulli namque sapientium dubium est, in
quantis graviora sunt peccata hujus temporis quam
primi, Apostolo dicente: *Legem quis transgrediens, B*
duobus mediis vel tribus testibus morietur: quanto
putatis deteriora mereri supplicia, qui Filium Dei con-
cultaverit (Hebr. x, 28)?

5. En primus occurrit nobis Samuel jussu Dei
legitimi regni stabilitor, Deo antequam nasceretur
dedicatus, a Dan usque Barsabee omni populo
Israel veridicus propheta signis indubitanter admi-
randis notus, ex cujus ore Spiritus sanctus cunctis
mundi potestatibus intonuit, denuntiando primo regi
apud Hebræos duntaxat Sauli pro eo quod quædam
de mandatis Domini non compleverat, dicens: *Stulte*
egisti, nec custodisti mandata Domini Dei tui quæ
præcepit tibi. Quod si non fecisses, jam nunc pararet
Deus regnum tuum super Israel. Sed nequaquam re-
gnum tuum ultra consurget (I Reg. xiii, 13, 14).
Quid ergo simile hujus temporis sceleribus, adulle-
rumine vel parricidium fecit? Nullo modo. Sed
jussionis ex parte mutationem; quia, ut bene quidam
nostrum ait: *Non agitur de qualitate peccati, sed de*
transgressione mandati. Itemque illum objecta, velut
putabat, purgantem, et apologias, ut generi humano
moris est, sagaciter hoc modo annexentem, imo
audiri vocem Domini, et ambulavi in via per quam
misit me (I Reg. xv, 20), tali animadversione mulcavi:
Nunquid vult, inquit, Dominus holocausta aut
victimam, et non potius ut obediatur voci Domini? Me-
lior est enim obedientia quam victimæ, et audire magis
quam offerre adipem arietum. Quoniam sicut peccatum
ariolandi est repugnare, et quasi scelus idololatriæ
nolle acquiescere. Pro eo ergo quod abjecisti sermo-
nem Domini, abjecit et te, ne sis rex (Ibid., 22, 23).
Et post pauca: *Scidit, inquit, Deus regnum Israel a*
te hodie, et dedit illud proximo tuo meliori te. Porro
triumphator in Israel non parcat, et pœnitentiam non
æctetur: neque enim homo est ut agat pœnitentiam
(Ibid., 28, 29) (subauditur, super duris malorum
præcordiis). Notandum ergo est, quod dixit scelus
idololatriæ esse, nolle Deo acquiescere. Non ergo sibi
scelerati isti, dum non gentium diis perspicue litant,
subplaudant: siquidem conculcantes porcorum more
pretiosissimas Christi margaritas, idololatræ sunt.
Sed licet hoc unum exemplum ac si invicis astipu-

lator ad corrigendos iniquos abunde sufficeret; ta-
men ut in ore multorum testium omne comprobetur
Britanniæ malum, transeamus ad cætera.

6. Quid David numerando populum evenit, di-
cente ad prophetam Gad? *Hæc dicit Dominus: Trium*
tibi optio datur. Elige unum quod volueris ex his, ut
faciam tibi. Aut septem annis veniet tibi fames: aut
tribus mensibus fugies adversarios tuos, et illi te per-
sequentur: aut certe tribus diebus erit pestilentia in
terra tua (II Reg. xxiv, 12, 13). Nam arctatus tali
conditione, et volens magis incidere in manus mise-
ricordis Dei quam hominum, septuaginta milliorum
populi sui strage humiliatur, et ni pro contribulibus
apostolicæ charitatis affectu, ut illos plaga non tan-
geret, mori optasset, diceado, *Ego sum qui peccavi,*
ego pastor inique egi: isti qui oves sunt, quid pecca-
runt? Vertatur, obsecro, manus tua contra me (Ibid.,
17); inconsideratam cordis elationem propria morte
paret. Nam quid Scriptura in consequentibus de
filio ejus narrat? Fecit, inquit, Salomon quod non
placuerat coram Domino, et non adimplevit ut sequeretur
Dominum sicut pater ejus. Dixit Dominus ad eum:
Quia habuisti hoc apud te, et non custodisti pactum
meum et præcepta mea quæ mandavi tibi, disruptum
scindam regnum tuum, et dabo illud servo tuo
(III Reg. xi, 6, 11). Quid duobus sacrilegis (æque
ut isti sunt) Israel regibus Hierobœ et Baasæ acci-
dit audite, quibus sententia Domini dirigitur per
prophetam ita dicentis: *Propter quæ magnificentiam te*
principem super Israel, quia exacerbaverunt me in
vanis eorum (III Reg. xiv, 7). *Ecce ego suscito post*
Baasam et post domum ejus, et tradam domum ejus
sicut domum Hierobœ Nabath. Qui mortuus fuerit de
suis in civitate, comedent eum canes, et mortuum cor-
pus illius in campo comedent volatilia cæli (III Reg.
xvi, 3, 4). Quid illi quoque scelerato regi Israel isto-
rum commanipulari (cujus colludio et uxoris dolo
Naboth innocens propter paternam vineam oppres-
sus est) sancto ore illius Helix atque ignifero Do-
mini alloquio instructi, minarum ita dicente? *Occi-*
disti, insuper et passidisti. Et post hæc addes: Hæc
dicit Dominus: In loco hoc in quo linxerunt canes
sanguinem Naboth, lambent quoque tuum sanguinem
(III Reg. xxi, 19). Quod ita factum fuisse certissima
ratione constat. Sed ne forte secundum supradictum
Achab spiritus mendax loquens vana in ore propheta-
rum (III Reg. xxii, 22) vestrorum seducat vos, ne
sermone Michææ prophete audistis, *Ecce permisit*
Deus spiritum mendacii in ore omnium prophetarum
tuorum qui hic sunt; et Dominus locutus est contra te
malum (Ibid., 23). Nam et nunc certum est, aliquos
esse doctores contrario spiritu repletos, et magis
pravam voluptatem quam veritatem asserentes, quo-
rum, *verba super oleum molliuntur, et ipsa sunt jacula*
(Psal. lvi, 2); qui dicunt, pax pax, et non erit in
peccatis permanentibus pax (Jer. vi, 14; viii, 11), ut
alibi propheta dicit: Non est gaudere impiis, dicit
Dominus (Isa. xlviii, 22; lvi, 2).

¹ Hæc et sequentia parenthesi conclusa omittuntur in Bibl. PP. Paris.

7. Azarias quoque filius Obed ad se revertenti de eade decies centenum millium exercitus Æthiopum locutus dicens : *Dominus vobiscum est, dum estis cum ipso; et si exquisieritis eum, inveniatur a vobis: et si dereliqueritis eum, derelinquet vos* (II Par. xv, 2). Nam si Josaphat ferens præsidium iniquo regi ita ab Jehu propheta Ananix filio increpatur, dicente : *Si peccatorem tu adjuvas, aut quem Dominus odit, tu diligis? propterea ira Domini est super te* (II Par. xix, 2) : quid illis qui propriis scelorum suorum crinuculis compediuntur, fiet? Quorum nos necesse est (si in acie dominica volumus dimicare) peccata odisse, non animas, dicente Psalmista : *Qui diligitis Dominum, odite malum* (Psal. xcvi, 10). Qui ad supradicti Josaphat filium currus et auriga Israel propheta Elias, Joram scilicet parricidam, qui egregios fratres suos, ut pro ipsis regnaret, spurius trucidavit, effatus est? Sic dicit, inquit, *Dominus Deus patris tui David: Eo quod non ambulaveris in via Josaphat patris tui et in viis Asæ regis Juda, et ambulasti in viis regum Israel, et stuprose¹ ut gessit domus Achab, et fratres tuos filios Josaphat meliores te interfecisti; ecce Dominus percutiet plaga magna te et filios tuos* (II Par. xxi, 12, 14). Et post pauca : *Et tu eris in magna valetudine, in languore ventris tui, donec exeat venter tuus cum ipsa infirmitate de die ex die* (Ibid., 15). Et ad Joam regem Israel, ut vos, derelipientem Dominum, quid Zacharias filius Joiadæ vatis minatus sit, attendite; qui surgens populo dixit : *Hæc dicit Dominus: Quid præteritis præcepta Domini, et non prosperamini? Quia dereliquistis Dominum, et derelinquet vos* (II Par. xxiv, 20). Quid de auctore prophetarum Isaia dicam, qui proœcium prophetiæ suæ vel visionem ita exorsus est, dicens? *Audite, cæli, auribus et percipe terra, quoniam Dominus locutus est: Filios enutriti et exaltavi; ipsi autem spreverunt me. Cognovit bos possessorem suum, et asinus præsepe domini sui: Israel autem me non cognovit, et populus meus non intellexit* (Isa. 1, 2, 4). Et post pauca minas meritas tantæ insipientiæ aptans : *Derelinquetur, inquit, filia Sion ut tabernaculum in vinea, et sicut tugarium in cucumerario, sicut ciritas quæ vastatur* (Ibid., 8). Et principes specialiter conveniens ait : *Audite verbum Domini, principes Sodomorum, percipite legem Domini, populus Gomorrhæ* (Ibid., 10).

8. Notandum sane, quod iniqui reges principes Sodomorum vocentur. Prohibens namque Dominus sacrificia et dona sibi a talibus offerri (et nos inbian-tes suscipimus quæ Deo ab omni natione sunt non placita, eademque egenis et pene nihil habentibus distribui in perniciem nostram non sinimus) cum latis civitatis oneratis sordibus peccatorum intentis ait : *Ne offeratis ultra sacrificium frustra: incensum abominatio est mihi* (Ibid., 13). Itemque denuntiat : *Et cum extenderitis manus vestras, avertam oculos meos a vobis; et cum multiplicaveritis orationem, non exaudiam* (Ibid., 15). Et hoc quare facit, ostendit :

A *Manus, inquit, vestrae sanguine plenæ sunt. Simul- que ostendens quomodo placaretur, ait: Lavamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis: quiescite agere perverse. Discite benefacere, quærite judicium, subvenite oppresso, judicate pupillo* (Ibid., 16, 17). Quasi placoris vicissitudinem adjungens, ait : *Si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabitur: et si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt. Si volueritis et audieritis me, bona terræ manducabitis. Quod si nolueritis et me provocaveritis ad iracundiam, gladius devorabit vos* (Ibid., 18, 20). Accipite veracem publicumque astipulatorem, boni malique vestri retributionem absque ullo adulationis fuco, non ut parasitorum venenata vestrorum venena in aures sibilant ora, testan-

B *tem: Principes tui infideles, socii furum, omnes diligunt munera, sectantur retributiones: pupillo non judicant, causa riduæ non ingreditur ad eos. Propter hoc ait Dominus exercituum fortis Israel: Heu! consolabor super hostibus meis, et vindicabor de inimicis meis: — et conterentur scelerati et peccatores simul, et omnes qui dereliquerunt Dominum consumentur* (Ibid., 23, 24, 28). Et infra : *Oculi sublimes hominis humiliabuntur, et incurvabitur altitudo virorum* (Isa. ii, 11). Et iterum : *Væ impio in malum: retributio enim manuum ejus fiet ei* (Isa. iii, 11). Et post pauca : *Væ qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, et ad potandum usque ad vesperam ut vino æstuetis. Cithara, et lyra, et tympanum, et tibia, et vinum in convivis vestris: et opus Domini non respiciitis, et opera manuum ejus non consideratis. Propterea captivus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam, et nobiles ejus interierunt fame, et multitudo ejus siti exaruit. Propterea dilatavit infernus animam suam, et aperuit os suum absque ullo termino: et descendent fortes ejus, et populus ejus, et sublimes gloriosique ejus ad eum* (Isa. v, 11, 14). Et infra : *Væ qui potentes estis ad bibendum vinum, et viri fortes ad miscendam ebrietatem: qui justificatis impium pro muneribus, et justitiam justis aufertis ab eo. Propter hoc sicut devorat stipulam lingua ignis, et calor flammæ exurit: sic radix eorum quasi savilla erit, et germen eorum ut pulvis ascendet. Abjecerunt enim legem Domini exercituum, et eloquium Sancti Israel despexerunt. In omnibus his non est aversus furor Domini,*

D *sed adhuc manus ejus extenta* (Ibid., 22-25).

9. Et post aliquanta de die judicii et peccatorum ineffabili metu disceptans ait : *Ululate quia prope est dies Domini* (si tunc prope erat, quid nunc putabitur?), *quia vastitas a Deo veniet. Propter hoc omnes manus dissolventur, et omne cor hominis tabescet et conteretur: torsiones et dolores tenebunt; quasi parturiens dolebunt. Unusquisque ad proximum suum stupabit: facies combustæ vultus illorum. Ecce dies Domini veniet crudelis, et indignationis plenus et iræ furorisque, ad ponendam terram in solitudinem, et peccatores ejus conterendos de ea. Quoniam stellæ cæli et splendor earum non expandent lumen suum:*

¹ Sic Bibl. PP. Paris. At edit. Oxon. et a. n. p. o. r. e. : nullo sensu.

obtenebrabitur sol in ortu suo, et luna non splendet in tempore suo. Et visitabo super orbis mala, et contra impios iniquitatem ipsorum, et quiescere faciam superbiam infidelium, et arrogantiam fortium humiliabo (Isa. xiii, 6, 11). Et iterum: Ecce Dominus dissipabit terram, et nudabit eam, et affliget faciem ejus, et disperdet habitatores ejus. Et erit sicut populus sic sacerdos, et sicut servus sic dominus ejus, sic ancilla sic domina ejus, sicut emens sic ille qui vendit, sicut generator sic ille qui mutuum accipit, sicut qui repetit sic qui debet. Dissipatione dissipabitur terra, et direptione prædabitur: Dominus enim locutus est verbum hoc. Luxit et defluxit terra, defluxit orbis, infirmata est ab habitatoribus suis: quia transgressi sunt leges, mutaverunt jus, dissipaverunt fœdus sempiternum. Propter hoc maledictio vorabit terram (Isa. xxiv, 1, 9). Et infra: Ingemiscunt omnes qui lætantur corde, cessabit gaudium tympanorum, quiescet sonitus lætantium, conticescet dulcedo citharæ, cum cantico non bibent vinum, amara erit potio bibentibus illam. Attrita est civitas vanitatis, clausa est omnis domus nullo introeunte. Clamor erit super vino in plateis, deserta est omnis lætitia, translatum est gaudium terræ, relicta est in urbe solitudo, et calamitas opprimet portas: quia hæc erunt in medio terræ, et in medio populorum (Ibid., 7, 13). Et post pauca: Prævaricantes prævaricati sunt, et prævaricatione transgressorum prævaricati sunt. Formido, et fovea, et laqueus super te qui habitator es terræ. Et erit: Qui sugerit a voce formidinis, cadet in foveam; et qui se explicaverit de fovea, tenebitur laqueo: quia cataractæ de excelsis apertæ erunt, et concutientur fundamenta terræ. Confractione confringetur terra, commotione commovebitur, agitatione agitabitur sicut ebrius, et auferetur quasi tabernaculum unius noctis; et gravabit eam iniquitas sua, et corruet, et non adjiciet ut resurgat. Et erit: In die illa visitabit Dominus super militiam cæli in excelso, et super reges terræ qui sunt super terram, et congregabuntur in congregationem unius fascis in lacum, et claudentur ibi in carcerem, et post multos dies visitabuntur. Et erubescet luna, et confundetur sol, cum regnaverit Dominus exercituum in monte Sion et in Hierusalem, et in conspectu senum suorum fuerit glorificatus (Ibid., 16, 23). Et post aliquanta rationem reddens, quamobrem talia minaretur, ita ait: Ecce non est abbreviata manus Domini, ut salvare nequeat; neque aggravata est auris ejus, ut non exaudiat. Sed iniquitates vestræ dividerunt inter vos et Deum vestrum, et peccata vestra absconderunt faciem ejus a vobis ne exaudiret. Manus enim vestræ pollutæ sunt sanguine, et digiti vestri iniquitate: labia vestra locuta sunt mendacium, et lingua vestra iniquitatem fatur. Non est qui vocet justitiam, neque est qui iudicet vere: sed confidunt in nihil, et loquuntur vanitates, et conceperunt dolorem, et pepererunt iniquitatem (Isa. lxx, 1, 4). Et infra: Opera eorum inutilia, et opus iniquitatis in manibus eorum. Pedes eorum in malum currunt, et festinant ut effundant sanguinem innocentem. Cogitationes eorum cogitationes inutiles: vastitas et contritio in viis eorum, et viam pacis non

cognoverunt, et non est iudicium in gressibus eorum. Semitæ eorum incurvatæ sunt eis: omnis qui calcat in eis, ignorat pacem. Propter hoc elongatum est iudicium a vobis, et non apprehendet vos justitia (Ibid., 6, 9). Et post pauca: Et conversum est retrorsum iudicium, et justitia longe stetit: quia corruit in platea veritas, et æquitas non potuit ingredi. Et facta est veritas in oblivione: et ami recessit a malo, prædæ patuit. Et vidit Dominus, et non placuit in oculis ejus, qui non est iudicium (Ibid., 14, 15). Hucusque Isaiæ prophetæ pauca de multis dixisse sufficiat.

10. Nunc vero illum, qui priusquam formaretur in utero præscitus, et priusquam exiret de vulva sanctificatus, et in cunctis gentibus propheta positus est, Jeremiam scilicet, quid de populo insipiente rigidisque regibus pronuntiaverit, parumper attendentes audite, hoc modo leniter verba initiantem. Et factum est verbum Domini ad me, dicens: Vade et clama in auribus Hierusalem, et dices: Audite verbum Domini domus Jacob, et omnes cognationes domus Israel: Hæc dicit Dominus: Quid increverunt in me patres vestri iniquitatis, qui elongati sunt a me, et ambulaverunt post vanitatem, et vani facti sunt; et non dixerunt: Ubi est qui ascendere nos fecit de terra Ægypti (Jer. ii, 1, 2, 4, 5, 6)? Et post pauca: A sæculo confregisti jugum meum, rupisti vincula mea, dixisti: Non serviam. Ego plantavi te vineam electam, omne semen verum: quomodo ergo conversa es in prærum vinea aliena? Si laveris te nitro, et multiplicaveris tibi herbam borith, maculata es iniquitate tua coram me, dicit Dominus (Ibid., 20-22). Et infra: Quid vultis mecum iudicio contendere? Omnes me dereliquistis, dicit Dominus. Frustra percussi filios vestros: disciplinam non receperunt. Audite verbum Domini: Nunquid solitudo factus sum Israel, aut terra serotina? Nunquid obliviscetur virgo ornamentis sui, aut sponsa fasciæ pectoralis suæ? Populus vero meus oblitus est mei diebus innumeris (Ibid., 29-33). Quia stultus est populus meus, me non cognovit: filii insipientes sunt et vecordes: sapientes sunt ut faciant mala, bene autem facere nescierunt (Jer. iv, 22). Tum propheta ex sua persona loquitur dicens: Domine, oculi tui respiciunt fidem: percussisti eos, et non doluerunt: attrivisti eos, et noluerunt accipere disciplinam (Jer. v, 3): Itemque Dominus: Annuntiate hoc domui Jacob, et auditum facite in Juda dicentes: Audi, popule stulte, qui non habes cor; qui habentes oculos non videtis, et aures, et non auditis. Me ergo non timebitis, ait Dominus, et a facte mea non dolebitis? qui posui arenam terminum mari, præceptum sempiternum quod non præteribit: et commovebuntur, et non poterunt: intumescent fluctus ejus, et non transibunt illud. Populo autem huic factum est cor incredulum et exasperans, recesserunt et abierunt: et non dixerunt in corde suo: Metuamus Dominum Deum nostrum (Ibid., 20-24). Et iterum: Quia inventi sunt in populo meo impii insidiantes quasi aucupes, laqueos ponentes et pedicæ ad capiendos viros. Sicut decipula plena avibus, sic domus eorum plenæ dolo: ideo magnificati sunt et ditati: incrassati sunt et impinguati, et præterierunt sermones

meos pessime : causam pupilli non direxerunt, et iudicium pauperum non iudicaverunt. Nunquid super his non visitabo, dicit Dominus? aut super gentem hujusmodi non ulciscetur anima mea (Jerem. v, 26-29)?

11. Sed absit ut vobis eveniat quod sequitur : Loquere ad eos omnia verba hæc, et non quid te : et vocabis eos, et non respondebunt tibi. Et dices ad eos : Hæc est gens quæ non audit vocem Domini Dei sui, nec recepit disciplinam : periit fides, et ablata est de ore eorum (Jer. vii, 27, 28). Et post aliquanta : Nunquid qui cadit, non resurget; et qui aversus est, non revertetur? Quare ergo aversus est populus iste in Jerusalem aversione contentiosa? Apprehenderunt mendacium, et noluerunt reverti. Attendi et auscultavi : nemo quod bonum est loquitur. Nullus est qui agat penitentiam super peccato suo, dicens : Quid feci? Omnes conversi sunt ad cursum suum, quasi equus impetu vadens ad prælium. Milvus in cælo cognovit tempus suum : turtur et hirundo et ciconia custodierunt tempus adventus sui : populus autem meus non cognovit iudicium Dei (Jer. viii, 4-7). Et tam vehementi sacrilegiorum cæcitate et ineffabili ebrietate propheta conterritus, et defensus eos qui se ipsos non desebant, (ut et nunc infelices tyranni agunt) optat sibi auctiorem sletuum a Domino concedi, hoc modo dicens : Sæpe contritione filix populi mei contritus sum : stupor obtinuit me. Nunquid resina non est in Galaad, aut medicus non est ibi? Quare ergo non obducta est cicatrix filix populi mei (Ibid., 21, 22)? Quis dabit capiti meo aquam et oculis meis fontem lacrymarum, et plorabo die ac nocte interfectos filix populi mei? Quis dabit mihi in solitudine diversorium viatorum, et derelinquam populum meum, et recedam ab eis? quia omnes adulteri sunt, cæcus prævaricatorum. Et extenderunt linguam suam quasi arcum mendacii et non veritatis; confortati sunt in terra, quia de malo ad malum egressi sunt, et me non cognoverunt, dicit Dominus (Jer. ix, 1-3). Et iterum : Et dixit Dominus : Quia dereliquerunt legem meam quam dedi eis, et non audierunt vocem meam, et non ambulaverunt in ea, et abierunt post pravitatem cordis sui; idcirco hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel : Ecce ergo cibabo populum istum absinthio, et potum dabo eis aquam fellis (Jer. ix, 13-15). Et post pauca (quod etiam crebrius stylo propheta adjunxit dicens ex persona Dei) : Tu ergo noli orare pro populo hoc, et ne assumas pro eis laudem et orationem : quia non exaudiam in tempore clamoris eorum ad me, et afflictionis eorum (Jer. xi, 14).

12. Quid ergo nunc infausti duces facient? Illi pauci invenientes viam angustam, amota spatiosa, prohibiti a Deo ne preces pro vobis fundant perseverantibus in malis, et tantopere incitantibus; queis econtrario ex corde ad Deum repedantibus, Deo nolente animam hominis interire, sed retractante, ne penitus pereat qui abjectus est, vindictam non potuerunt inducere : quia nec Jonas, et quidem cum multum concupiverit Ninivitis propheta. Sed omissis interim nostris, audiamus potius quid prophetica tuba persaltet : Quod si dixeris, inquiens, in corde tuo :

PATROL. LXIX.

A Quare venerunt mala hæc? Propter multitudinem iniquitatis tuæ. Si mutare poteris Æthiops pellem suam, aut pardus varietates suas, et vos poteritis benefacere, cum didiceritis malum (Jer. xiii, 22, 23) : (subauditur) quia non vultis. Et infra : Hæc dicit Dominus populo huic, qui dilexit movere pedes suos, et non quiescit, et Domino non placuit : nunc recordabitur iniquitatum eorum, et visitabit peccata eorum. Et dixit Dominus ad me : Noli orare pro populo isto in bonum. Cum jejunaverint, non exaudiam preces eorum : et si obtulerint holocausta et victimas, non suscipiam eu (Jer. xiv, 10-12). Et iterum : Et dixit Dominus ad me : Si steterit Moyses et Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum. Ejice illos a facie mea, et egrediantur (Jer. xv, 1). Et post pauca : Quis miserabilis tui, Jerusalem? aut quis contristabitur pro te? aut quis ibit ad rogandum pro pace tua? Tu reliquisti me, dicit Dominus, et retrorsum abiisti : et extendam manum meam super te, et interficiam te (Ibid., 5, 6). Et post aliquanta : Hæc dicit Dominus : Ecce ego fingo contra vos cogitationem : revertatur unusquisque a via sua mala, et dirigite vias vestras et studia vestra. Qui dixerunt : Desperavimus : post cogitationes nostras ibimus, et unusquisque pravitatem cordis sui mali faciemus. Ideo hæc dicit Dominus : Interrogate gentes : Quis audit talia horribilia, quæ fecit nimis virgo Israel? Nunquid deficiet de petra agri nix Libni, aut evelli possunt aquæ erumpentes frigidæ et defluentes? Quia oblitus est me populus meus (Jer. xviii, 11-15). Et post aliquanta, optiōne proposita loquitur dicens : Hæc dicit Dominus : Facite iudicium et justitiam, et liberate vi oppressum de manu calumniatoris : et advenam, et pupillum, et viduam nolite contristare, neque opprimatis inique : et sanguinem innocentem ne effundatis. Si enim facientes feceritis verbum istud, ingredientur per portas domus hujus reges sedentes de genere David super thronum ejus. Quod si non audieritis verba hæc, in memetipso juravi, dicit Dominus, quia in solitudinem erit domus hæc (Jer. xxii, 3-5). Et iterum (de rege enim scelesto loquebatur) : Vivo ego, dicit Dominus : quia si fuerit Jechonias annulus in manu dextera mea, inde evellam eum : et dabo in manu quærentium animam ejus (Ibid., 24, 25).

13. Sanctus quoque Habacuc proclamat dicens : Væ qui ædificant civitatem in sanguine, et præparant civitatem in iniquitatibus, dicentes : Nonne hæc sunt a Domino omnipotente? Et defecerunt populi multi in igne, et gentes multæ minoratæ sunt (Habac. ii, 12, 13). Et ita prophetiam querulus incipit : Usquequo clamabo, et non exaudies? vociferabor ad te? Ut quid mihi dedisti labores et dolores inspicere, miseriam et impietatem contra me? Et factum est iudicium, et iudex accepit. Propter hoc dissipata est lex, et non perducitur ad finem iudicium (Habac. i, 2-4). Sed et beatus Osee propheta, attendite quid loquatur de principibus dicens : Pro eo quod transgressi sunt pactum meum, et adversus legem meam tulerunt, et exclamabant : Cognovimus te, quia adversum sis Israel. Bonum ut iniquum persecuti sunt. Sibi regnaverunt, et non per

me: tenuerunt principatum, nec me agnoverunt (Ose. VIII, 1-4). Sed et sanctum Amos prophetam hoc modo minantem audite: In tribus impietatibus filiorum Juda, et in quatuor non avertam eos: propter quod repulerunt legem Domini, et præcepta non custodierunt; sed seduxerunt eos vana eorum. Et emittam ignem super Judam; et comedet fundamenta Jerusalem. Hæc dicit Dominus: In tribus impietatibus Israel, et in quatuor non avertam eos: propter quod tradiderunt pro pecunia justum, et pauperem pro calciamentis quæ calciant super pulverem terræ: et colaphis cædebant capita pauperum, et viam humilium declinaverunt (Amos II, 4-7). Et post pauca: Quærite Dominum, et rivetis: ut non reluceat sicut ignis domus Joseph, et comedat eam, nec erit qui exstinguat (Amos V, 6). Qui Amos prohibitus ne prophetaret in Israel, absque adulationis tempore respondens: Non eram, inquit, ego propheta, nec filius prophetæ: sed eram pastor caprarius vellicans sycomoros. Et suscepit me Dominus ab ovibus, et dixit Dominus ad me: Vade et prophetiza in plebem meam Israel. Et nunc audi verbum Domini (regem namque alloquebatur): Tu dicis: Noli prophetare in Israel, et non congreges turbas in domum Jacob. Propter quod hæc dicit Dominus: Uxor tua in civitate meretricabitur, et filii tui et filiae tuæ gladio cadent, et terra tua funiculo metietur: et tu in terra immunda morieris; Israel autem captivus ducetur a terra sua (Amos VII, 14-17). Et infra: Audite itaque hæc, qui contribulatis immane pauperem, et dominationem exercetis in inopes super terram, qui dicitis: Quando transibit mensis ut acquiramus, et sab-

bata ut aperiamus thesauros (Amos VIII, 4, 5)? Et post pauca: Jurat Dominus contra superbiam Jacob, si obliviscetur in contemplatione opera vestra; et in his non conturbabitur terra, et lugebit omnis qui commorabitur in ea, et ascendet sicut flumen consummatio? Et convertam dies festos vestros in luctum, et injiciam in omnem lumbum cilicium, et in omne caput decalvationem: et ponam eum sicut luctum dilecti, et eos qui cum eo sunt, sicut diem mæroris (Ibid., 7, 8, 10). Et iterum: Gladio morientur omnes peccatores populi mei, qui dicunt: Non appropinquabunt neque venient super nos mala (Amos IX, 10).

14. Sed et sanctus Michæas vates, attendite quid sit effatus: Audi, inquiens, tribus. Et quid exornabit civitatem? Nunquid ignis? Et domus iniquorum thesaurizans in thesauros iniquos, et cum injuria injustitiam. Si justificabitur in statera iniquus, et in sacello pondera dolosa, ex quibus divitias in impietate repleverunt (Mich. VI, 10-12). Sed et Sophonias propheta clarus, quas minas exaggerat, audite: Prope est, inquit, dies Domini magnus, prope et velox valde. Vox diei Domini amara constituta est et potens, dies iræ dies ille, dies tribulationis et necessitatis, dies nubis et nebulae, dies tubæ et clangoris, dies miseriæ et exterminationis, dies tenebrarum et caliginis super civitates firmas et super angulos excelso. Et contribulabo homines, et ibunt sicut cæci, quia Domino peccaverunt: et effundam sanguinem sicut pulverem, et carnes eorum sicut finum boum: et argentum eorum et aurum

A non poterit eximere eos in die iræ Domini. Et in igne zeli ejus consumetur omnis terra, quando consummationem et solitudinem faciet Dominus super omnes commorantes in terram (Sophon. I, 14-18). Convenite et jungimini gens indisciplina, priusquam efficiamini sicut flos præteriens, priusquam veniat super vos ira Domini (Sophon. II, 1, 2). Et quid Aggæus sanctus propheta dicat, attendite: Hæc dicit Dominus: Semel ego movebo cælum et terram, et mare et aridam: et avertam regnum, et exterminabo virtutem regnorum gentium, et avertam quadrigas et ascensores (Agg. II, 22, 23). Nunc quoque quid Zacharias filius Addo propheta electus dixerit, intuemini, hoc modo prophetiam suam exordians: Revertimini ad me, et revertar ad vos, dicit Dominus: et nolite tales esse sicut patres vestri, quibus imputaverunt prophetæ priores dicentes: Hæc dicit Dominus omnipotens (Zach. I, 3, 4). Et infra: Et dixit ad me angelus: Quid tu vides? Et dixi: Falcem ego video volentem longitudinis cubitorum viginti: maledictio quæ procedit super faciem totius terræ: quoniam omnis fur ex ea usque ad mortem punietur. Et projeciam eum, dicit Dominus omnipotens: et intrabit in domum furoris et in domum jurationis in nomine meo mendacium (Zach. V, 2-4). Sanctus quoque Malachias propheta dicit: Ecce dies Domini veniet succensa quasi caminus: et erunt omnes superbi et omnes facientes iniquitatem ut stipula: et inflammabit eos dies adveniens, dicit Dominus exercituum, quæ non relinquet ex eis radicem et germen (Mal. IV, 1).

C 15. Sanctus quoque Job, attendite, quid de principio imditorum et line disceptaverit, dicens: Propter quid impii vivunt, et senuerunt inhoneste? Et semen eorum secundum desiderium eorum, et filii eorum ante conspectum eorum. Et domus eorum fructuosa sunt, et timor nunquam nec plaga Domini est super eos. Vaeca eorum non abortivit, et prægnans eorum pertulit partum, et non erravit, sed permanet sicut oves aeternæ. Et pueri eorum gaudent, et psalterium sumentes et citharam finiunt in bonis vitam suam, in requiem inferorum dormierunt (Job XXI, 7-13). Nunquid Deus facta impiorum non respicit? Non ergo, sed lucerna impiorum extinguitur: et superveniet eis eversio, et dolores tanquam parturientis eos ab ira tenebunt. Et erunt sicut palea a vento, et sicut pulvis quem abstulit turbo. Deficiant filiis ejus bona, videant oculi ejus occisionem suam, nec a Domino resolvetur (Ibid., 17, 18, 20). Et post aliquanta de iisdem: Qui gregem, inquit, cum pastore rapuerunt, et jumentum orphanorum abduzerunt, et bovem viduæ pigrioraverunt, et declinaverunt impotentes a via necessitatis. Agrum ante tempus non suum demessi sunt: pauperes potentium vineas sine mercede et sine cibo operati sunt: nudos multos dormire fecerunt sine vestimentis: tegmen animæ eorum abstulerunt (Job XXIV, 2-4, 6, 7). Et post pauca: cum ergo sciret opera eorum, tradidit eos in tenebras: Maledicatur ergo pars ejus a terra: pariant plantationes ejus aridæ. Retribuatur ergo illi sicut egit: contribuletur omnis iniquus sicut lignum sine sanitate. In iracundia enim surgens impotentem ev-

Propterea enim non credet de ritu sua : cum infirmare cæperit, non speret sanitatem, sed cadet in languorem. Multos enim læsit superbia ejus; et marcidus factus est sicut malva in æstu, velut spica cum de stipula sua decidit (Job xxiv, 18, 20, 22, 24). Et infra : Quod si multi fuerint filii ejus, in occisionem erunt. Quod si collegerit ut terram argentum, et similiter ut lutum præparaverit aurum, hæc omnia justii consequentur (Job xxvii, 14-17). Quid præterea beatus Esdras, propheta ille bibliotheca legis, minatus sit attendite, hoc modo disceptans : Hæc dicit Dominus Deus : Non parcat dextera mea super peccatores, nec cessabit rhomphæa super effluentem sanguinem innocuum super terram. Exhibit ignis ab ira mea, et devorabit fundamenta terræ, et peccatores quasi stramen incensum. Væ eis qui peccant, et non observant mandata mea, dicit Dominus : non parcam illis. Discedite, filii epostatæ, et nolite contaminare sanctificationem meam. Novit Deus qui peccant in eum; propterea tradet eos in mortem et in occisionem. Jam enim venerunt super orbem terrarum mala multa (IV Esdr. xv, 21-27). Immissus est gladius velut ignis; et quis est qui recutiet eum? Nunquid recutiet aliquis leonem esurientem in silva? aut nunquid exstinguet ignem, cum stramen incensum fuerit? Dominus Deus mittet mala; et quis est qui recutiet ea? Et exhibit ignis ex iracundia ejus; et quis exstinguet eum? Coruscabit; et quis non timebit? tonabit; et quis non horrebit? Deus cuncta minabitur; et quis non terrebitur? A facie ejus trepet terra, et fundamenta maris fluctuantur in profundo (IV Esdr. xvi, 3-12).

16. Ezechiel quoque propheta egregius, quatuorque evangelicorum animalium mirandus inspector, quid de sceleratis edixerit, attendite; cui primum Dominus miserabiliter plagam Israel deslenti ait : *Iniquitas domus Israel et Juda invaluit nimis, quia impleta est terra iniquitate et immunditia (Ezech. ix, 9). Ecce ego sum : non parcat oculus meus, neque miserebor (Ezech. v, 8, 11). Et infra : Quoniam terra plena populis, et civitas plena iniquitate est : et avertam impetum virtutis eorum, et polluentur sancta eorum. Exoratio veniet, et quæret pacem, et non erit (Ezech. vii, 23-25). Et post aliquanta : Factus est, inquit, sermo Domini ad me, dicens : Fili hominis, terra quæ peccaverit mihi ut delinquat delictum, extendam manum in eam, et conteram ejus firmamentum panis, et emitam in eam famem, et tollam de ea hominem et pecora. Et si sint tres viri isti in medio ejus, Noe, Daniel et Job, non liberabunt eam : sed ipsi in sua justitia salvii erunt, dicit Dominus. Quod si etiam bestias malas inducam super terram et puniam illam, et erit in exterminium; et non erit qui iter faciat a facie bestiarum. Et tres viri isti in medio ejus, vivo ego dicit Dominus, si filii et filia ejus miserebuntur : sed ipsi soli salvii erunt, terra autem erit in interitum (Ezech. xiv, 12-16). Et iterum : Filius non accipiet injustitiam patris, neque pater accipiet injustitiam filii. Justitia justii super ipsum erit. Et iniquus si avertat se ab omnibus iniquitatibus quas fecit, et custodiat omnia mandata mea, et faciat justitiam et misericordiam multam, vita vivet et*

non morietur. Omnia delicta ejus quæcunque fecit, non erunt : in sua justitia quam fecit, vita vivet. Nunquid voluntate volo mortem injusti, dicit Dominus, quam ut avertat se a via mala et vivat? cum autem se converterit justus a justitia sua, et fecerit iniquitatem secundum omnes iniquitates quas fecit iniquus, omnes justitiæ quas fecit, non erunt in memoria. In delicto suo quo excidit, et in peccatis suis quibus peccavit, morietur (Ezech. xviii, 20-24). Et post aliquanta : Et scient omnes gentes, quia propter peccata sua captivi ducti sunt domus Israel, eo quod reliquerunt me. Et averti faciam meam ab eis, et tradidi eos in manus inimicorum ejus, et omnes gladio ceciderunt. Secundum immunditias suas et secundum iniquitates suas feci illis, et averti faciem meam ab eis (Ezech. xxxix, 23, 24).

B 17. Hæc de sanctorum prophetarum minis dixisse sufficiat : pauca tantum de Sapientia Salomonis, quæ adhortationem vel denuntiationem exprimant regibus, non minus quam minas, huic opusculo insereré necessarium duxi, ne dicant me gravia et importabilia in humeros hominum verborum onera velle imponere, digito autem meo ea, id est consolatorio affatu, nolle movere (Matth. xxiii, 4). Audiamus itaque quid propheta dixit : *Diligite, inquit, justitiam qui judicatis terram (Sap. i, 1). Hoc unum testimonium, si toto corde servaretur, abunde ad corrigendos patriæ duces sufficeret. Nam si dilexissent justitiam, diligenter utique fontem quodammodo et originem totius justitiæ, Deum. Servite Domino in bonitate, et in simplicitate cordis quærite eum (Ibid.).*

C Heu! quis victurus est, ut quidam ante nos ait, quando ista a civibus perficiantur, si tamen usquam perfici possunt? *Quoniam invenitur ab his qui non tentant illum : apparet autem eis qui fidem habent in eum (Ibid., 2). Nam isti sine respectu tentant Deum, cujus præcepta contumaci despectione contemnunt, nec fidem servant illi, cujus oraculis blandis vel aliquantulum severis dorsum versant et non faciunt. Perversæ enim cogitationes separant a Deo (Ibid., 3). Et hoc in tyrannis nostri temporis perspicue deprehenditur. Sed quid nostra mediocritas huic tam aperto sensui miscetur? Loquatur namque pro nobis, ut diximus, qui solus verax est, Spiritus scilicet sanctus, de quo nunc dicitur : Spiritus autem sanctus disciplinæ effugiet fictum (Ibid., 5). Et iterum : Quoniam Spiritus Dei replevit orbem terrarum (Ibid., 7).*

D Et infra, finem malorum bonorumque oculatio judicio præterens, ait : *Quomodo spes impii tanquam lanugo est quæ a vento tollitur, et tanquam fumus qui a vento diffusus est, et tanquam spuma gracilis quæ a procella dispergitur, et tanquam memoria hospitis unius diei prætereantis. Justi autem in perpetuum vivunt : et apud Deum est merces illorum, et cogitatio eorum apud Altissimum. Ideo accipient regnum decoris, et diadema speciei de manu Domini. Quoniam dextera sua proteget eos, et brachio sancto suo defendet illos (Sap. v, 15, 17). Dissimiles enim qualitate sunt valde justii et impii : nimirum, ut dixit Dominus : Eos qui honorant, inquiens, me, honorabo; et qui me spernunt, erunt ignobiles (I Reg. ii, 30). Sed*

transeamus ad cætera. *Audite, inquit, omnes reges et intelligite; discite iudices finium terræ: præbete aures vos qui continetis multitudinem, et placetis vobis in turbis nationum. Quoniam data est a Deo potestas vobis et virtus ab Altissimo, qui interrogabit opera vestra, et cogitationes scrutabitur. Quoniam cum essetis ministri regni illius, non recte iudicastis, neque custodistis legem justitiæ, neque secundum voluntatem ejus ambulastis. Horrende et celeriter apparebit vobis; quoniam iudicium durissimum his qui præsumunt fiet. Exiguo enim conceditur misericordia: potentes autem potenter tormenta patientur. Non enim personas subtrahet qui est omnium dominator; nec reverebitur magnitudinem cujusquam, quoniam pusillum et magnum ipse fecit, et æqualiter cura est illi pro omnibus. Fortioribus autem fortior instat cruciatio. Ad vos ergo, reges, hi sunt sermones mei, ut discatis sapientiam, et non decidatis. Qui enim custodierint justa, justificabuntur; et qui didicerint sancta, sanctificabuntur (Sap. vi, 2-11).*

18. Hactenus cum regibus patriæ non minus prophetarum oraculis quam nostris sermonibus disceptavimus, volentes eos scire quæ propheta dixerat: *Quasi, inquit, a facie colubri fuge peccata. Si accesseris ad illa, suscipient te dentes leonis: dentes eorum interficientes animas hominum (Eccli. xxi, 2, 3). Et iterum: Quam magna misericordia Domini, et propitiatio ejus convertentibus ad se (Eccli. xvii, 28)! Et si*

non habemus in nobis illud apostolicum, ut dicamus: *Optabam enim anathema esse a Christo pro fratribus meis (Rom. ix, 3); tamen illud propheticum toto corde possumus dicere: Heu! quia anima perit. Et iterum: Scrutemur vias nostras, et quæramus, et revertamur ad Dominum (Thren. iii, 40, 41). Sed et illud Apostoli: Cupimus unumquemque vestrum in visceribus Christi esse (Philip. i, 8). Cum enim libenter hoc in loco, ac si marinis fluctibus jactatus, et in optato evector portu remis (si non tantos talesque malitiæ episcoporum vel cæterorum sacerdotum, aut clericorum in nostro quoque ordine erigi adversus Deum vidissem montes, quos me secundum legem ceu testes primum duris verborum cantibus, dein populam, si tamen sanctionibus inhæret, non ut corporaliter interficiantur, sed mortui vitii vivant Deo, ne personarum arguar exceptionibus, totis necesse est viribus lapidare), verecundia interveniente quiescerem. Sed mihi quæso, ut jam in superioribus dixi, ab his veniam impertiri, quorum vitam non solum laudo, verum etiam cunctis mundi opibus præfero, cujusque me, si fieri possit, ante mortem esse aliquandiu participem opto et sitio, nostris jam nunc obvallatis sanctorum duobus clypeis lateribus invictis dorso adversitatis mœnia, stabilitio capite, pro galea adjutorio Domini fidissime contacto, crebro veracium volatu vel alitent conviciorum cautes.*

PARS TERTIA.

GILDÆ INCREPATIO IN CLERUM.

CAPUT PRIMUM. Increpatione in clericum.— Sacerdotes habet Britannia, sed insipientes; quamplurimos ministros, sed imprudentes; clericos, sed raptos subdolos; pastores, ut dicuntur, sed occisioni animarum lupos paratos; quippe non commoda plebi providentes, sed proprii plenitudinem ventris quærentes: ecclesiæ domus habentes, sed turpis lucri gratia eas adeuntes; populos docentes, sed præbendo pessima exempla, vitia malosque mores; raro sacrificantes, et nunquam puro corde inter altaria stantes; plebem ob peccata non corripientes, nimirum eadem agentes; præcepta Christi spernentes, et suas libidines unodis omnibus implere curantes; sedem Petri apostoli immundis pedibus usurpantes, sed merito cupiditatis in Judæ traditoris pestilentem cathedram decedentes; veritatem pro inimico odientes, et mendaciis ac si charissimis fratribus faventes; justos inopes immanes quasi angues torvis vultibus conspicantes, et sceleratos divites absque ullo verecundiæ respectu sicut cœlestes angelos venerantes; egenis eleemosynam esse dandam summis e labiis prædicantes, sed ipsi vel obolum non dantes; nefanda populi scelera tacentes, et suas injurias quasi Christo irrogatas amplificantes; religiosam forte matrem seu sorores domo pellentes, et externas veluti secretiori ministerio familiares indecenter levantes, vel potius (ut vera

dicam, licet inepta non tam mihi quam talia agentibus) humiliantes; ecclesiasticos post hæc gradus propensius quam regna cœlorum ambientes, et tyrannico ritu acceptos defendentes, nec tamen legitimis moribus illustrantes; ad præcepta sanctorum (si aliquando duntaxat audierint quæ ab illis sæpissime audienda erant) oscitantes ac stupidos, et ad ludicra et ineptas sæcularium hominum fabulas, ac si iter viæ quæ mortis pandunt, strenuos et intentos; pinguedinis gratia taurorum more raucos, et ad illicita infeliciter promptos; vultus arroganter in altum habentes, et sensus conscientia remordente ad ima vel tartarum demersos: uno sane perduto denario mœstos, et ad unum inquisitum lætos: in apostolicis sanctionibus ob inscitiam vel peccatorum pondus (ora etiam scientium obturantes) hebetes ac mutos, et in flexibus mundialium negotiorum mendacibus doctissimos: quorum de scelerata conversatione multos sacerdotio irruentes, potius vel illud pene omni pecunia redimentes, quam tractos, et in eodem veteri infaustoque intolerabilium piaculorum cœno post sacerdotalem episcopatus vel presbyterii sedem (qui nec itidem usquam sederunt) ut pote indigne porcorum more volutantes, raptò tantum sacerdotali nomine, nec tamen tenore vel apostolica dignitate accepta; sed qui nondum ad integram fidem sunt vel

malorum pœnitentia idonei, quomodo ad quemlibet A ecclesiasticum (ut non dicam summum) convenientes, et adepti gradum quem non nisi sancti atque perfecti et apostolorum imitatores, et (ut magistri gentium verbis loquar) irreprehensibiles legitime et absque magno sacrilegii crimine suscipiunt?

CAP. II. *De eadem re.* — Quid enim tam impium tamque scelestum est, quam ad similitudinem Simonis Magi (Act. viii, 18), non intervenientibus licet interea promiscuis criminibus, episcopatus officium presbyterii terreno pretio, quod sanctitate rectisque moribus decentius acquiritur, quempiam velle mercari? Sed in eo isti propensius vel desperatius errant, quo non ab apostolis vel apostolorum successoribus, sed a tyrannicis et a patre eorum diabolo fucata et nunquam profutura emunt sacerdotia: quin potius B velut culmen tectumque malorum omnium quoddam, quo non facile eis impropere a quoquam admissa prisca vel nova, et cupiditatis gulæque desideria, ut pote præpositi multorum facilius rapiant, scelestæ vitæ structuræ superponunt. Nam si talis profecto coemptionis conditio ab impudentibus istis, non dicam apostolo Petro, sed cuiuslibet sancto sacerdoti pioque regi ingesta fuisset, eadem responsa accepissent quæ ab apostolo auctor eorumdem Magus Simon, dicente Petro: *Pecunia tua diabolo sit in perditionem* (Ibid., 20). Sed forte, heu! qui ambitores istos ordinant, imo potius humiliant, atque pro benedictione maledicunt, dum ex peccatoribus non pœnitentes, quod rectius fuerat, sed sacrilegos et desperatos faciunt, et Judam quodammodo in Petri C cathedra Domini traditorem, ac Nicolaum in loco Stephani martyris statuunt immundæ hæreseos adinventorem, eodem modo sacerdotio asciti sunt; et ideo non magnopere detestantur in filiis, quinimo venerantur, quod similiter ut patribus subinde venisse certissimum est. Etenim eos, si in parochiam, resistantibus sibi et tam pretiosum quæstum denegantibus severe comessoribus, hujusmodi margaritam invenire non possint; præmissis ante sollicitè nuntiis, transnavigare maria, terrasque spatiosas transmeare non tam piget quam delectat; ut omnino talis species inæquiparabilisque pulchritudo, et, ut verius dicam, diabolica illusio, vel venditis omnibus copiis comparetur. Dein cum magno apparatu magnaue phantasia vel potius insania repedantes ad patriam, D ex erecto erectiorem incessum pingunt, et dudum summitates montium conspicientes, nunc recte ad æthera vel ad summa nubium vellera, luminum semidormitantes acies librant, ac sese nova quædam plasmata, imo diabolica organa, ut quondam Novatus Romæ dominicæ mulctator margaritæ porcus niger, patriæ ingerunt, violenter manus non tam venerabilibus aris quam flammis inferni ultricibus, dignas in tali schema * positi sacrosanctis Christi sacrificiis extensuri.

CAP. III. *De eadem re: ubi proposita exempla de Henoch, Noe, Abraham, Melchisedech, Moyses, Phinees et Jesu Nave.* — Quid, tu infelix popule, a ta-

libus, ut dixit Apostolus (Tit. i, 12), bestiis ventris præstolaris? Hisne corrigeris, qui seipsos non modo ad bona non incitant, sed secundum prophetæ exprobrationem: *Laborant ut inique agant* (Jer. ix, 5)? Talibusne oculis illustraberis, qui hæc tantum avide speculantur, quæ proclive vitiiis, id est tartari portis ducant? Vel certe secundum Salvatoris dictum (Matth. xv, 14), si non istos rapacissimos ut Arabiæ lupos, ac si Loth ad montem igneum Sodomorum imbrem fugeritis, cæci educti a cæcis in inferni foveam cadetis. Sed forsitan aliquis dicat non ita omnes episcopi vel presbyteri ut superius comprehensi, quia non schismatis, non superbiæ, non immunditæ infamia maculantur, mali sunt: quod nec vehementer et nos diffitemur. Sed licet sciamus eos castos esse B et bonos, breviter tamen respondebimus: Quid profuit Heli sacerdoti (I Reg. ii, 11, 12; iii, 12) quod solus non violaverit præcepta Domini, rapiendo in fuscinulis, antequam adeps Domino offerretur, ex ollis carnes, dum eadem mortis ira qua filii sunt mulctatur (I Reg. iv, 11)? Quis rogo eorum ob invidiam melioris hostiæ cœlestisque igne in cœlos evectæ, ut Abel, occisus (Gen. iv, 8); qui etiam mediocris verbi aspernantur convicium? Quis perosus est consilium malignantium, et cum impiis non sedit (Psal. xxv, 5), ita ut de eo veridice quasi de Henoch diceretur: *Ambulavit Henoch cum Deo, et non inveniebatur* (Gen. v, 22), in mundi scilicet vanitate omnis post idola proclive id temporis claudicare, relicto Deo, incipientis? Quis eorum salutari in arca (hoc est nunc Ecclesia), nullum Deo adversantem, ut Noe diluvii tempore (Gen. vii, 7), non admisit; ut perspicua monstraretur non nisi innocios vel pœnitentes egregios in dominica domo esse debere? Quis victoribus solum, et in trecentario numero (hoc est Trinitatis sacramento) liberato justo (Gen. xiv, 18), regum quinque victriciumque turmarum exercitus ferales vincentibus, et nequaquam aliena cupientibus, sacrificium offerens, ut Melchisedech, benedixit? Quis sponte proprium in altari capite cædendum, ut Abraham, Deo jubente, obtulit filium (Gen. xxii, 1); ut simile quoddam huic impleter Christi mandatum dicentis oculum dextrum scandalizantem evelli debere (Matth. v, 29); et prophetæ præcaveret, se maledictum esse *gladium et sanguinem* prohibentem (Jer. xlvi, 10)? Quis memoriam malefacti de corde radicitus, ut Joseph (Gen. xlv, 5), evulsit? Quis in monte cum Domino locutus, et nequaquam concrepantibus tubis exinde perterritus (Exod. xix, 16), duas tabulas cornutamque faciem aspectu incredulis inhabilem et horrendam tropico sensu, ut Moyses (Exod. xxxiv, 29), advexit? Quis eorum pro peccatis populi exorans imo de pectore clamavit, ut ipse, *Domine, inquit, peccavit populus iste peccatum grande; quod si dimittis, dimitte; alioquin dele me de libro tuo* (Exod. xxxii, 31, 32)? Quis zelo Dei accensus mirabili ad ultionem fornicationis sine dilatione sanando pœnitentiæ medicamine stupri affectum, ne ira populo inardesceret, sicut Phinees sacerdos (Num. xxv, 7);

* Forte schemate.

Psalm. cv, 31), ut per hoc in ævo reputaretur illi justitia, strenue consurrexit? Quis vero eorum vel in exstirpationem usque ad internecionem de terra promissionis septem gentium morali intelligentia, vel ad constabitationem spiritualis Israel pro eis (*Jos. xxiv, 11*) Jesum Nave imitatus est?

CAP. IV. *Proponuntur Jesus et Phinees* (seu potius *Eleazarus*), *Jephte*, *Jedeon*, *Samsom* et *Samuel*. — Quis eorum populo Dei finales terminos trans Jordanem, ut sciretur quid cuique tribui conveniat, sicut supradicti, Phinees scilicet et Jesus (*Jos. xix, 51*), sagaciter divisere, ostendit? Quis ut adversariorum plebi Dei immunem prosternere gentium millia, unicam filiam quæ propria voluptas intelligitur, imitans et in hoc Apostolum dicentem: *Non quærens quod mihi utile est, sed quod multis, ut salvi fiant* (*I Cor. x, 33*), obviantem victoribus cum tympanis et choris (*Judic. xi, 31*), id est carnalibus desiderii, in sacrificium votivæ placationis, ut *Jephte*, maclavit? Quis eorum ad conturbanda, fuganda sternendaque superbarum gentium castra mysteriis Trinitatis, ut supra diximus, cum lagenas viris tenentibus (*Judic. vii, 6, 16, 20*) egregias in manibus sonantesque tubas (id est propheticos et apostolicos sensus, ut dixit Dominus propheta: *Exalta quasi tuba vocem tuam* [*Isa. lviii, 1*]; et Psalmista de apostolis: *In omnem terram exiit sonus eorum* [*Psalm. xviii, 5*]) et lagenas splendidissimo ignis lumine noctu coruscantes (quæ accipiuntur in sanctorum corporibus bonis operibus annexis, et sancti Spiritus igni ardentibus, ut Apostolus: *Habentes, inquit* [*I Cor., iv, 7*], *thesaurum istum in vasis fictilibus*) post idololatricæ luci (quod moraliter interpretatum, condensæ et fuscæ cupiditatis) succisionem silvæ (*Judic. vi, 25*), et evidentiâ figmenta Judaici velleris imbris cælestis experti (*Ibid., 37*), et gentilis, rore sancti Spiritus madefacti, fide non dubia, ut *Gedeon*, processit (*Judic. vii, 1*)? Quis eorum mori exoptans mundo et vivere Christo (*Philip. i, 23*), luxuriosos gentium convivas laudantes deos suos (*Judic. xvi, 23-25*) (id est sensus extollentes divitias, ut Apostolus: *Et avaritia, inquit* [*Coloss. iii, 5*], *quæ est simulacrorum servitus*) concussis duabus virtute brachiorum columnis (quæ intelliguntur in voluptatibus nequam animæ carnisque, quibus domus humanæ omnis nequitie quodammodo pangitur ac fulcimentatur) tam innumerabiles, ut *Samson* (*Judic. xvi, 29, 30*), prostravit? Quis orationibus holocaustoque lactantis agni metum depellens (*I Reg. vii, 9*), insperatas tonitruorum voces nubiumque imbres concitans (*I Reg. xii, 17*), absque adulatione regem constituens (*I Reg. x, 1, 24*), eundem Deo non placentem abiciens uncto pro illo meliore in regno (*I Reg. xiii, 14; xv, 28; xvi, 13*), ut *Samuel*, valedicturus populo astabit hoc modo dicens: *Ece præsto sum; loquimini coram Domino et Christo ejus, utrum bovem cujusquam tulerim, an asinum; si quempiam calumniatus sum, si oppressi aliquem, si de manu cujusquam munus accepi* (*I Reg. xii, 2, 3*). Cui a populo responsum est dicente: *Non es calum-*

natus nos, neque oppressisti, neque tulisti de manu ulicujus quippium (*Ibid., 4*).

CAP. V. *Recensentur exempla Eliæ, Elisæi et Isaie*. — Quis eorum igne cælesti centum superbos exrens, quinquaginta humiles servans (*IV Reg. i, 10, 11, 15*), et absque adulationis fuco non Deum per prophetas, sed idolum Accaron, consulenti mortem imminentem iniquo regi annuntians (*Ibid., 16*), omnes prophetas simulacri Baal (qui interpretati accipiuntur sensus humani invidiæ, avaritiæ, ut jam diximus, semper intenti) mucrone corusco, hoc est verbo Dei, ut *Elias* egregius vates, prostravit (*III Reg. xviii, 40*), et zelus Dei commotus iniquorum terræ imbres adimens ætherales, ac si fortissimo penuriæ clustello tribus annis sexque mensibus obseratos (*III Reg. xvii, 1*), fame, siti moribundus in deserto conquestus est: *Domine, inquit, prophetas tuos occiderunt, et altaria tua suffoderunt; et egorelictus sum solus, et quærent animam meam* (*III Reg. xix, 10*)? Quis eorum charissimum discipulum terrenis extra solitum ponderibus oneratum (*IV Reg. v, 23*), quæ ante ea a se magnopere licet rogato ut acciperet despecta fuissent (*Ibid., 16*), etsi non perpetua lepra, ut *Elisæus*, saltem expulsionem mulctavit (*IV Reg. v, 27*)? Et quis ex illis puero in vitæ desperatione æstuanti, atque improvise super bellico hostium apparatu civitatem in qua erant obsidentium tremefacto (*IV Reg. vi, 15*), inter nos (ut ille) animæ visus ferventi exoratore ad Deum facta (ita ut intueri poterit [*Ibid., 17*] auxiliarium cælestis exercitus armatorum curruum ceu equitum ignito vultu fulgentium montem plenum) patefecit, et credere (*Ibid., 16*) quin fortior esset ad salvandum quam inimici ad pugnandum? Et quis eorum corporis tactu (*IV Reg. iv, 34*), mortui scilicet mundo, viventis autem Deo, alii diverso funere occubanti, procul dubio mortuo Deo, vitæ vero viventi, quasi supra dictus, proficiet; ita ut statim prosiliens Christo grates pro sanitate agat cunctorum pene mortalium ore desperata? Cujus eorum carbone ignito de altari forcipe cherubin advecto (ut peccata sua delerentur humilitate confessionis) labia, ut *Isaie*, mundata sunt (*Isa. vi, 6, 7*), et efficaci oratione sibi adjuncta pii regis *Ezechie* (*IV Reg. xix, 1, 14; Isa. xxxvii, 1, 15*), supplantatione centum octoginta quinque millia exercitus Assyriorum, nullo apparente vulneris vestigio, angeli manu, ut supradicti, prostrata sunt (*IV Reg. xix, 35; Isa. xxxvii, 36*)? Quis eorum ob præcepta Dei et minas cælitus datas (*Jer. i, 17*), veritatemque vel non audientibus proferendam, squalores pedoresque carcerum (*Jer. xx, 2; xxxii, 2; xxxvii, 15; xxxviii, 6*), et momentaneas mortes (*Jer. xxvi, 8, 14*), ut beatus *Jeremias*, exceptit? Et ne multa: Quis eorum, ut *Magister gentium* dixit (*Hebr. xi, 37, 38*), errare in montibus, et in speluncis et in cavernis, lapidari, secari, totius mortis genere pro nomine Domini attentari, sicut sancti prophetæ, perpassi est?

CAP. VI. *Deinde ex Novo Testamento Jacobus primus, Petrus et Paulus.* — Sed quid immoramur in exemplis veteribus, ac si non essent in novo ulla? Audiant itaque nos qui absque ullo labore angustum hoc iter Christianæ religionis, præterito tantum sacerdotali nomine, intrare se putant, carpentes paucos flores, veluti summos, de extento sanctorum Novi Testamenti tironum amœnoque prato. Quis vestrum, qui torpetis potius quam sedetis legitime in sacerdotali sede, ejectus de concilio impiorum, post diversarum plagas virgarum (*Act. xvi, 23*), ut sancti apostoli, quod dignus habitus est (*Act. v, 41*) pro Christo vero Deo contumeliam pati, toto corde Trinitati gratias egit? Quis ob testimonium vero Deo ferendum fullonis vecte crebro percussus, ut Jacobus, primus in Novo duntaxat episcopus Testamento, corporaliter interiit? Quis gladio vestrum ab iniquo principe, ut Jacobus Joannis frater (*Act. xii, 2*), capite cæsus est? Quis ut protominister martyrique evangelicus, hoc solum criminis habens, quod viderit Deum, quem perfidi videre nequiverunt, nefandis manibus lapidatus est (*Act. vii, 57*)? Quis inversis pedibus crucis affixus pro reverentia Christi patibulo, ut clavicularius ille cœlorum regni idoneus, extremum halitum fudit? Quis ex vobis gladii ictu veridicantis pro confessione Christi post vincula, carceres, naufragia, amaram virgarum cædem, post fluminum, latronum, gentium, Judæorum, pseudoapostolorum continua pericula, post famis, jejunii, vigiliarum labores, post perpetem sollicitudinem omnium Ecclesiarum, post ætium pro scandalizantibus, post infirmitatem pro infirmis, post admirabilem prædicando Christi Evangelium orbis pene circuitum, ut Vas electionis magisterque gentium electus, capite plexus est (*II Cor. xi, 23* et seqq.).

CAP. VII. *Exemplum sancti Ignatii martyris.* — Quis vestrum, ut sanctus martyr Ignatius Antiochiæ urbis episcopus, post admirabiles in Christo actus, ob testimonium ejus leonum molis Romæ confractus est? cujus verba cum ad passionem duceretur audientes (si aliquando vultus vestri rubore suffusi sunt), non solum in comparatione ejus vos non putabitis sacerdotes, sed ne mediocres quidem Christianos esse. Ait enim in epistola quam ad Romanam Ecclesiam misit: « A Syria usque Romam cum bestiis terra marique depugno die ac nocte, connexus et colligatus decem leopardis, militibus dico ad custodiam datus, qui et beneficiis nostris sæviores fiunt. Sed ego eorum nequitiis magis erudior, nec tamen in hoc justificatus sum. O salutare bestias quæ præparantur mihi, quando venient? quando emittentur? quando eis frui licebit carnibus meis? quas ego exopto acriores parari, et invitabo ad devorationem mei, et deprecabor ne forte (ut in nonnullis fecerunt) timeant attingere corpus meum; quinimo, etsi cunctabuntur, ego vim faciam, ego me ingeram. Date, quæso, veniam: ego novi quid expediat mihi. Nunc incipio esse Christi discipulus: facessat invidia, vel humani affectus, vel nequitie spiritualis, ut in Jesum Christum adipisci merear ignes, cruces, bestias,

A dispersiones ossium, discerptionesque membrorum, ac totius corporis pœnæ, et omnia in me unum supplicia diaboli arte quæsitâ compleantur, dummodo Jesum Christum merear adipisci. » Quid ad hæc dormitantibus animæ oculis aspiciatis? Quid talia surdis sensuum auribus auscultatis? Discutite quæso tenebrosam atramque cordis vestri caliginem temporis, ut veritatis et humilitatis præfulgidum lumen videre possitis. Christianus non mediocris sed perfectus, sacerdos non vilis sed summus, martyr non segnis sed præcipuus dicit: *Nunc incipio esse Christi discipulus.* Et vos ac si Lucifer ille de cœlo projectus, verbis non potestate erigimini, et quodammodo sub dente ruminatis et gestibus prætenditis, quæ antea auctor vester depinxerat: *In cœlum, iniquens, conscendam, et ero similis Altissimo* (*Isa. xiv, 14*). Et iterum: *Ego sodi et bibi aquam, et exsiccavi vestigio pedum meorum omnes rivos aggerum* (*Isa. xxxvii, 25*). Multo rectius oportebat vos imitari illum et audire, qui totius bonitatis et humilitatis vere invictum exemplar est, discentem per prophetam: *Ego autem sum vermis et non homo, opprobrium hominum et abjectio plebis* (*Psal. xxi, 7*). O mirabile quoddam dixisse eum *opprobrium hominum*, cum omnis mundi opprobria deleverit; et iterum in Evangelio: *Non possum ego a me ipso facere quidquam* (*Joan. v, 30*); etiam ipse coævus Patri ac Spiritui sancto communis ejusdemque substantiæ cœlum et terram cum omnium inæstimabili ornamento fecerit, non alterius, sed propria potestate; et vos arroganter verba exaltasse, propheta dicente: *Quid superbit terra et cinis* (*Eccli. x, 9*)?

CAP. VIII. *Exemplum sancti Polycarpi: ubi et loca sacrarum Scripturarum in medium adducta.* — Sed ad propositum revertar. Quis, inquam, ex vobis, ut Smyrnenis Ecclesiæ pastor egregius Polycarpus Christi testis, mensam humane hospitibus ad ignem eum avidè trahentibus apposuit, et objectus flammis pro Christi charitate dixit: *Qui dedit mihi ignis ferre supplicium, dabit ut sine clavorum confixione flammam immobiliter perferam.* Unum adhuc, præter magnam verbis volans sanctorum silvam, exempli gratia ponam Basilium, scilicet Cæsariensem episcopum, qui, cum ab iniquo principe minæ hujusmodi intentarentur, quod nisi in crastinum Ariano cœno ut cæteri maciaretur, esset omnino moriturus, dixisse fertur: *Ego sane ero crus qui hodie sum; tu te utinam non mutares!* Et iterum: *Utinam haberem aliquid digni muneris, quod afferrem huic qui maturius Basilium de nodo follis hujus absolveret!* Quis ex vobis apostolici sermonis regulam, quæ ab omnibus semper sanctis sacerdotibus quibusque temporibus exstantibus, humanam suggestionem præcipitanter ad nequitiam festinantem recutientibus, servata est, in concussione tyrannorum indurpate custodit, hoc modo dicens: *Obedire oportet magis Deo quam hominibus* (*Act. v, 29*)? Igitur confugientes solito more ad Domini misericordiam sanctorumque prophetarum ejus voces, ut illi pro nobis oraculorum suorum jacula imperfectis pastoribus, ut antea tyrannibus, quis com-

puncti sanentur, librent; videamus quod Dominus per prophetas ad desides et inhonestos sacerdotes, et non bene populum tam exempla quam verba docentes, minarum loquatur. Nam et Heli ille sacerdos in Silo pro eo quod non digno Dei zelo severe in filios contemnentes Deum ultus fuerat, sed molliter et clementer ut pole paterno affectu admonuerat, tali animadversione damnatur, dicente ad eum propheta: *Manifeste ostendi me ad domum patris tui, cum essent in Ægypto servientes Pharaoni; et elegi domum patris tui ex omnibus tribubus Israel mihi in sacerdotio (I Reg. II, 27, 28).* Et post pauca: *Quare respexisti in incensum meum et in sacrificium meum improbo oculo, et honorificasti filios tuos plus quam me, ut benediceres eos a primordio in omnibus sacrificiis coram me? Et nunc hæc dicit Dominus: Quoniam qui honorificant me, honorabo eos; et qui pro nihilo habent me, ad nihilum redigentur. Et hoc tibi signum sit, quod veniet super duos filios tuos Ophni et Phinees; in uno die morientur ambo in gladio cirorum (Ibid., 29, 31, 34).* Si hæc itaque patiuntur, qui verbis tantum subjectos, et non condigna ultione emendant; quid ipsis fiet qui ad mala hortantur peccando et trahunt? Quid illi quoque perspicuum est vero vali, post expletionem signi ab eodem prædicti, et restitutionem aridæ manus impio regi, misso a Judæa prophetare in Bethel, prohibitoque ne quid ibidem cibi gustaret, ac decepto ab alio (ut dicebatur) propheta, ut parum quid panis et aquæ sumeret, obtigit, dicente ad eum suo hospite: *Hæc dicit Dominus Deus: Quia inobediens fuisti ori Domini, et non custodisti mandatum quod præcepit Dominus Deus tuus, et reversus es, et comedisti panem, et bibisti aquam in hoc loco in quo mandaveram tibi ne manducares panem nec biberes aquam, non ponetur corpus tuum in sepulcro patrum tuorum. Et factum est, inquit, postquam manducavit panem et bibit aquam, stravit sibi asinam suam et abiit: et invenit eum leo in via, et occidit eum (III Reg. XIII, 21-24).*

CAP. IX. Ex Isaiâ. — Isaiam quoque sanctum prophetam de sacerdotibus hoc modo loquentem audite: *Væ impio in malum; retributio enim manuum ejus fiet ei. Populum meum exactores sui spoliaverunt, et mulieres dominatæ sunt ejus. Popule meus, qui beatum te dicunt, ipsi te decipiunt, et viam gressuum tuorum dissipant. Stat ad judicandum Dominus, et stat ad judicandos populos. Dominus ad judicium veniet cum senibus populi sui et principibus ejus. Vos depasti estis vineam meam: rapina pauperis in domo vestra. Quare atteritis populum meum, et facies pauperum commolitis, dicit Dominus exercituum (Isa. III, 11-15)? Et item: Væ qui condunt leges iniquas, et scribentes injustitiam scripserunt, ut opprimerent in judicio pauperes, et vim facerent causæ humilium populi mei, ut essent viduæ præda eorum, et pupillos diriperent. Quid facietis in die visitationis et calamitatis de longe venientis (Isa. X, 1-3)? Et infra: Verum hi quoque præ vno nescierunt, præ ebrietate erraverunt, sacerdotes nescierunt præ ebrietate, absorpti sunt a vino, erraverunt in ebrietate, nescierunt videntem, ignoraverunt*

A *judicium. Omnes enim mensæ repletæ sunt vomitu sordium, ita ut non esset ultra locus. Propterea audite verbum Domini, viri illusores, qui dominamini super populum meum qui est in Jerusalem. Dixistis enim: Percussimus sædus cum morte, et æm inferno secimur pactum. Flagellum inundans cum transierit, non venies super nos, quia posuimus mendacium spem nostram, et mendacio protecti sumus (Isa. XXVIII, 7, 8, 14, 18).* Et post aliquanta: *Et subvertet grando spem mendacii et protectionem aquæ inundabunt. Et debetis sædus vestrum cum morte, et pactum vestrum cum inferno non stabit; flagellum inundans cum transierit, eritis ei in conculcationem; quandocunque pertransierit, tollet vos (Ibid., 17-19).* Et iterum: *Et dixit Dominus: Eo quod appropinquat populus iste ore suo, et labiis glorificat me, cor autem eorum longe est a me; ideo ecce ego addam, ut admirationem faciam populo huic miraculo grandi et stupendo. Peribit enim sapientia a sapientibus ejus, et intellectus prudentium ejus abscondetur. Væ qui profundi estis corde, ut a Domino abscondatis consilium; quorum sunt in teuebris opera, et dicunt: Quis videt nos? et quis novit nos? Perversa enim hæc vestra cogitatio (Isa. XXXIX, 13-16).* Et post aliquanta: *Hæc dicit Dominus: Cælum sedes mea, et terra scabellum pedum meorum est. Quæ ista est domus quam edificabitis mihi? et quis erit locus quietis meæ? Omnia hæc manus mea fecit, et facta sunt universa ista, dicit Dominus. Ad quem autem aspiciam, nisi ad pauperculum et contritum spiritu et trementem sermones meos? Qui immolat bovem, quasi qui interficiat virum; qui mactat pecus, quasi qui excerebret canem; qui offert oblationem, quasi qui sanguinem suillum offerat; qui recordatur thuris, quam qui benedicit idolo. Hæc omnia elegerunt in viis suis, et in abominationibus suis anima eorum delectata est (Isa. LXVI, 1-3).*

CAP. X. Ex Jeremia. — Jeremias quoque virgo prophetaque quid insipientibus loquatur pastoribus, attendite: *Hæc dicit Dominus: Quid invenerunt patres vestri in me iniquitatis, quia elongaverunt a me, et ambulaverunt post vanitatem, et vani facti sunt (Jer. II, 5)? Et paulo post: Et ingressi contaminastis terram meam, et hereditatem meam posuistis in abominationem. Sacerdotes non dixerunt: Ubi est Dominus? et tenentes legem nescierunt me, et pastores prævaricati sunt in me. Propterea adhuc judicio contendam vobiscum, ait Dominus, et cum filiis vestris disceptabo (Ibid., 7, 9).* Item post aliquanta: *Stupor et mirabilia facta sunt in terra. Prophetæ prædicabant mendacium, et sacerdotes applaudebant manibus suis, et populus meus dilexit talia. Quid igitur fiet in novissimis ejus (Jer. V, 30, 3)? Cui loquar et contestabor, ut audiat? Ecce incircumcisæ aures eorum, et audire non possunt. Ecce verbum Domini factum est illis in opprobrium, et non suscipiunt illud (Jer. VI, 10): quia extendam manum meam super habitantes terram, dicit Dominus. A minore quippe usque ad majorem omnes avaritiæ student, et a propheta usque ad sacerdote muncti faciunt dolum. Et curabant contritionem filicæ populi mei cum ignominia, dicentes: Pax, pax; et non erat pax. Confusi sunt, quia abominationem fecerunt;*

quin potius confusione non sunt confusi, et erubescere nescierunt. Quamobrem cadent inter ruentes; in tempore visitationis eorum cadent, dicit Dominus (Jer. vi. 12-15). Et iterum: Omnes isti principes declinantes, ambulantes fraudulenter, æs et ferrum; universi corrupti sunt. Defecit sufflatorium in igne; frustra conflavit conflator; malitiæ autem eorum non sunt consumptæ. Argentum reprobum vocate eos, quia Dominus projecit illos (Ibid., 28-30). Et post pauca: Ego sum, ego sum; ego vidi, dicit Dominus. Ite ad locum meum in Silo, ubi habitavit nomen meum a principio; et videte quæ fecerim ei propter malitiam populi Israel. Et nunc quia fecistis omnia opera hæc, dicit Dominus; et locutus sum ad vos mane consurgens et loquens, et non audistis; et vocati vos, et non respondistis: Faciam domui huic in qua invocatum est nomen meum, et in qua vos habetis fiduciam, et loco quem dedi vobis et patribus vestris, sicut feci Silo; et projiciam vos a facie mea (Jer. vii. 11, 15). Et iterum: Filii mei exierant a me, et non subsistunt; et non est qui extendat ultra tentorium meum, et erigat pelles meas. Quia stulte egerunt pastores, et Dominum non quæsierunt; propterea non intellexerunt, et grex eorum dispersus est (Jer. x. 20, 21). Et post aliquanta: Quid est quod dilectus meus in domo mea fecit scelera multa? Nunquid carnes sanctæ auferent a te malitias tuas, in quibus gloriata es? Olivam uberem, pulchram, fructiferam, speciosam vocavit Dominus nomen tuum; ad vocem loquelæ, grandis exarsit ignis in ea, et combusta sunt fruteta ejus (Jer. xi. 15, 16). Et iterum: Venite, congregamini omnes bestię terræ, properate ad devorandum. Pastores multi demoliti sunt vineam meam, dederunt portionem meam desiderabilem in desertum solitudinis (Jer. xii. 9, 10). Itemque loquitur: Hæc dicit Dominus populo huic, qui dilexit movere pedes suos et non quieti, et Domino non placuit. Nunc recordabitur iniquitatum eorum, et visitabit peccata illorum (Jer. xiv. 10). Prophetæ dicunt eis: Non videbitis gladium, et fames non erit in vobis, sed pacem veram dabit Dominus vobis in loco isto. Et dixit Dominus ad me: Falsæ prophetæ vaticinantur in nomine meo; non misi eos, et non præcepi eis; visionem mendacem, et divinationem, et fraudulentiam, et seductionem cordis sui prophetant vobis. Ideo hæc dicit Dominus: In gladio et fame consumentur prophetæ illi. Et populi quibus prophetaverunt, projecti erunt in viis Jerusalem præ fame et gladio; et non erit qui seveliat (Ibid., 13-16). Et iterum: Væ pastoribus qui disperdunt et dilacerant gregem pascuæ meæ, dicit Dominus. Ideo hæc dicit Dominus Deus Israel ad pastores qui pascunt populum meum: Vos dispersistis gregem meum, et ejecistis eos, et non visitastis illos. Ecce ego visitabo super vos malitiam studiorum vestrorum, dicit Dominus (Jer. xxiii. 1, 2). Propheta namque et sacerdos polluti sunt; et in domo mea inveni malum eorum, dicit Dominus. Et idcirco via eorum erit quasi lubricum in tenebris; impellentur enim, et corruent in ea; afferam enim super eos mala, annum visitationis eorum, dicit Dominus. Et in prophetis Samariæ vidi fatuitatem; et prophetabant in Baal, et decipiebant populum

meum Israel. Et in prophetis Jerusalem vidi similitudinem adulterantium, et iter mendacii; et confortaverunt manus pessimorum, ut non converteretur unusquisque a malitia sua; facti sunt mihi omnes ut Sodoma, et habitatores ejus quasi Gomorra. Propterea hæc dicit Dominus ad prophetas: Ecce ego cibabo eos absinthio, et potabo eos selle; a prophetis enim Jerusalem egressa est pollutio super omnem terram. Hæc dicit Dominus exercituum: Nolite audire verba prophetarum, qui prophetant vobis et decipiunt vos; visionem enim cordis sui loquuntur, non de ore Domini. Dicunt enim his qui me blasphemant: Locutus est Dominus: Pax erit vobis. Et omnibus qui ambulat in pravitate cordis sui, dixerunt: Non veniet super vos malum. Quis enim adsuit in consilio Domini, et vidit et audivit sermonem ejus? Quis consideravit verbum illius et audivit? Ecce turbo dominicæ indignationis egrreditur, et tempestas erumpens super caput impiorum veniet. Non revertetur furor Domini usque dum faciat, et usque dum compleat cogitationem cordis sui. In novissimis diebus intelligetis consilium ejus (Ibid., 11-20).

CAP. XI. Ex Joel, Osee, Amos. — Parum namque cogitatis vel facitis, quod sanctus quoque Joel monens inertes sacerdotes, ac delens detrimentum populi pro iniquitatibus eorum dixit: Expergiscimini qui estis ebrii a vino vestro, et plorate et lamentamini omnes qui bibitis vinum in ebrietatem, quia ablata est ab ore vestro jucunditas et gaudium (Joel. 1, 5). Lugete, sacerdotes, qui deseruistis altari, quia miseri facti sunt campi. Luget terra, quia miserum factum est frumentum, et siccum est vinum, diminutum est oleum, aruerunt agricolæ. Lugete possessiones pro tritico et hordeo, quia perit vindemia ex agro, vitis arefacta est, ficus diminutæ sunt: granata, et palma, et malum, et omnia ligna agri arefacta sunt, quoniam confuderunt gaudium filii hominum (Ibid., 9, 12). Quæ omnia spiritaliter intelligenda erunt vobis, ne tam pestilenti fame verbi Dei animæ vestræ arecerent. Et iterum: Flete, sacerdotes qui deseruistis Domino, dicentes: Parce, Domine, populo tuo, et ne des hereditatem tuam in opprobrium, et ne dominantur eorum gentes, uti ne dicant gentes: Ubi est Deus eorum (Joel. ii. 17)? Sed hæc vos nequaquam audistis, sed omnia quibus propensius divini furoris indignatio inardescat, admittitis. Quid etiam sanctus Osee propheta sacerdotibus vestri moduli dixerit, signanter attendite: Audite hæc, sacerdotes, et intendat domus Israel et domus regis, infigite auribus vestris: quoniam ad vos est iudicium, quia laqueus facti estis speculationi et velut reticulum extensum super Itaburium quod indagatores venationis confixerunt (Ose. v. 1). Vobis etiam a Domino alienatio hujusmodi intendatur per prophetam Amos dicentem: Odio habui et repuli dies festos vestros, et non accipiam odorem in solemnibus conventionibus vestris: quia et si obtuleritis holocaustumata et hostias vestras, non accipiam ea: (et salutare declarationis vestræ non aspiciam.) Transfer a me sonum cantionum tuarum, et psalmm organorum tuorum non audiam (Amos v. 21, 23). Famis enim evangelici cibi ciliua ipsa vestra

animæ viscera excomedens grassatur in vobis, sicut supra dictus propheta prædixit : *Ecce, inquit, dies veniunt, dicit Dominus : et emittam famem in terra, non famem panis neque sitim aquæ, sed famem in audiendo verbum Dei. Et morebuntur aquæ a Mari usque ad mare, et ab Aquilone usque ad Orientem percurrent, quærentes verbum Domini, et non invenient Amos VIII, 11, 12).*

CAP. XII. *Ex Michæa.* — Auribus quoque percipite sanctum Michæam, ac si cœlestem quamdam tubam adversus subdolos populi principes concisius personantem. *Audite nunc, inquit, principes domus Jacob. Nonne vobis est, ut cognoscatis iudicium odientibus bona, et quærentibus maligna, rapientibus pelles eorum ab eis, et carnes eorum ab ossibus eorum? Quemadmodum comederunt carnes plebis meæ, et pelles eorum ab eis excoxiaverunt, ossa eorum confregerunt, et laniaverunt quasi carnes in olla. Succlamabunt ad Deum, et non exaudiet eos, et avertet faciem suam ab eis in illo tempore, propter quod malitiose gesserunt in adinventiōibus suis super ipsos. Hæc dicit Dominus super prophetas qui seducunt populum meum, qui mordent dentibus suis, et prædicant in eum pacem, et non est data in os eorum : excitavi in eum bellum. Propterea nox erit vobis ex visione, et tenebræ vobis erunt ex divinatione : et occidet sol super prophetas, et contenebrescet super eos dies. Et confundentur videntes somnia, et deridebuntur divini, et obtrectabunt adversus omnes ipsi : quoniam non erit qui exaudiat eos. Si non ego implevero fortitudinem in spiritu Domini et iudicio et potestate, ut annuntiem domui Jacob impietates suas et Israel peccata sua. Audite hoc itaque duces domus Jacob et residui domus Israel, qui administratis iudicium et omnia recta pervertitis, qui ædificatis Sion in sanguine, et Jerusalem in iniquitatibus. Duces ejus cum muneribus iudicabant, et sacerdotes ejus cum mercede respondebant, et prophetæ ejus cum pecunia divinabant, et in Domino requiescebant, dicentes : Nonne Dominus in nobis est? Non venient super nos mala. Ideo propter vos Sion sicut ager arabicus, et Jerusalem sicut specula pomarii erit, et mons domus sicut saltus silvæ (Mich. III, 1, 12). Et post aliquanta : *Heu me ! quia factus sum sicut qui colligit stipulam in messe, et sicut racemus in vindemia, cum non sit botrus ad manducandum primitivæ. Heu mel anima quia peritii terrenis operibus : semper reverentia exoritur reverens a terra : et qui corrigat inter homines non est. Omnes in sanguinem iudicio contendunt, et unusquisque proximum suum tribulatione tribulat, in malum manus suas præparat (Mich. VII, 1, 3).**

CAP. XIII. *Ex Sophonia, Zacharia, Malachia.* — Quid Sophonias etiam propheta egregius de vestris olim comessoribus disceptaverit, attendite : de Jerusalem namque loquebatur, quæ spiritualiter Ecclesia vel anima intelligitur. *O, inquit, quæ erat splendida et liberata civitas, confidens columba, non obaudivit vocem nec percepit disciplinam : in Domino non confessa est, et ad Deum suum non accessit (Sophon. III, 1, 2). Et id quare, ostendit : Principes ejus sicut*

leo rugientes : iudices sicut lupi Arabiæ non relinquebant in mane : prophetæ ejus spiritum portantes viri contemtores : sacerdotes ejus profanabant sancta, et impie agebant in lege. Dominus autem justus in medio ejus, et non faciet injustum : mane, mane dabit justitiam suam (Sophon. III, 5). Sed et beatum Zachariam monentem vos in verbo Dei audite : Hæc enim dicit Dominus omnipotens : Iudicium justum iudicate, et misericordiam et miserationem facite, unusquisque ad fratrem suum : et viduam et orphanum et advenam et pauperem per potentiam nolite nocere : et malitiam unusquisque fratris sui non reminiscatur in corde suo. Et contumaces fuerunt ne observarent, et dederunt dorsum stultitiæ, et aures suas degravaverunt ut non audirent : et cor suum statuerunt insuadibile, ne audirent legem meam, et verba quæ misit Dominus omnipotens in spiritu suo in manibus prophetarum priorum : et facta est ira magna a Domino omnipotente (Zach. VII, 5-12). Et iterum : Quoniam qui loquebantur, locuti sunt molestias, et divini visa falsa et somnia falsa loquebantur, et vane consolabantur : propter hoc aridi facti sunt sicut oves, et afflicti sunt quoniam non erat sanitas. Super pastores exacerbata est iracundia mea, et super agnos visitabo (Zach. X, 2, 3). Et post pauca : Vox lamentantium pastorum, quia misera facta est magnitudo eorum. Vox rugientium leonum, quoniam miser factus est decursus Jordanis. Hæc dicit Dominus omnipotens : Qui possidebant, interficiebant, et non penituit eos; et qui vendebant eas, dicebant : Benedictus Dominus, quia dilati sumus : et pastores earum nihil passi sunt in eis. Propter quod non parcam jam super inhabitantes terram, dicit Dominus (Zach. XI, 3, 6). Quid præterea sanctus Malachias propheta vobis denuntiaverit audite : Vos, inquit, sacerdotes qui spernitis nomen meum, et dixistis : In quo spernimus nomen tuum? Offerendo ad altare meum panes pollutos, et dixistis : In quo polluimus te? In eo quod dixistis : Mensa Domini pro nihilo est. Et quæ superposita sunt spreveritis : quoniam si adducatis cæcum ad victimam, nonne malum? Si admoveatis claudum aut languidum, nonne malum? Offer itaque illud præpositio tuo, si suscipiet illud, si accipiet personam tuam, dicit Dominus omnipotens. Et nunc exorate faciem Dei vestri, et deprecamini eum : in manibus vestris facta sunt hæc, si accipiam ex vobis personas vestras (Mal. I, 6, 9). Et iterum : Et intulistis de rapina claudum et languidum, et intulistis munus. Nunquid suscipiam illud de manu vestra, dicit Dominus? Maledictus dolosus qui habet in grege suo masculum, et rotum faciens immolat debile Domino, quia Rex magnus ego sum, dicit Dominus exercituum, et nomen meum horribile in gentibus (Ibid., 13, 14). Et nunc ad vos mandatum hoc, o sacerdotes. Si nolueritis audire et ponere super cor, ut detis gloriam nomini meo, ait Dominus exercituum : mittam in vos egestatem, et maledicam benedictionibus vestris, quoniam non posuistis super cor. Ecce ego projiciam vobis brachium, et dispergam super vultum vestrum stercus solemnitatuum vestrarum (Mal. II, 1, 3).

CAP. XIV. *Rursus ex Malachia.* — Sed interea ut avidius organa nequitiae præparetis ad bona, quid de sancto sacerdote dicat (si quantulumcunque adhuc interni auditus in vobis remanet), auscultate: *Pactum meum, inquit, fuit cum eo (de Levi namque vel Moyse secundum historiam loquebatur) vitæ et pacis: dedi ei timorem, et timuit me: a facie nominis mei parebat. Lex veritatis fuit in ore ejus, et iniquitas non est inventa in labiis ejus: in pace et in æquitate ambulavit mecum: et multos avertit ab iniquitate. Labia enim sacerdotis custodient scientiam, et legem requirent ex ore ejus: quia angelus Domini exercituum est (Mal. II, 5, 7). Nunc item mutavit sensum, et malos increpare non desinit: Vos, inquit, recessistis de via, et scandalizastis plurimos in lege: et irritum fecistis pactum cum Levi, dicit Dominus exercituum. Propter quod et ego dedi vos contemptibiles et humiles in omnibus populis, sicut non servastis vias meas, et accepistis faciem in lege. Nunquid non pater unus omnium nostrum? nunquid non Deus unus creavit nos? quare ergo despicit unusquisque fratrem suum (Ibid., 8, 10)? Et iterum: Ecce veniet Dominus exercituum: et quis poterit cogitare diem adventus ejus? et quis stabit ad videndum eum? Ipse enim egredietur quasi ignis ardens, et quasi poa lavantium: et sedebit confians et emundans argentum, et purgabit filios Levi, et colabit eos quasi aurum et quasi argentum (Mal. III, 1, 3). Et post pauca: Invaluerunt super me verba vestra, dicit Dominus: et dixistis: Vanus est qui servit Deo: et quod emolumentum, quia custodimus præcepta ejus, et quia ambulavimus coram Domino exercituum tristes? Ergo nunc beatos dicemus arrogantes: siquidem ædificati sunt facientes iniquitatem: tentaverunt Deum, et salvi facti sunt (Ibid., 13, 16).*

CAP. XV. *Ex Ezechiele.* — Quid vero Ezechiel propheta dixerit, attendite: *Væ, inquit, super vœ veniet, et nuntius super nuntium erit: et quæretur visio a propheta, et lex peribit a sacerdote, et consilium de senioribus (Ezech. VII, 26). Et iterum: Hæc dicit Dominus: Eo quod sermones vestri sunt mendaces, et divinationes vestrae vanae; propter hoc ecce ego ad vos, dicit Dominus: Extendam manum meam super prophetas qui vident mendacia, et eos qui loquuntur vana: in disciplina populi mei non erunt, et in scriptura domus Israel non scribentur, et in terram Israel non intrabunt: et scietis, quia ego Dominus. Propterea populum meum seduxerunt, dicentes: Pax Domini; et non est pax Domini. Hic struit parietem; et ipsi unguunt eum, et cadet (Ezech. XIII, 8, 10). Et post aliquanta: Væ his qui concinnant cervicalia subtilis omnem cubitum manus, et faciunt velamina super omne caput universæ ætatis ad subvertendas animas. Animæque subvertæ sunt populi mei, et animas possidebant, et contaminabant me ad populum meum propter manum plenam hordei et propter fragmentum panis, ad occidendas animas quas non oportebat mori, et ad liberandas animas quas non oportebat vivere, dum loquimini populo exaudienti vana eloquia (Ibid., 18, 19). Et infra: Fili hominis dic: Tu es terra quæ non colitur, neque pluvia facta est super te in die iræ; in*

qua principes in medio ejus sicut leones rugientes, rapientes rapinas, animas decorantes in potentia, et prælia accipientes: et viduæ tuæ multiplicatæ sunt in medio tui, et sacerdotes ejus despexerunt legem meam, et polluerunt sancta mea. Inter sanctum et pollutum non distinguebant; et inter medium immundi et mundi non dividebant: et a subbatis meis obvelabant oculos suos, et polluebant in medio eorum (Ezech. XXII, 24, 26). Et iterum: Et quærebam ex eis virum recte conversantem, et stantem ante faciem omnino in tempore iræ, ne in fine delearem eam: et non inveni. Et effudi in eam animum meum in igne iræ meæ ad consumendum eos: vias eorum in caput eorum dedi, dicit Dominus (Ibid., 30, 31). Et post aliquanta: Et factus est sermo Domini ad me dicens: Fili hominis, loquere filiis populi mei, et dices ad eos: Terra in quam ego gladium superinducam, et acciperit populus terræ hominem unum ex ipsis, et dederit eum sibi in speculatorem; et viderit gladium venientem super terram, et tuba cecinerit, et significaverit populo: et audierit qui audit, vocem tubæ, et non observaverit; et venerit gladius, et comprehenderit eum: sanguis ejus super caput ejus erit; quia cum vocem tubæ audierit, non observavit: sanguis ejus in ipso erit: et hic quia custodivit animam suam, liberavit. Et speculator si viderit gladium venientem, et non significavit tuba; et populus non observaverit; et veniens gladius acciperit ex eis animam; et ipsa propter iniquitatem suam capta est, sanguinem de manu speculatoris requiram. Et tu, fili hominis, speculatorem te dedi domui Israel, et audies ex ore meo verbum, cum dicam peccatori: Morte morieris; et non loqueris ut avertat se a via sua impius, et ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram. Tu vero si prædixeris impio viam ejus, ut avertat se ab ea, et non se averterit a via sua: hic in sua impietate morietur, et tu animam tuam eripuisti (Ezech. XXXIII, 2-9).

CAP. XVI. *Ex Evangelio Matthæi.* — Sed sufficient hæc pauca de pluribus prophetarum testimoniis, quæ retundunt superbia vel ignavia sacerdotum contumacium, ne putent nos propria potius ad inventionem quam legis sanctorum vel auctoritate eis talia denuntiare. Videamus igitur quid evangelica tuba mundo personans inordinatis sacerdotibus eloquatur: non enim de illis, ut jam diximus, qui apostolicam sedem legitime obtinent, quique bene norunt largiri spiritualia conservis suis in tempore cibaria (si qui tamen multi in præsentiarum sunt), sed de pastoribus imperitis, qui derelinquunt oves et pascunt vana, et non habent verba pastoris periti, nobis sermo est. Evidens ergo indicium est, non esse eum legitimum pastorem, sed mediocre quidem Christianum, qui hæc non tam nostra (qui valde exigui sumus), quam Veteris Novique Testamenti decreta recusavit vel inficiatus fuerit, sicut bene quidam nostrorum ait: « Optabiliter cupimus ut hostes Ecclesiæ sint nostri quoque absque ullo fœdere hostes, et amici ac defensores nostri non solum fœderati, sed etiam patres ac domini habeantur. » Conveniant namque singuli vero examine conscientiam suam, et ita de

prehendent an secundum rectam rationem sacro-
tali cathedræ insideant. Videamus, inquam, quid
Salvator mundi factorque dicat: *Vos estis, inquit, sal terræ. Quod si sal evanuerit, in quo salietur? ad nihilum valet ultra, nisi ut projiciatur foras, et conculcetur ab hominibus (Matth. v, 13).* Hoc unum testimonium ad confutandos impudentes quosque abunde sufficere posset. Sed ut evidentioribus adhuc astipulationibus, quantis semetipsos intolerabilibus scelerum fascibus falsi hi sacerdotes opprimant, verbis Christi comprobetur, aliqua adnectenda sunt. Sequitur enim: *Vos estis lux mundi. Non potest civitas abscondi supra montem posita. Neque accendunt lucernam, et ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt (Ibid., 14).* Quis ergo sacerdotum hujus temporis ita ignorantiam cæcitate possessus, ut lux clarissima lucernæ, in aliqua domo cunctis noctu residentibus scientiæ simul et honorum operum lampade lucet? Quis ita universis Ecclesiæ filiis, tutum, publicum conspicuumque refugium, ut sit civibus firmissima forte editi montis civitas vertice constituta, habetur? Sed et quod sequitur: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et magnificent Patrem vestrum, qui in cælis est (Ibid., 16):* quis eorum uno saltem die potest implere? Quin potius densissima quædam eorum nebula, atraque peccaminum omni Insulæ ita incumbit nox, ut omnes pene a via recta avertat, ac per invios impeditosque scelerum calles errare faciat, quorum non modo Pater cælestis non laudatur per opera, sed etiam intolerabiliter blasphematur. Velim quidem hæc Scripturæ sacræ testimonia huic epistolæ inserta vel inserenda, sicut nostra mediocritas posset, omnia utcumque historico vel morali sensu interpretari. Sed ne in immensum modum opusculum hoc his qui non tam nostra quam Dei despiciunt, fastidiunt, avertunt, proteletur, simpliciter et absque ulla verborum circuitione congesta vel congerenda sunt. Et post pauca: *Qui enim solverit unum de mandatis istis minimis, et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cælorum (Matth. v, 19).* Et iterum: *Nolite judicare, ut non judicemini: in quo enim iudicio judicaveritis, iudicabitur de vobis (Matth. vii, 1, 2).* Quis, rogo, vestrum respiciet id quod sequitur? *Quid autem vides, inquit, festucam in oculo fratris tui, et trabem in oculo tuo non consideras? Aut quomodo dicis fratri tuo, Sine ejiciam festucam de oculo tuo, et ecce trabs in oculo tuo est (Ibid., 3, 4).* Vel quod sequitur: *Nolite dare sanctum canibus, neque miseritis margaritas vestras ante porcos: ne forte conculcent eas pedibus suis, et conversi dirumpant vos (Ibid., 6):* quod sæpissime vobis evenit. Et populum monens ne a dolosis doctoribus, ut estis vos, seduceretur, dixit: *Attendite vobis a falsis prophetis qui veniunt ad vos in vestitu ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces: a fructibus eorum cognoscetis eos. Nunquid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona bonos fructus facit, et mala malos (Ibid., 15-17).* Et infra: *Non omnis qui dicit mihi,*

Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum: sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum (Ibid., 21).

CAP. XVII. Iterum ex Evangelio Matthæi. — Quid sane vobis fiet qui, ut propheta dixit (*Isa. xxix, 13*), labiis tantum et non corde Deo creditis? Qualiter autem impletis quod sequitur: *Ecce, inquit, ego mitto vos sicut oves in medio luporum (Matth. x, 16),* qui versa vice ut lupi in gregem ovium proceditis? vel quod ait: *Estote prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbæ (Ibid.)?* Prudentes quidem estis ut aliquem ore exitiabili mordeatis, non ut caput vestrum quod est Christus, objectu quodammodo corporis defendatis, quem totis operum malorum conatibus conculcatis. Nec enim simplicitatem columbarum habetis, quin potius corvino assimilati nigrori, ac semel de arca, id est Ecclesia, evolitantes, inventis carnalium voluptatum fetoribus, nusquam ad eam puro corde revolastis. Sed videamus et cætera. *Nolite, ait, timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere; sed potius timeate eum, qui potest et animam et corpus perdere in gehennam (Ibid., 18).* Quidnam horum feceritis, recogitate. Quem vero vestrum sequens testimonium non in profundo cordis arcano vulneret, quod de pravis antistitibus Salvator ad apostolos loquitur? *Sinitis illos: cæci sunt duces cæcorum: cæcus autem si cæco ducatum præstat, ambo in foveam cadent (Matth. xv, 14).* Egent sane populi quibus præestis, vel potius quos decepistis, audire. Attendite verba Domini ad apostolos et ad turbas loquentis, quæ et vos, ut audio, in medium crebro proferre non pudet. *Super cathedram Moysi sederunt Scribæ et Pharisei. Omnia ergo quæcunque dixerint vobis, servate et facite: secundum vero opera eorum nolite facere: dicunt enim, et ipsi non faciunt (Matth. xxiii, 2, 3).* Periculosa certe ac supervacua sacerdotibus doctrina est, quæ pravis operibus obfuscatur. *Væ vobis, hypocritæ, qui clauditis regnum cælorum ante homines: vos autem non intratis, nec introeuntes sinitis intrare (Ibid., 13).* Non solum enim præ tantis malorum criminibus quæ geritis, in futuro, sed etiam pro his qui vestro quotidie exemplo pereunt, pœnali pœna plectemini: quorum sanguis in die iudicii de vestris manibus requiratur. Sed quid mali quod servi parabola prætenderit inspicite, dicentis in corde suo: *Moram facit dominus meus venire.* Qui pro hoc forsitan incæperat percutere conservos suos, manducans et bibens cum ebriis. Veniet ergo, inquit, dominus servi illius in die qua non sperat, et hora qua ignorat: et dividet eum (a sanctis scilicet sacerdotibus) partemque ejus ponet cum hypocritis (cum eis certe, qui sub sacerdotali tegmine multum obumbrant nequitiae): *illuc, inquit, erit fetus et stridor dentium (Matth. xxiv, 48-51);* quibus in hac vita non crebro evenit ob quotidianas Ecclesiæ matris ruinas filiorum, vel desideria regni cælorum.

CAP. XVIII. Ex Pauli Epistola ad Romanos. — Sed videamus quid Christi verus discipulus, magister gentium, Paulus, qui omni ecclesiastico doctori

imitandus est (sicut et ego Christi [I Cor. xi, 1]), in tali negotio præloquatur in prima Epistola dicens: Quia cum cognovissent Deum, non sicut Deum magnificaverunt, aut gratias egerunt: sed evanuerunt in cogitationibus suis; et obcæcatur est insipiens cor eorum: dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt (Rom. i, 21, 22). Licet hoc gentibus dici videatur, intuemini tamen quia competenter istius ævi sacerdotibus cum populis coaptabitur. Et post pauca: Qui commutaverunt, inquit, veritatem Dei in mendacium: et coluerunt, et servierunt creaturæ potius quam Creatori, qui est benedictus in sæcula. Propterea tradidit illos Deus in passionibus ignominie (Ibid., 25, 26). Et iterum: Et sicut non probaverunt Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant quæ non conveniunt, repletos omni iniquitate, B malitia, impudicitia, fornicatione, avaritia, nequitia, plenos invidia, homicidio (scilicet animarum populi) contentione, dolo, malignitate: susurriones, detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inventores malorum, parentibus inobedientes, insensatos, incompositos, sine misericordia, sine affectione. Qui cum justitiam Dei cognovissent, non intellexerunt, quoniam qui talia agunt, digni sunt morte (Ibid., 28-32). Quisnam supradictorum his omnibus in veritate caruit? si enim esset, forte caperetur subjecto sensu, in quo ait: Non solum qui faciunt ea, sed etiam qui consentiunt facientibus (Ibid., 32); nullo scilicet hoc malo eorum exstante immuni. Et infra: Tu autem secundum duritiam tuam, et cor impenitens, thesaurizas tibi iram in die iræ, et revelationis justiciæ C Dei, qui reddet unicuique secundum opera sua (Rom. ii, 5, 6). Et iterum: Non est enim acceptio personarum apud Deum. Quicumque enim sine lege peccaverunt, sine lege peribunt: et quicumque in lege peccaverunt, per legem judicabuntur. Non enim auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur (Ibid., 11-13). Quid ergo severitatis ingruit his qui non solum implenda non faciunt, et prohibita non declinant, sed etiam ipsam verborum Dei lectionem vel tenuiter auribus ingestam pro sævissimo angue refugiunt?

CAP. XIX. Item, ex eadem Epistola et ex duabus Epistolis ad Corinthios. — Sed transeamus ad sequentia. Quid ergo, inquit, dicemus? Permanemus in peccato, ut gratia abundet? absit. Qui enim mortui sumus peccato, quomodo iterum vivemus in illo (Rom. vi, 1, 2)? Et post aliquanta: Quis nos, ait, separabit a charitate Christi? tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius (Rom. viii, 35)? Quem vestrum, quæso, talis intimo corde occupabit affectus, qui non modo pro pietate non laboratis, sed etiam ut inique agatis et Christum offendatis, multa patimini? Vel quod sequitur: Nox præcessit, dies autem appropinquavit. Abjiciamus ergo opera tenebrarum, et induamur arma lucis. Sicut in die, honeste ambulemus: non in comensationibus et ebrietatibus, non in cubilibus et impudiciis, non in contentione et emulatione: sed induimini Dominum Jesum Christum, et carnis curam ne feceritis in concupiscen-

tiis (Rom. xiii, 12, 14). Et iterum ad Corinthios in prima Epistola: Ut sapiens, inquit, architectus fundamentum posui: alter superædificat. Unusquisque autem videat, quomodo superædificet. Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter id quod est Jesus Christus. Si quis autem superædificet super hoc aurum et argentum, lapides pretiosos, ligna, fenum, stipulam: unumquodque opus manifestum erit. Dies enim Domini declarabit illud, quia in igne revelabitur: et uniuscujusque opus quale sit, ignis probabit. Si cuius opus manserit, omnia per ignem judicabuntur. Qui superædificaverit, mercedem accipiet. Si cuius opus arserit, detrimentum patietur (I Cor. iii, 10, 13). Nescitis quia templum Dei estis, et Spiritus Dei habitat in vobis? Si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illum Deus (Ibid., 16, 17). Et iterum: Si quis videtur apud vos sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat, ut sit sapiens. Sapientia enim hujus mundi, stultitia est apud Deum (Ibid., 18, 19). Et post aliquanta: Non bona gloriatio vestra. Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit? Expurgate igitur vetus fermentum, ut sitis nova conspersio (I Cor. v, 6, 7). Quomodo expurgabitur vetus fermentum, id est peccatum, quod a diebus in dies cunctis conatibus cumulat? Et iterum: Scripsi vobis in Epistola: Ne commisceamini fornicariis. Non utique fornicariis hujus mundi, aut avaris, aut rapacibus, aut idolis servientibus: alioquin debueratis de hoc mundo exire. Nunc autem scripsi vobis non commisceri: si quis nominatur frater, et est fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax; cum hujusmodi nec cibum quidem sumere (Ibid., 9, 11). Sed latro nequaquam pro furto vel latrocinio litem alium damnat, quem potius optat, tuetur, amat, ut pote sui sceleris consortem. Item in Epistola ad Corinthios secunda: Ideo, inquit, habentes hanc administrationem juxta quod misericordiam consecuti sumus, non deficiamus: sed abjiciamus occulta dedecoris, non ambulantes in astutia, neque adulterantes verbum Dei (II Cor. iv, 1, 2). In subsequentibus autem ita de malis doctoribus dicit: Nam ejusmodi pseudoapostoli sunt operarii subdoli, transfigurantes se in apostolos Christi. Et non mirum: ipse enim Satanæ transfiguratur se in angelum lucis. Non est magnum igitur, si ministri ejus transfigurentur ut angeli justitiæ, quorum finis erit secundum opera eorum (II Cor. xi, 13, 15).

CAP. XX. Ex Epistolis, ad Ephesios, ad Thessalonicenses I, et ad Colossenses. — Attendite quoque quid ad Ephesios dicat. An nescitis vos pro hoc in aliquo reos teneri? Hoc, inquit, dico et testificor in Domino, ut jam non ambuletis sicut gentes ambulantes in vanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum; alienati a vita Dei, per ignorantiam quæ est in illis propter cæcitate cordis eorum; qui desperantes semetipsos tradiderunt impudiciæ in operationem omnis immunditiæ et avaritiæ (Ephes. iv, 17, 19). Et quis vestrum sponte expleverit id quod sequitur? Propterea nolite feri imprudentes, sed intelligentes quæ sit voluntas Dei: et nolite inebriari vino in quo est luxuria, sed replemini Spiritu sancto (Ephes. v,

17, 18). Sed et quod ad Thessalonicenses dicit : *Neque enim fuimus apud vos aliquando in sermone adulationis, sicut scitis : neque in occasione avaritiæ : nec quærentes ab hominibus gloriari, neque a vobis, neque ab aliis ; cum possemus oneri esse, sicut cæteri apostoli Christi. Sed facti sumus sicut parvuli in medio vestrum, vel tanquam si nutrix foreat parvulos suos. Ita desiderantes vos, cupide volebamus vobis tradere non solum Evangelium, sed etiam animas nostras (1 Thess. II, 5, 8). Si hunc vos Apostoli retinetis in omnibus affectum, ejus quoque cathedræ legitime insidere noscatis. Vel etiam quod sequitur : Scitis, inquit, quæ præcepta dederim vobis. Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra : ut abstineatis vos a fornicatione, ut sciat unusquisque vestrum vas suum possidere in honore et sanctificatione, non in passione desiderii, sicut et gentes quæ ignorant Deum. Et ne quis supergrediatur neque circumveniat in negotio fratrem suum, quoniam vindex est Dominus de his omnibus. Non enim vocavit nos Deus in immunditiam, sed in sanctificationem. Itaque qui hæc spernit, non hominem spernit, sed Deum (1 Thess. IV, 2, 8). Quis etiam vestrum circumspicte cauteque custodivit id quod sequitur ? Mortificate ergo membra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, et concupiscentiam malam : propter quæ venit ira Dei in filios diffidentiae (Colos. III, 5, 6). Videtis enim pro queis peccatis ira Dei potissimum consurgat.*

CAP. XXI. *Ex Epistolis ad Timotheum et ad Titum.*

— Audite itaque quid de vobis prophético spiritu sanctus idem apostolus vestrisque consimilibus prædixerit, ad Timotheum aperte scribens : *Hoc enim scito, quod in novissimis diebus instabunt tempora periculosa. Erunt enim homines semetipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi, parentibus inobedientes, ingrati, scelesti, sine affectione, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, protervi, tumidi, voluptatum amatores magis quam Dei, habentes quidem speciem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes. Et hos devita (II Tim. III, 1, 5). (Sicut et propheta dicit : Odivi ecclesiam malignorum, et cum impiis non sedebo [Psal. XXV, 5]). Et post aliquanta (quod nostro tempore videmus pullulare) ait : Semper discentes, et nunquam ad scientiam veritatis pervenientes. Quemadmodum enim Joannes et Mambres resisterunt Moysi ; ita et isti resistunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem ; sed ultra non proficiunt : insipientia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut et illorum fuit (II Tim. III, 7, 9). Etenim evidenter ostendit, qualiter se exhibeant officio sacerdotes, ita ad Titum scribens : Te ipsum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in gravitate, verbum sanum habens, irreprehensibile ; ut is qui ex adverso est, vereatur, nullum malum habens dicere de nobis (Tit. II, 7, 8). Et iterum ad Timotheum : Labora, inquit, sicut bonus miles Christi Jesu. Nemo militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus, ut placeat ei cui se probavit. Nam et qui contendit in agone, non*

coronabitur, nisi legitime certaverit (II Tim. II, 3, 5). Hæc quidem honorum adhortatio. Quod vero item comprehendit, malorum hominum (ut vos quibusque intelligentibus apparetis) denuntiatio est. Si quis, inquit, aliter docet, et non acquiescit sermonibus sanis Domini nostri Jesu Christi, et ei quæ secundum pietatem est doctrinæ, superbus est, nihil sciens, sed languescens erga quæstiones et pugnas verborum : ex quibus oriuntur invidiæ, contentiones, blasphemiæ, suspensiones malæ, conflictationes hominum mente corruptorum, qui veritate privati sunt, existimantes quæstum esse pietatem (I Tim. VI, 3, 5). Sed quid sparsim positus amplius utentes testimoniis, sensuum ac diversorum undis in despecta ingenii nostri cymbula fluctuabimur ? Recurrere tandem aliquando usque ad lectiones illas (quæ ad hoc non solum ut recitentur, sed etiam astipulentur benedictioni qua initiantur sacerdotum vel ministrorum manus, eosque perpetuo doceant, uti ne a mandatis quæ fideliter continentur in eis, sacerdotali dignitate degenerantes recedant, ex omni pene sacrarum litterarum textu merito excerptæ sunt) necessarium duximus, ut apertius cunctis pateat æterna supplicia mansura eos, et non esse sacerdotes vel Dei ministros, qui earum doctrinas atque mandata opere secundum vires suas non adimpleverint.

CAP. XXII. *Ex epistola I Petri.* — Audiamus ergo quid princeps apostolorum beatus Petrus de tali negotio signaverit : *Benedictus, inquit, Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui per magnam misericordiam suam regeneravit nos in spem vitæ æternæ, per resurrectionem a mortuis Domini nostri Jesu Christi, in hereditatem incorruptibilem, immarcescibilem, incontaminatam, conservatam in caelis in vos, qui in virtute Dei custodimini (I Petr. I, 3, 5). Quare enim insipienter a vobis violatur talis hereditas, quæ non sicut terrena, decidua ; sed immarcescibilis atque æterna est ? Et post aliquanta : Propter quod succincti estote lumbos mentis vestræ, sobrii, perfecte sperantes in eam quæ offertur vobis gratiam in revelatione Jesu Christi (Ibid., 13). Rimamini namque pectoris vestri profunda, an sobrii sitis, et perfecte sacerdotalem gratiam examinandam in Domini revelatione conservetis. Et iterum dicit : Quasi filii benedictionis non configurantes vos illis prioribus ignorantiae vestræ desideriiis : sed secundum eum qui vos vocavit sanctos ^a, et vos sancti in omni conversatione estote. Propter quod scriptum est : Sancti estote, quia ego sum sanctus (Ibid., 14, 16). Quis rogo vestrum ita sanctitatem toto animi ardore sectatus est, ut hoc quantum in se est, festinaret implere ? Sed videamus quid in ejus secunda lectione contineatur. Charissimi, inquit, animas vestras castificate ad obediendum fidei per spiritum in charitate, in fraternitate, ex corde vero invicem diligentes perseveranter, quasi renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili verbo Dei vivi et permanentis in æternum (Ibid., 22, 23). Hæc quidem ab Apostolo mandata, et in die vestræ ordinationis*

^a Vulg., sanctum. Et paulo ante, filii obedientiæ. Sic et Græc.

lecta, ut ea indirupte custodiretis; sed nequaquam a vobis in iudicio impleta, sed nec multum cogitata vel intellecta sunt. Et infra: *Deponentes igitur omnem malitiam, et omnem dolum, et simulationem, et invidiam, et detractiones, sicut modo geniti infantes, rationabiles, et sine dolo lac concupiscite, ut eo crescatis in salutem: quoniam dulcis est Dominus (I Petr. II, 1, 3).* Recogitate an hæc quoque surdis auribus a vobis audita crebrius, conculcentur. Et iterum: *Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus in adoptionem, ut virtutes annuntietis ejus qui de tenebris vos vocavit in illud tam admirabile lumen æcum (Ibid., 9).* Non solum per vos virtutes Dei non annuntiantur vel meliorantur, sed etiam pravissimis vestris apud incredulos quosque despiciuntur exemplis.

CAP. XXIII. *Ex Actibus apostolorum et rursus ex Epistola I ad Timotheum.* — Audistis forte in eodem die quod in lectione Actus apostolorum lectum est, Petro in medio discipulorum surgente, qui dixit: *Viri fratres, oportet scripturam impleri quam prædixit Spiritus sanctus per os David de Juda (Act. I, 15, 16).* Et paulo post: *Hic itaque acquisivit agrum de mercede iniquitatis (Ibid., 18).* Hoc securo vel potius hebeti corde, quasi non de vobis lectum fuisset, audistis. Quis, quæso, vestrum non quærit agrum de mercede iniquitatis? Judas namque loculos compilabat: vos Ecclesie donaria filiorumque animas ejus vastatis. Ille adiit Judæos ut Deum venderet: vos tyrannos et patrem vestrum diabolum ut Christum despiciatis. Ille triginta argenteis venalem habuit omnium Salvatorem: vos vel uno obolo. Quid plura? Fertur vobis in medium Matthie in confusionem vestram exemplum, sanctorum quoque apostolorum electione vel iudicio Christi, non propria voluntate sortiti: ad quod cæci effecti non videtis quam longe a meritis ejus distetis, dum in amorem et effectum Judæe traditoris sponte corruistis. Apparet ergo eum qui vos sacerdotes sciens ex corde dicit, non esse verum Christianum. Sane quod sentio, proferam. Posset quidem lenior fieri increpatione: sed quid prodest vulnus manu tantum palpare, unguentove ungeri, quod tumore jam vel fetore sibi horrescens cauterio et publico ignis medicamine eget; si tamen ullo modo sanari possit, agro nequaquam medelam quærentem, et ab hoc medico longius recedentem? O inimici Dei, et non sacerdotes, veterani malorum et non pontifices, traditores et non sanctorum apostolorum successores, et non Christi ministri. Auscultastis quidem secundæ lectionis apostoli Pauli verborum sonum (sed in nullo modo monita virtutemque servastis, et simulacrorum modo quæ non vident neque audiunt, eodem die altari astutistis) tunc et quotidie vobis intonantis: *Fratres, inquit, fidelis sermo est, et omni acceptione dignus (I Tim. III, 1).* Ille dixit fidelem et dignum: vos ut infidelem et indignum spreveritis. Si quis episcopatum cupit, bonum opus desiderat (Ibid.) Vos episcopatum magnopere avaritiæ gratia, non spiritualis profectus obtentu cupitis, et bonum opus illi condignum nequaquam habetis. Oportet ergo hujusmodi

irreprehensibilem esse (Ibid., 2). In hoc namque sermone lacrymis magis quam verbis opus est; ac si dixisset Apostolus eum esse omnibus irreprehensibiliorem debere. *Unius uxoris virum (Ibid.).* Quid ita apud nos quoque contemnitur, quasi non audiretur, vel idem dicere et virum uxorum? *Sobrium, prudentem (Ibid.).* Quis etiam ex vobis hoc aliquando inesse sibi saltem optavit? *Hospitalem (Ibid.).* Id si forte casu evenerit, popularis auræ potius quam præcepti gratia factum, non prodest, Domino Salvatore ita dicente: *Amen dico vobis, receperunt mercedem suam (Matth. VI, 2).* *Ornatum, non violentum, non percussorem, sed modestum, non litigiosum, non cupidum (I Tim. III, 2, 3).* O feralis immutatio! O horrenda præceptorum cælestium conculcatio! Nonne infatigabiliter ad hæc expugnanda, vel potius obruenda actuum verborumque arma corripitis, pro quibus conservandis atque firmandis, si necesse fuisset, et poena ultro subeunda, et vita ponenda erat? Sed videamus et sequentia: *Domum, inquit, suam bene regentem, filios habentem subditos cum omni castitate (I Tim. III, 4)* Ergo imperfecta est patrum castitas, si eidem non et filiorum accumulatur. Sed quid erit, ubi nec pater nec filius mali genitoris exemplo pravatus conspicitur castus? *Si quis autem domui suæ præesse nescit, quomodo Ecclesie Dei diligentiam adhibebit (Ibid., 5)?* Hæc sunt verba quæ indubitatis effectibus approbantur. *Diaconos similiter pudicos, non bilingues, non vino multum deditos, non turpe lucrum sectantes, habentes mysterium fidei in conscientia pura. Hi autem probentur primum, et sic ministrent, nullum crimen habentes (Ibid., 8, 10).* His nimirum horrescens diu immoravi: unum veridice possum dicere, quin hæc omnia in contrarios actus mutantur; ita ut clerici (quod non absque dolore cordis fateor) impudici, bilingues, ebrii, turpis lucri cupidi, habentes fidem et (ut verius dicam) infidelitatem in conscientia impura, non probati in bono, sed in malo opere præsciti ministrantes, et innumera crimina habentes sacro ministerio adsciscantur.

CAP. XXIV. *Ierum ex Matthæi Evangelio.* — Audistis etiam illo die (quo multo dignius multoque rectius erat, ut ad carcerem vel castam poenalem quam ad sacerdotium traheremini) Dominus sciscitanti, quem se esse putarent discipuli, Petrum respondisse: *Tu es Christus Filius Dei vivi (Matth. XVI, 16);* eique Dominum pro tali confessione dixisse: *Beatus es, Simon Bar-Jona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in cælis est (Ibid., 17).* Ergo Petrus a Deo Patre doctus recte Christum confitetur: vos autem moniti a patre vestro diabolo inique Salvatorem malis actibus denegatis. Vero sacerdoti dicitur: *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam (Ibid., 18).* Vos quidem assimilamini viro stulto, qui ædificavit domum suam super arenam (Matth. VII, 26). Notandum vero est, quod insipientibus in ædificanda non arenarum pendulæ mobilitati Dominus non cooperetur, secundum illud: *Fecerunt sibi reges, sed non per me (Oss. VIII, 4).* Idemque quod sequitur eadem sonat dicendo:

Et portæ inferi non prævalebunt (Matth. xvi, 18) : ejusque peccata intelliguntur. De vestra quid exitiabili structura pronuntiatur? Venerunt flumina, et flaverunt venti, et impegerunt in domum illam, et cecidit : et fuit ruina ejus magna (Matth. vii, 27). Petro ejusque successoribus dicit Dominus : Et tibi dabo claves regni cælorum (Matth. xvi, 19) : Vobis vero : Non novi vos : discedite a me, operarii iniquitatis (Matth. vii, 23 ; Luc. xiii, 27) ; ut separati sinistrae partis cum hædis, eatis in ignem æternum. Itemque omni sancto sacerdoti promittitur : Et quæcunque solveris super terram, erunt soluta et in cælis : et quæcunque ligaveris super terram, erunt ligata et in cælis (Matth. xvi, 19). Sed quomodo vos aliquid solvetis ut sit solum et in cælis, a cælo ob scelera adempti, et immanium peccatorum funibus compediti, ut Salomon quoque ait : Criniculis peccatorum suorum unusquisque constringitur (Prov. v, 22)? Quaque ratione aliquid in terra ligabitis quod supra mundum etiam ligetur propter vosmetipsos, qui ita ligati iniquitatibus in hoc mundo tenemini, ut in cælis nequaquam ascendatis, sed in infausta tartari ergastula, non conversi in hac vita ad Dominum, decidatis? Nec sibi quisquam sacerdotum de corporis mundi

^a Ita recto, ut videtur, Bibl. PP. Paris. Neque enim placet lectio edit. Oxon., *supra modum etiam ligetur præter vosmetipsos.*

solum conscientia supplaudat, cum eorum quæ præest (si qui propter ejus imperitiam vel desidiam seu adulationem perierint) in die iudicii de ejusdem manibus, veluti interfectoris, animæ exquirantur. Quia nec dulcior mors quæ infertur a bono quoque homine, quam malo. Alioquin non dixisset Apostolus, velut paternum legatum suis successoribus derelinquens : *Mundus ego sum ab omnium sanguine. Non enim subterfugi quominus annuntiarem vobis omne mysterium Dei (Act. xx, 26, 27).* Multo namque usu ac frequentia ^b peccatorum inebriati, et incessanter irruentibus vobis scelerum cumulatorum ac si undis quassati, unam veluti post naufragium (in qua ad vivorum terram evadatis) pœnitentiæ tabulam toto animi nisu exquirite, ut avertatur furor Domini a vobis misericorditer dicentis : *Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat (Ezech. xxxiii, 11).* Ipse omnipotens Deus totius consolationis et misericordiæ (II Cor. i, 3) paucissimos bonos pastores conservet ab omni malo, et municipes faciat, subacto communi hoste, civitatis Jerusalem cælestis, hoc est sanctorum omnium congregationis, Pater et Filius et Spiritus sanctus : cui sit honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

^b Hic iterum sequimur Bibl. PP. Paris., rejecta lectione Oxon., *Multumque nam usu.*

ANNO DOMINI DLV-DLX.

PELAGIUS PAPA I.

NOTITIA (ex Libro Pontificali).

Pelagius ^a natione Romanus, ex patre Joanne Vi-

^a Anno Christi redemptoris 553, qui est vigesimus nonus imperii Justiniani, ejusdem Justiniani imperatoris promotione, in locum Vigilii subrogatus est Pelagius archidiaconus, qui ob imminente jacuram catholicæ fidei, vel ignominiam Chalcedonensis concilii evitandam, quintam synodum approbavit. Quare cum Occidentales episcopi majore scissura dividerentur, per litteras aliquoties a se frustra monitos per Narsetem compelli curavit.

Hujus temporibus Franci, cum plurimas regiones Italiæ depopulati fuissent, a Justiniano debellati, atque Romano imperio ^b subacti leguntur apud Agathiam. Hadrianus papa in epistola ad Carolum Magnum de imaginibus, de Pelagio hæc scribit : *Multo amplius vero ejus sanctissimi successores dominus Pelagius et dominus Joannes, miræ magnitudinî ecclesiam Apostolorum a solo ædificantes, historias diversas tam in musivo quam in variis coloribus cum sacris pin-*

^b Hoc falsissimum.

C vere (a). Et multitudo religiosorum, sapientium et nobilium, subduxerant se a cõmunionem ejus, dicentes, quia in morte Vigilii papæ se immiscuit, ut tantis pœnis affligeretur. Eodem tempore Narses et Pelagius papa, consilio inito, data litania a sancto Pancratio (b) cum hymnis et canticis spiritualibus, venerunt ad sanctum Petrum apostolum. Qui Pelagius

D gentes imaginibus, et nunc usque hactenus a nobis venerantur. Hanc ecclesiam Pelagius incœpit, Joannes vero successor ejus perfecit, atque titulo Sanctorum Philippi et Jacobi eandem consecravit, juxta versum quem teste Baronio antiqua monumenta Vaticanæ basilicæ a Manlio collecta habent :

Pelagius cœpit, complevit papa Joannes.

SEV. BINIUS.

^b Anastasii commentarius, qui teste Baronio scriptus habetur in bibliotheca Vaticana, habet Pelagium sedisse annos quatuor menses decem et dies octodecim. Ita Baronius anno 359, num. 1. SEV. BINIUS.

(a) Cod. Luc., qui poterant promoveri. *Monasteria et multitudo religiosorum.*

(b) Idem cod., ad Sanctum Pancratium.

^a Alii annos 10, menses 10, dies 18, alii annos 6 tantum ei tribuunt.